

B. PETRICEICU HAJDEŪ.

ARCHIVA ISTORICA A ROMANIEI.

SUB AUSPICIELE MINISTERIULŪ JUSTIŢIEI, CULTELORU ŞI ALLŪ
INSTRUCŢIUNII PUBLICE.

Collectiune critică de documente asupra trecutului român, incependŪ dela
timpul cel mai depărtatŪ şi pone la anulŪ 1800.

TomŪ 1.— Parte a 2.

PREŢULU UNUI VOLUM 7 SFANŢI.

Amel. C. Progarceanu

BUCURESCI

IMPRIMERIA STATULŪ

1865.

Că deca se va sparge, d'acii nu mai este cine să-lu vindă, nici cine să-lu cumpere.

Ci fiesce-cine, cum va face neguțiatoria aici, ca se va affia și acolo.

Fătulă meu! nu-ți fie lene a face bine; nici cugeta să nu faci bine, temându-te pentru sărăcia lumii acesteia, și pentru lipsa avuției, și pentru traiul și adjungerea betraneților, și pentru așteptarea bôlelor și a slăbiciunii, nici pentru altele ca acestea.

Că acestea sunt totu cugete și păreri deșerte și amăgellele ficlénului diavolă, și meștesugurile lui.

Ci le lépedă dela tine, nesce cugete și sfatură drăcescă ca acestea, care muncesc și se nevoesc să-ți facă reu și multă nevoia.

Nu le asculta, ci stăi împotriva loră, și le gonesc cu semnul cinstitei Cruci.

Și cu îndrăznélă să diceți cătră dênsele: Da-ți-vé in latură dela mine toți cei ce faceți făr'delege, că nu voiu asculta pre voi, nici voiu sluji voie, ci cu mare veselă voiu face poruncele care le-amă luată dela acella care mî-a făcută multă bine; că acella cu iubirea sea cea multă ce o are totu imi va adjuta spre bine.

Cu adeveratū, fătulă meu, să nu cum-va să te affii nebăgătorū de sémă de uă bunetate ca acésta.

Că D-deu nu este rugatū in darurile celle multe și jertve, ci este rugatū in gândulă cellū bunū și invoirea sufletulă cellū curatū.

Și iubesc D-deu pre miluitorulă cellū blândū.

Aū dor' nu pôte D-deu să sature pre cei flămândi, care a săturatū numai cu cinci până 5000 de ómenii?

Aū dor' nu va puté D-deu să sature pre cei setosi, care a izvoritū apă din petró secă și vertosă?

Ba să nu fie aceia că pôte D-deu și nu este nemicū să pótă sta împotriva voii lui D-deu, că acelluia i se inchină tóte genuchiele, *alle cellorū cersci și pământesci și acellorū de desub* (*); și nici unele de acestea nu trebuesc, făr' numai spăsenia ta poftesc, ca să dobândesci cu milostenia iertarea peccatorulă telle cellorū multe și să-lu întorcă, căci l'ai mániatū cu nebuna ta scumpete.

Fătulă meu! să nu voesci a fi se páre că n'ai vine de peccate.

Ci deca vreme ce ai aurū, dá-lu săraciloră; iar de n'ai aurū, tu dá haínă, ca să fii și tu îmbrăcatū de D-deu in haíne imperătești la vremea judecătii lui; iar de n'ai haíne, tu dá *măcarū uă costandă séu unū banū*.

Să nu te temi nici să gândesci, căci dor' ai datū puținellū, că nu va fi priimitū deca n'ai avutū să dai mai multū.

Că mai bine va fi priimitū acellū puținellū allū teū care l'ai datū totū, decâtū mila cea multă, care o vorū face alții dintru inprisosellele lorū.

Că scii cum priimi D-deu cei duoi bani ai acei vèduve serace, care-i arruncă in cămara biserică.

Iar de nu vei avé bani, tu dá puțină pâne și te vei asmena cea-lalte vèduve, care hrăni pre Iia proroculă; și te va hrăni și pre tine D-deu cu hrana raíului.

Iar de n'ai nici pâne, tu incaí dá unū páharū de apă rece cellorū insetosati, ca să nu cauți și tu in cea lume uă picatură de apă, ci să te adape D-deu din isvorulă apeii cei vie; că d'acii nu vei mai inseta in veci.

O! multă este și adâncă dragostea lui D-deu, care o are spre ómenii.

Că-i este voia să se spăsescă toți ómenii; și ne-a datū ca să ne putemū spási cu acellea toți, și nici unulū dintru noi să nu peie, și așteptă totū-d'a-una să se spăsescă némulū omenescū.

Și socotesce de veđi bunetătiele celle necurate, cum poruncesc cellorū ce l'ai mániatū să se întorcă iar către dênsulū cu milostenie și raciloră.

Și pentr'aceia puse pildă cu celle 5 fete întellepte, iar cămetarniciloră le dede chipū și semnū pre cămarașulū cellū nedreptū, ca să facă milostenia și din ce a luatū cu cămătarnicia, și d'acii de nu va mai cămătarnici, ellū va fi moșténū imperătiei cerulū.

Iar cellū ce n'are să dea multū, dede-i chipū pre vèduvă, să dea *prețū de duoi mangări*.

Iar cellorū ce vorū fi lipsiti și săraci de totū, dede-le chipū să dea unū páharū de apă rece; ca nu cum-va să puie cine-va pèră assupra sea pentru sărăcia, să dică că n'a avutū ce da, și să se lipsescă de plata sea.

(*) Tartarū.

Că iată Ellü-Insuși și acestora puse plată mare și dîse: ori-care va adăpa pre unul din cești mai mici cu unû păharû de apă rece numai in numele ucenicului, adevăratu grăescû voue că nu-și va perde plata sea.

Acésta poruncesce, că iată că-î este voia să se spăsescă toți, și-î îndemnă spre milosteniă.

Dreptu aceia, o sufflete, fugi de caznele celle rēlle alle iubirii de avuția și te apropiă de milosteniă, care este bună și folositoria.

Că de vei milui pre cei ce sunt in nevoia, și pre tine va milui D-đeu și te va ferici, precum ellü-insuși a đisû: fericiți de cei milostivi, că aceia vorû fi miluiți.

Deci, o sufflete, împrumutēză pre D-đeu pre pămēntu, ca să ieai in ceru plată după vrednicia-ți; și fă să-ți fie ellü ție datoru, că bunu datornicu este și *nu va prinde togă* (*), nici va zăbovi cu plata, ci-ți va plăti cu uă sută de ori mai multu, și încă îți va da și dobîndă vieța cea de veci.

Și acestea nu ți le va da in taină, ci a avea inaintea sfinților ângerî și inaintea a totă făptura lui, și le vei lua cu multă slavă mare.

Inse cîndu vei face tu nescē lucruri mari ca acestea, atuncea să te păzesci de furii cei ficleni Diavoli, ca nu pentru plăcerea și lauda ômenilor să fii furatû despre stînga, și vei remănē de acéstă negușitoria bună și dragă.

Ci să te păzesci cum amû đisû, și să ții acéstă avuția cu mîna ta cea dreptă, carea este einstita smereniă, și să fugi de furtișagulu cellu d'a-stînga, care este întunecata și grozava trufia.

Că nu-ți este ție să te nevoesci spre unû lucru micu și prostu, ci spre comóra și avuția cea de veci.

Pentr'aceia, fórte cu nevoință să faci acestu lucru bunu și care place lui D-đeu, milostenia, ca să-lu affli in ceru cu adevăratu, ca uă avuția nefurată.

Deci te ingrădesce cu crucea și cu smerenia cea bună, și nu vei fi furatû de trufia cea deșertă nici te vei teme de venirea tâlhariloru cellorû rei și cumpliti diavoli, că nu vorû îndrăzni să vie și să stea inaintea ta, ci vorû peri ca fumulu și se vorû risipi ca puiberea inaintea vîntulu cellu răpede.

Pentr'aceia, fētulu meu, cîndu vei face milosteniă, să nu trîmbitezi nici să strigi inaintea ei ca fetarnicî, că ea a urritu acestea, și nu iubesce lauda și trufa, ci și-a allesu smerenia.

Că aceia este fētă și uceniță fiului lui D-đeu, care s'a smeritu pentru noi și a purtatû trupû de omû ca și noi; pentr'aceia nu este iubitô iă de laudă și de trufia.

Ci numai să se facă milostenia intr'ascunsu; iar ea nu se va pitula.

Deci, de vei face tu acésta intr'ascunsu, iar ea nu va fi uitată, ci mai multu va străluci in vremea platei și va fi mai luminosă de cătû sôrele; și o va curăți și o va lăuda cellu ceeste stăpânû tuturorû inaintea ângeriloru sei.

Și celle ce ai făcutu tu in taină, ți le plăti va D-đeu a avea și in vilégû, și te va incoruna cu coruna luminei.

Iar să nu stringi avuția pre pămēntu, că este urrită lui D-đeu.

Ci să stringi avuția ta in ceru, care este a lui D-đeu, unde a peritû nădejdea furiloru, unde săpătorii nu o vorû sêpa.

Că deca ți-î cástiga avuția in ceru, d'acia a- cea avuția nu va putređi, nici va peri nici uă dată, deca vreme ce o vei fi pusû acollo și-ți va fi și ânima acollo.

Că đice D-đeu: unde va fi avuția vóstră, acollo va fi și ânima vóstră.

O, sufflete! priimesce pre cellu săracu in numele prorocului și-lu adapă, ca să te ospetezi și tu cu prorocii la cina ceia imperătescă.

Hrănesce și adapă pre cellu flămîndu, că de vei sătura pre acestia, in voea și in plăcerea lui D-đeu ai făcutu, și cu a lui bunetate va mări acellu puținelu bine allu teû, și-lu va innălța la sine.

Că đice: flămîndit'amû și m'atî datû de amû mîncatû: insetat'amû și m'atî adăpatû.

Dreptu aceia, fētulu meu, te bucură și te veselesce, cîndu faci acestea, că totu pre bunulu D-đeu hrănesci și adăpi.

Cine a vedutû și cine a auditû unde-va minune ca acésta! cîndu hrănesci și adăpi pre unû vecinû allu teû, fiindu și acella omû ca și tine, iar tu saturi pre D-đeu stăpânulu și făcătorulu tuturorû.

Imbracă cu dragoste pre cellu gollu, să te

(*) A nega datoria,— uă expresiune juridică.

imbrace D-zeu și pre tine cu haïna cea neputredă și de veselie.

Du pre cellu streinü in casa ta, să ducă și pre tine D-zeu in locașurile dreptilorü.

Cercetază pre cei bolnavi și pre cei din temniță, să fii allăturatü in ziua judecätei oilorü celorü despre drépta.

Că de vei face acestea, tu te vei invrednici de vei auđi glasulü cellü milostivü și fericitü și dulce allü milostivului D-zeu, care va ȃice: veniți blagosloviți tatälui meu, de mosteniți imperäția care este voue gätitü incä din inceputulü lumii; că deca ați făcutü acestea unuia din cesti mai mici, mie ați făcutü.

Atunci cei ce vorü fi destoinici unei slave ca acésta, cu multä bucurie și veselie vorü proslävi pre D-zeu.

Și fiindü in nepricepere și induoire și in frică mare, vorü ȃice către densusü: dar ce bine amü făcutü noi intr'acéstä lume, de ne-amü invredniü (sic) noi a atätea bunetäți?

Ci Dömine D-zeulü meu! atunci nici pre mine să nu mă despartü din partea cea ce ți-o ai allestü; ci mă invrednicesce slavei tälle pentru mila ta cea mare și pentru bunetatea ta cea nurnmatä, iar nu pentru lucrurile mele, că sunt töte scärnave și spurcate, că n'amü făcutü nici uä-datä bine inaintea ta.

Ci numai pentru dragostea ta, care o ai spre ömeni, mă miluesce pre mine ticälosulü și peccätosulü.

Și nu mă lassa să prieu, că n'amü altü unde să mă mai nädejucesü pentru späsena mea.

Cätre tine amü allergatü, sfinte, ca să nu mă rușinezü, nici să mă intorcü dela fața ta ocäritü și osänditü; nici să auđü eü, vai de mine! acellü glasü de urgiä și de mäniä, care va ȃice: päsäși dela mine, blästemațilorü, in foculü cellü de veci, carele este gätitü diavolului și ängerilorü lui, că deca n'ați făcutü unuia din frații mei cei mai mici, mie n'ați făcutü!

Cu adeveratü, stäpâne și D-zeulü meu, nici uä datä eü nu te-amü ascultatü, nici te-amü bagatü in sémä, vai de mine!

Cändü te-amü veđutü flämändü seü setosü, golü și bolnavü și in temniță, și n'amü vrutü să-ți slujescü.

Pentr'aceia nu sum harnicü și vrednicü să ceu iertäciunea cea de seversitü; că nebagändü de tine sémä, făcătorulü meu cellü de bine și ceretätörolü meu, amü slujitü totü avuției cu tötä nevoința mea.

Ci mă rogü eü, robulü cellü fidelü și necredinciosü, iubiri și dragostii tälle, care o ai spre ömeni, să-mi ierți cätü vei vré; că nu ȃie eü: pentru cätü se va cädé dupä lucrurile melle, ci numai cätü va vré mila ta.

Că peccatele melle sunt fär' de numerü!

Amü făcutü fär'de-legi, și necuräție, și sciü că nu sum vrednicü să dobändescü nici uä iertare.

Ci numai ce allergü către bunätatea ta, ca să mă späsesci in darü pre mine, care nu sum, harnicü nici cerului nici pämentului; pre mine stäpâne, nevredniculü, cu milöserdia ta cea fär'de numerü!

Cä puternică este iubirea ta, care o ai spre ömeni, milostive, cari sunt ca mine peccätöși.

Și numai d'a se arunca in präpastia pericünii, și acestea sunü multe.

Iar deca mă vei invrednici și pe mine, peccätosulü, vre-unel mäntuiri, atunci va fi mai arretatä și mai priimitä ad neimea indurärilor tälle celorü fär'de mesurä, Dömine!

Cä imperatulü cellü bunü atunci se proslävesce, cändü dä vieță și ȃille celorü ce nu sunt vrednici d'a träi.

Atuncea se vorü mira de mine ängerii, și se vorü infricoșä archangelii și töte puterile celle ceresci, veđendü mila ta cea nemesuratä, și te vorü proslävi *cel-le apostolilorü și ändue'ele prorocilorü*, și te vorü cänta glötele mucenicilorü cu veselie.

Așjdere îți vorü cänta și incungiurarea (?) precuvioșilorü preuți, și toți te vorü proslävi in slavä pentru späsena mea cea fär'de nädeje.

Cä eü fiindü nevrednicü d'a mă puté späsi, iar tu pentru iubirea și dragostea cea nemesuratä care o ai spre ömeni, m'ai făcutü de amü dobänditü partea și sörtä celorü späsiti.

De aceia toți dreptii se vorü bucura și-ți vorü cänta cu veselie, dinpreună cu toți sfinții se vorü imple de päreré bunä, cäci ai späsitü și ai miluitü sufletulü meu cellü ticälosü și säracü și perdutü și de totulü totü cädutü in oceänia, care a făcutü multe peccate inaintea ta.

Dar cine nu se va mira și cine nu se va spăimânta de dragostea milei telle cea multă, ce o ai către ómenii?

Că multe minuni din vécú ai făcutú, o stăpâne Christe! numai cu cuvintulú poruncei telle și allú înțelepciunii telle ai făcutú cerulú și pământulú și marca.

Și sunt și acestea lucruri mari și minunate; iar acésta va întrece tóte minunile câte ai făcutú, cândú vei milui pre robulú teu cellú neharnicú și fielenú, care a fostú fugitú și depărtatú, o bunulú meu stăpánú!

Că eú n'amú vrutú, nici mî-a fostú voia; iar tu m'ai întorsú cu tária milei telle către tine, care estí vieța tuturorú.

Și ai spăsitú pre mine nebunulú și nemulțumitorulú, o stăpâne!

Cum nu va fi acesta lucru minunatú și să intrécă tóte cugetele omenesci, că din vécú mulți tâlhari ai spăsitú, Dómnne, și multe curve și mulți vameși!

Așijderea ai spăsitú și pre Manasia făcătorulú cellú făr'de lege și inchinătorulú de idoli făr'de nici uă nădejde.

Că acestea tóte au fostú ușorú milei telle, iar cătră mila ce ai arreatú tu pre mine nemicú nu sunt acellea!

Că intru mine, stăpâne, s'a arreatú lucrulú minunatú și slăvitú; că *nicí uă datá n'a fostú altú cine-ra peccátosú ca mine!* (*)

Dar déca n'a fostú nici uă datá, nici nu s'a afflatú din vécú altú peccátosú ca mine, și apoi tu m'ai spăsitú; iată că acum ai făcutú altá minune, mai mare și mai strălucitá decâtú tóte cele de'ntéu.

Că nu este nimene din căți au viețuitú pre pământú să fie făcutú peccate câte amú făcutú eú ocaianiculú și spurcatulú.

Că eú singurú amú mániatú urgia ta, Dómnne; și amú făcutú inaintea ta fieleniá și reutáți mai multe decâtú toți căți au fostú născuți pre pământú!

Și nici uă datá n'amú vrutú să facú voia ta cea sfântá, nici amú vrutú să pădescú poruncele

telle celle pré-cinstite și făcătorie de vieță, și amú locuitú totú in lucruri spurcate și care nu se cuvínú nici se cadú, și amú âmblatú pre căile celle strámbe.

Dreptú aceia, stăpâne Christe, cádéndú cu față-mea josú la pământú, mă rogú cu lacrime și dicú:

Greșit'amú, Dómnne, greșit'amú! eú insumí inaintea ta greșit'amú mai multú decâtú toți ómenii, și nu sum harnicú să cantú spre înálțimea cerului pentru mulțimea peccatorú melle.

Slăbesce-mé, Dómnne, slăbesce-mé, și mî iértá tóte făr'de-legile melle, câte amú făcutú de voia și de nevoia, cu sciință și făr' sciință, și celle ce-amú făcutú cu cuvintele celle relle și cu cugetele celle spurcate și cu faptele care nuse cuvínú.

Ci să nu mă perđi pentru elle, nici să-ți fie mánia pre mine, Dómnne cella ce nu ții mánia; nici să mă lepede mâna ta pre cella ce mă căescú cu totú suffletulú; nici să mă osândesci și să mă judeci focului cellú vecinicú!

Că tu ești D-deulú cellorú ce se căescú și se întorcú cu tótá ânima.

Pentru aceia arrétá intru mine tótá bunetea ta; și mă spăsesce in darú, Dómnne, după mila ta cea multá și nespusá.

Ca și eú, care amú fostú făr' de nici uă nădejde să fiú spăsitú, să te cantú dimpreună cu toți cei ce au făcutú voea ta!

Că ție cantá tóte puterile celle ceresci.

Și ție se cade tótá slava, cinstea și inchinăciunea, Tatălú și Fiulú și Duhulú Sfântú, acum și pururea și in vecii vecilorú.

Amin.

No. 318.

— După 1525 —

Biografia Patriarculú Nifonú in Turcia și in Terra-Románescá, scrisá de Gabrielú, superiorulú muntelui Atosú.

Din manuscrisulú Tractatelorú lui Négoia-vodá. Căre-va pagin' dela fínitú, lipsindú in copia primitivá, sunt reproduse după a cea din 1816. Acéstá scriere a fostú cunoscutá autorulú Cronicelú anonime muntene, publicate in *Magazinulú Istoricú*. Originalulú se pare a fi fostú redésú in limba grécá, dar și traducțiunea románescá —déca e uă traducțiune,—este și ea fórte vechiá, mai-mai contemporéná.

(*) Se pare că tinerețele lui Négoia, necunoscute istoricelú, au fostú pline de valurile lumii

Vięta și traifulü Sfinției sęlle părintelui nostru Nifonü, Patriarchulü Țarigradului, care a strălucitü in multe patime și ispite in Țarigradü și in Țerra Muntenescă; scrisă de Kyr Gavriilü, Protulü adecă mai marele Svetagorei.

Blagoslovitü D-deü, carele a datü noie a ințellege invețatura Sfintei Scripture și lucrurile ce s'a făcutü din nefințã in ființã, ca unü darü mare allü lui D-deü, căruia nimene nu pöte să-ı numere măria seü mulțimea care n'are numărü; că cu cătü vomü mărturisi cinstea și măria Sfinției Sęlle, cu atãta mai multü se immulțesce.

Deci, să nu ne lenevimü spre lucrurile celle bune; ci cu mare nevoințã să ne pădimü a le imple, care ne tocmescü uã luptare neadormitã; și să ne gätimü spre ascultarea minunilorü cellorü pré-infrumșetate alle lui D-deü.

Cã iatã că nici pre noi nu ne-a lepădatü Sfinția Sea de părinții nostri cei de demultü, ca să nu-ı uitãmü; ci vięta și minunile celle ce le-au făcutü ei, ni le-a arretatü cu scripturã, și traifulü lorü l'a infrumșetatü.

Dreptü aceia, acellü darü cum era de'ntãiu, așa și acum nu se mai imputinézã; după cuvintulü ce a grăitü D-deulü nostru Is. Chs. intr'acesta chipü dicendü: eü sum cu voi pön' in sferșitulü véculü. Pentr'aceia, nu se schimbã nici intr'aceste vremi dela ceia ce-lü cęcã cu totü d'adinsulü; ci spre lauda lui D-deü Tatãlui cellü cerescü iatã și acum și totü-d'una dindestulü se imbogățesce și se imulțesce biserica lui D-deü, și se infrumșetézã cu pré-cuvioșii și îngăduitorii seü; cum s'arü dice că se impodobesce ca cu nesce petre scumpe și cu mărgăritarü, seü ca cu uã cununã impletitã cu multe felüri mirositoare florü.

Cărorü petre și mărgăritarü și florü se inchipuesce și părintele nostru marele Nicolae: că așa i-a fostü numele sfinției sęlle de'ntãiu după sfântulü botezü, iar mai apoi, deca s'a imbrăcatü in haie călugărești, fu chiămatü Nifonü.

Care förte s'a nevoitü să petrecã vięta cu îngăduința lui D-deü, și se implü și asupra sfinției sęlle cuvintulü, care a đisü D-deü către Ieremia proroculü: mai 'nainte încă, pön' nu fuseși

născutü, te-amü sfințitü; și ma'nainte de zãmislirea ta te-amü cunoscutü intru Israiltenü și te-amü pusü intru prãznuire; pre carele a arretatü și a crescutü la arretare ostrovulü cellü lãudatü, care se chiãmä Apelapov (*), ce este tuturorü vestitü. dintru care multe felüri de izvöre pré-ințelepte alle invețaturelorü s'au versatü; și fu de mare laudã pentru făcătorii de minuni, dintru carii și acestü sfântü și pré-ințeleptü și infrumșetatü cu cuvinte sfinția sea părintele nostru Nifonü s'a arretatü, de a căruia vięta și traü iatã ni se apropie și cuvintulü.

Ci să socotimü pre amenuntulü incepătura și sferșitulü, că se cade și rădecina și odraslele ce au crescutü să le spunemü și să le arretãmü.

Pre tatãlü sfinției sęlle chiãma-lü Manuilü, iar pre porocle îi dicea Halep; iar pre mumã-sea o chiãma Maria, ómenü de némü mare și de rudenia boerescã izvorändü, cu tötã averea și lauda și cu lucruri bune, in țerra Dalmației (**).

Deci, încă fiindü ellü la moșia lui slugã credinciosã in curtea lui Ghiorghie domnulü Dalmației, și vätuvü de copii din cusã, fu përitü și mozaviritü de Manea Hlappek, care avea acestü nume de némulü seü; și-lü băgã Domnulü in pușcãria și vrea să-lü përdã.

O jële! atãta fiindü (Manoilü) omü dreptü fu clevetitü de vrãjmași ca să peie!

Și D-deü, cellü ce izbãvesce pre cei drepti din mörte, cum dice Scriptura (Psalmü 33), acela a mântuitü și pre acesta cu meșteșugulü Dómnei Irinei din țerra Dalmației; că-lü trimise pre sub cumpetü cu cărți la unü frate allü ei, cellü chiãma Toma, carele era voevodü in ostrovulü Pelopovulü (**); iar voevodulü deca l'a vëdutü, indatã l'a priimitü cu mare cinste, și așa s'a mântuitü de mörte.

Iar de nascerea lui (Nifonü) așa fu:

Cã acollo intr'acellü ostrovü se impreună nuntei tatã seü Emanuilü de luö uã jupãnesã ce o chiãma Maria, de care amü đisü mai susü, fëtã de boierü mare; cu care a făcutü 2 coconü și uã fëtã; și multü se nevoia in vięta sea cu tötã credința intru töte bunetãțile, și așa se pristãvi cu pace.

Iar jupãnesei lui Mariei multe versãri de lacrimi și jële au remasü pentru bărbatulü ei, cum

(*) La margine: Morea. (**) Serbie? (***) Peloponesü.

este obiceiul firii omenești; iar pentru coconii ce-î rămăsese ea totu se mai întorcea și se mai mângăea de acea plângere multă, și avea multă osârdia pentru dânsii.

Deci, pre cellu mai mare illu dede la Domnu ca să slujescă, iar pre Nicolae illu dede la unu dascălu să învețe carte, iar feta o opri la sine pentru mângăere.

Deci Nicolae atata avea daru de învățură și atata era ascuțitu la minte, cătu totă dascăllia filosofiei o a străbătutu cu înțelepciunea sea.

După aceia a nimeritu la unu părinte călugeru, pre care-lu chiama Iosafu, dascălu și providețu (?), dela care a învățatu și mai bine totă învățatura, și dela dânsulu a îmbrăcatu și haîne călugăresci, și fu chiămatu Nifonu.

Și puținellu petrecendū la dânsulu, se mută de acollo intr'alte laturi, ca să vedă și traifulu sfinților părinți, dela cari a adunatu tôte bună-tățile, cași albina cea nevoitória, care stringe și a lună tôte florile celle bune, care-sū de trebă și de cinste lu D-șeu și domnilorū și tuturorū omenilorū.

Așa și intr'acesta chipu s'a arreatu și sfinția sea cu nevointa și cu dorinta lucrurilor celorlū bune; se impungea cu același acū ca și albina; și ori-unde aușia că se nevoesce cine-va intru lucruri bune, in dată mergea acollo pentru să vedă lucruri de severșitu; și nici uă dată n'a greșitu, nici ostenela nu-ī era in deșertu, după cum dice Pavelu apostolu: ce poștia, aceia a și dobânditu.

Că auș de unu părinte anume Zaharia, care locuia in cetatea Nartei, omū suffletescu și plinu de tôte bunetățile, *sciendū carte grecescă și slovenescă*, care venise de curendū dela Svetagora dela monastirea Vatopedulu; veni la dânsulu cu plecată smereniă și ispovedui cătră dânsulu totă taia sea, și-lu priimi să-ī fie tată suffletescu.

Iar ellu deca vedu firea lu cea smerită, l'a luatū la sine și-lu făcu călugeru deseversitu; că ma'nainte numai ce avea incepătura călugăriei dela fericitulū Iosafu providețulu, cum s'a dișu și de acestū lucru mai susu.

Și nepregetandū l'a și diaconitu mitropolitulu cetății Nartei, pre care l'a hirotonitu fericitulū și marele Nicolae patriarchulu Iustinianei cei de'n-tăiu și allū tuturorū Bulgarilorū și allū Serbilorū și allū Alvaniei și allū altorū laturi, pre care l'a

chiămatu ispravniculu cetății Nartei dela Tarigradu in țerra Ohridulu, la Iustiniania cea mare.

Că intr'acea vreme tôte laturile și cetățile și satele erau fugite dela biserica Tarigradulu pentru allū optulea soborū care vrură să-lu facă la Florența Latinii cei deșerți de minte; deci tôte bisericile pravoslaviei se tocniău dela marea biserică a Iustinianiei cei mari, care este in țerra Ohridulu.

Iar Zaharia și cu Nifonu puțină vreme locuindū acollo, vrură să mērgă in țerra Ascolonulu, căroru mulți li se impreunară intru soșii; și purceseră dela Iustiniania unū pre uscatu, iar alții in vase pre mare; și sosiră la cetate mare pre nume Dracea, care este in țerra Ascolonulu, și de acollo s'au suitu in cetatea Cruiei, fiindū dela Dracea ca la 60 mile de locu.

Și aū mersu la Ghiorghie, ispravniculu Dalmaniei (*), căruia-ī dicea Schederbeg, și-ī priimi cu mare bucuriă și dragoste, că încă ma'nainte aușise ellu de viața lorū cea innaltă și de ajunsu; și luō pre Zaharia să-ī fie duhovnicu și învățatorū și tocmitorū mântuirii tuturorū, iar pre Nifonu, cu blagoslovenia arhierulu cetății Cruiei, l'a preoșitu acollo, că și pre acellu achieru illu hirotonise iar fericitulū Nicolae patriarchulu.

Dacū nu după multă vreme, cu voia lu D-șeu, pentru mulțimea peccatororū, fu trimisū la peccatoși toēgulū învățaturei cellu de ferru, după cuvēntulu proroculu, ca pentru învățatura certării să se întorcă iar cătră înțelepciunea cea intrēgă.

Se rădicară Turcii dela resăritu și cupprinseră tôte laturile spre appusū tocmăi pōn la marea Ochianulu și pōn la Alvania, și totū ce affla tăia, preda și aprindea.

Dacū omenii, vedendū spaimă și grōză mare ca aceia, fugiău cine incătro putea: unū la mare, alții prin pescerele munților și alle pământulu; iar fericitiī părinți, vedendū lucru ca acesta, adduseră-și a-minte de cuvēntulu Isaiei proroculu carele a dișu: Dați-vē in laturi, omenii mei, și intrați in cămara vōstră, și să ve ascundeți puținellu pōn va trece mânia Domnulu D-șeu;— și aū lăssatū Alvania și aū venitū iar la marea cetate a Ohridulu, și intrară in cetate și afflără in-

(*) Albaniei.

lăuntrulū cetății uă monastire mare și vestită a Precistei, și petreceau in mare mângăere.

Și eși pretotindenea veste de laudă bunătăților Zahariei, că era darulū lui D-șeu cu dēnsulū.

D'acii intr'aceia vreme remase veduvă biserica cea mare a Iustinianiei ceī de'ntăiu, care era patriarhiă, pentru pristăvirea sfinției selle părintelū Nicolae patriarhulū, și trimiseră la sfinția sea părintele Zaharia cu mari rugăciuni, ca să ȳea cărma sfintei biserice.

Iar sfinția sea nici intr'unū chipū nu vru; ei neavēndū ce face pentru rugăciunea clirosulū și a norōdelorū, fu și făr' de voiă patriarhū tuturorū Bulgarilorū, Sērbilorū, Arbănașilorū și altorū laturī; și seșu pre scaunulū cellū înaltū ca uă luminare pre sfeșnicū, și a păscutū fōrte bine biserica cea mare a Iustinianiei ceī de'ntăiu, și ȳ-a cărmitū pre toți și ȳ-a indreptatū cu invēțătura legiī crestinescī, cum se cade și se cuvine arhierulū.

Și nu fu lumină numai intr'acelle laturī, c; totă lumea a luminatū, pentru alle căruī bunătăți toți lăudaū pre tatălū cellū cerescū.

După aceia nu trecu multă vreme, si iar se intēplă impedecare rea și cupprinse scārbă și intristăciune mare biserica Iustinianiei; că fu trimisū dela Tarigradū Marco Xilocarav de Amira imperatulū turcescū să fie patriachū la Iustiniana cea mare, și a scosū pre Zacharia patriachulū din scaunū: acēsta făcu imperatulū, căci avea dragoste fōrte mare către Marco.

D'acii Zacharia patriarhulū lăssă scaunulū și merse la Tarigradū de'mpreună cu fiū-seū cellū suffletescū cu Nifonū, ca să-și affle vina pentru care fu scosū din scaunū.

O, jēle! că dēca a sositū la Tarigradū, nu zăbovi vreme multă, ci se resboli, intru care bōlă își dede suffletulū in mânele lui D-șeu, și-lū griji fericitulū Nifonū ca pre unū tată suffletescū și păstorū allū seū ce era, și cu mare jēle illū ingropă, luīndu-și blagosloveniă dela dēnsulū, cum se cade, de'mpreună cu toți căți erau acollo.

D'acii Nifonū lăssă Tarigradulū și merse la Svetagora, că fōrte dorīa suffletulū lui să viețuească intr'acellū sfântū locū, ca și cerbulū de izvōrele apelorū, care dorū cu mila lui D-șeu cūrēndū ȳ-a dobânditū.

Și a mersū cătră pré-cuviosulū părinte kyr Daniilū protulū, carele ținea cărma a totă Sveta-gora, dela care a luatū blagosloveniă; și a mersū la monastirea lui Charitonū, și a âmblatū pre la tōte pescerele și chiliele și pre la tōte schiturile celle mari și celle mice, care sunt imprejurulū Cariei, și a cerșutū rugăciune și blagosloveniă dela toți părinții ceī suffletescī și s'a indulcitū de invețaturile lorū, și a invețatū dela dēnsiī sfatū bunū.

Și a mersū in pescera care se chīamă Ciritū, și acollo a afflatū nesce călugēri nevoīndu-se cu fapte bune și cu multă rebdare, postīndū și ajunāndū, cariī se hrāniāū numai din lucrulū mânelorū selle; și se lipi de dēnsū și Nifonū, hrānīndu-se și ellū din meșteșugulū scrisoriī, că scriea fōrte bine și frumosū; și așa petrecu acollo cu dēnsiī multă vreme.

Și de acollo fu chīamatū la Marea-lavră a sfântulū Atanasie descăllecătorulū sfântulū munte allū Atonulū, și petrecu acollo mai bine de unū annū.

D'acii de acollo a mersū la monastirea Dionisatulū pentru invețătura smereniei, la care monastire cu mare bucuriă ȳ-au priimitū, și se plecā cu totulū obiceiulū și tocmellei monăstiriī, și s'a făcutū de cătū toți mai micū, și totă poslușania cu dragoste o implea, cătū eși in tōte laturile lauda bunătăților lui.

D'acii se intēplă de remase intr'aceia vreme biserica cea mare a Solonulū veduvă de archiereū, și cercară cetățeniī, de'mpreună cu clirosulū bisericei, pretotindenilea să affle unde-va omū ca acella care să pōtă fi harnicū unū lucru ca acēsta și de invețătura bisericei și a cetății.

Iar D-șeu cellū ce a dīșū ca să strălucēscā lumina de'ntunericiū și lucrurile celle de taină la aēve să se descopere, acella nu vru mai multū să fie ascunsă cetatea care sta in vērfulū muntelū, ci a arrētātū bunetățile lui aēve; și măcarū că se induoi a priimi cinstea archieriei pentru frica greutății și lauda cea deșertă a acestei lumī, luō și ȳ-ar' de voiă cărma archieriei și numai de cătū s'a aprīnsū cu rāvna cea bună spre invețatură și spre indreptarea cea bună a bisericei, invețīndū pre toți ca sa ție tocmellele sființilorū apostoli și a sființilorū părinti, și să se ferēscā de nedreptăți, și să se nevoēscā in ascultarea sfintei și d-șeesci liturghie, intru care adducū preoți pentru ȳ-

menî jertfă necrunță și cinstită lui D-zeu, împreună cu toți sfinții rugându-se să vă împreuneze lui Christosul.

Așijderea dăcea milostenia să nu se lipsescă dela voi, ci de pururea să aveți cătră săraci și către văduve și cătră năpăstuiți și cătră cei neputernici, cătră streini și cătră cei din temniță, cătră flămânți și cătră cei goți, și tuturor celor lipsiți să le dați din destul și neoprit pentru ca și voi pre cestu pământu să dobândiți insutitu mai multu, iar intru împărăția cerului vieți de veci, după cum a dăsu Domnul Christosul; și să vă feriți de toate spurcăciunile și vicleșuguri, ca să fie cu voi totă sfințirea.

Așa totu-d'a-una avea învățatură fără de lene pînă cându și spre mai marele scaun și cinste vru D-zeu să-lu înalțe.

Că deca puseră pre sfinția sea arhieru la Solun, nu trecu vreme multă ci se pristăvi fericitul Simeon patriarhul Tarigradului; d'acii se adunară toți arhierii din eparchia patriarhului ca să allégă omu de cinste spre acea trébă să indrepteze biserica lui D-zeu, și alleseră pre fericitul Nifon, inse nu ómenii ci judecata lui D-zeu; și i se inchinară toate năródele și mulțumia lui D-zeu pentru densusul.

Iar arhierii impléndu toate lucrurile assupra sfinției selle, hirotonitu-lău cu cinste ce i se cădea, și lău pusu in scaunul patriarșesc, și i se inchinară toți ca unu stăpănu, și luându blagoslovenia dela densusul, se duseră care pre la losășurile lor cu mare bucuria și veselie.

Iar sfinția sea, deca a luatú cārma mumei bisericelor, numai de cātú chiamă pre toți ca cu ua trambită cătră lauda lui D-zeu și către folosul a tou lucrul cellu bunu, ca să ferescă credința cea bună și să fie intrégă și allésă de plevele și de neghinele ereticilor, dela carii s'a depărtatú totă sfințirea, că n'au vrutú să ție învețatura sfinților apostoli și a sfinților părinți, ci s'au inchipitú cu totu Ovreilor, carii n'au vrutú să ție prorociele sfinților proroci și alle sfinților patriarși.

Pentru care lucru s'au și imputinatú dela densusii toate minunile și toate jertfele, că s'au lepedatú de D-zeu, pentr'acea le-a venitú assupră totă mânia.

Că cum este credință fără de fapte mórtă, așa și faptele fără de credință sunt mórte.

De acesta, nevoindu-se in totă vremea, pre multu a indreptatú cu învețatura pre callea dreptății, și fu tuturor cine cum illu vrea, ca să câștige și să dobândescă pre toți, după cuvintul lui Pavelu apostolul.

Iar diavolul cellu ce nu iubese binele, vedéndu atăta indreptare peccăoșilor, carii scăpaú din meșșugurile și ficleșugul seú, nu putea rebdă rana și slăbiciunea, cu care se junghia ca cu ua țepă ascuțită, ci pusese impotriva sfinției selle și afflă ómenii pre voia sea, și-i indemnă assupra sfinției selle, și a impletitú pizme ficlene și cu pēră atātú de multe, cātú l'a scosú din scaunul patriarșesc.

O, pizma diavolului! étă de ce lumine in-tunecă biserica lui D-zeu a-totu-țitorul!

Iar sfinția sea eșindú din scaun, lauda numele Domnului ceresc pentru lucrurile ce i se in-templase, și merse la Sozopolul Elispondului, carele era aprópe de mare și acolo era și monastire a sfântului Ioan Predteci; și se priimi la monastire de petrecu împreună cu călugerii vieța mai pre de supra firii omenesci; care fu vestitú și laudatú in toate laturile atātú, cātú veniaú toți de pretotindenea la sfinția sea de lua învățatură de folosú suffletelor selle, că tuturor tocma mântuirea cea suffletescă; și mergeau toți pre la casele lor indreptați și cu mare bucuria, laudândú pre D-zeu și pre sfântul Nifon.

Pentru care lucru, cu ajutorul lui D-zeu, iar fu chiamatú la scaunul sfinției selle cu mare cinste de totu norodul.

D'acii iar străluci luminatú sórele cellu neappusú și încălđia pre toți cu veselia învețaturii selle.

După acesta nu trecu vreme multă, ci iar nu putu să vedă vrăjmașul lumina învețaturii sfinției selle; ci se aprinse cu pizma spre izgóna sfântului, și a indemnatú ómenii de au mersú de lău pēritú la Amira imperatul turcesc, și-lu trimise la pađă in cetatea Odriului, și acolo s'a sălășluitú la ua biserică a sfântului apostol și antelul mucenic Stefanu archidiaconu.

Deci, nici acolo n'a schimbatú luptarea și podvigul seú, in care era deprinsú, adecă cu

ajunul, cu ruga și cu alte fapte bune; ei încă mai vârtos se nevoia să imple totă tocmela sea intru care fusese deprins, pentru care lucru cu îndrăznire vomă puté dice, că eși vestea bunetăților lui preste potă pământul.

Că auți și in Țerra-Romănescă și înțelese și domnul Rădulu voerodul, care-lu aduse și tu vedu cu ochi seși, și-lu pricepu bărbatū deseversitū și la chipū și in cuvinte și in fapte; și se miră multū de bărbăția munțū lui și rugă re sfântulū cu să vie in țerra nū, că-lū postesce țerra forte ture.

Iar sfântulū dīse: Dīmn: mǎria tu! veđi in-su-ți góna și pađa ce o amū eū dela vrājmașū cei adeverași ai luī D-đeū; dar eū cum voiu pute veni in țerra ta?

Iar D m ulū dīse: nu purta tu grija acēstu, ci o lassă să fie assupra mea.

Sfântulū put-archū dīse: cum scū, fǎ.

Și înd-tă trimise Rădulu-vodă la imperăția de cerșu pre acēstū păstorū mare; și nu i se in frânse voia, ci i se impri; că i-lū dede imperatulū și trim se degrabū de-lū adusse in țerra sea, și-i dede tóte pre mână dīcēndū: eū să domnesc, iar tu să ne indreptezi și să ne inveți legea luī D-đeū, și să fi tută și păstorū mie și tuturorū ómenilorū și solitorū omenilorū la D-đeū.

Iar sfântulū afflă turma neplecată și neascultătoriă, și biserica isvrătită și cu obiceiuri relle și nesocotite; și chiāmă pe toți gumeni dela tóte mo ástare de țerră Ungrovlachiei, și totū chrosulū bisericei, și făcu soborū mare de'mpreună cu Domnulū și cu toți boierū, cu preuți și cu mreni; și slobodi izvorū de învețatură limpede și necurmată

Și le spunea din sfânta Scriptură și inveța pre toți, și-i adăpa cu apa milei credinței cei adeverate.

Graia-le de pravilă și de lege, de tocmirea bisericei și de d-đeescele slujje, de domniă și de boiăria, de monastiri și de biserice, și de alte rënduri de ce trebuia.

Și tocmi tóte obiceiurile pe pravilă și pre aședământulū sfinților apostoli.

D'acii hirotoni și duoī episcopi și le d-de și eparchie hotărite, care cătū va birui; și inveța cun vorū purta grija și cum vorū pasce oile celle cuvântărețe, care le sunt date pre mână și in sémă ca să se indrepteze totă țerra dela archierei.

Iar Domnulū dīse: Ție, Dómne, se cade să indreptezi pre cei strîmbi cu judecată tare și in-fricoșată și dréptă, după cuvintulū lui D-đeū carele a dīsū cătră Moisi îngăduitorulū seū și cătră toți feciorii luī Israilū grăindū: iată v'amū datū legea mea și judecata și indreptarea in mînele vóstre.

Ca să nu fățaresci nici la micī nici la mari, nici la veduvă nici la nemernicū.

Nici pre cellū săracū să nu-lū miluesci cu judecata ta, nici de cellū bogatū să te rușinezi și să-i fățaresci; că judecata este a luī D-đeū.

Iar in sfânta Evangheliă dīce: nu judecați in fățăria, ci judecați pre dreptate.

Și iar a mai dīsū D-đeū Israiltenilorū: De veți pădi legea mea și veți ámbla după poruncele melle și le veți face, da-vē-voiu plóia in vremea ei, și pământulū va da róla sea, și pomii pómele lorū; și vē vorū rem-né rem-șițe din prisoséla grăulū și a vinulū, și vē va prisosi vinū încă și pón' in vremea arăturēi; și p nea o veți m nea cu sașiū, și veți locui in țerra vóstră cu biruință și cu tării mare; și voiu da pace intr'ensa și osti nu vorū trece prin ea; și veți birui pre toți vrājmași vostri, și vorū căde inaintea vóstră; și vorū birui ó de ai vosri pre 100 de vrājmași, iar 100 pe 1000, și voiu căuta spre voi cu milă, și vē voiu blăgoslovi și vē voiu immuți; și voiu pune legea mea pre voi, și eū voiu fi voūe D-đeū, iar voi veți fi ómenii mei; — iar de nu veți asculta nici veți face poruncele melle nici vē veți pleca, pune-voiu pre voi secete și lipsă, și semenăturile vóstre le veți semena in zădarū, și ostenéla vóstră o vorū mánca vrājmași vostri, și voiu întóree fața mea despre voi și veți căde voi inaintea vrājmașilorū vostri, și veți peri nefiindū goniți de nimeni, și voiu face de vē va fi cerulū ca de ferrū și pământulū ca de aramă, și totă vértutea vóstră se va pune in zădarū și pământulū nu va da róda sea nici pomii nu vorū face póme, și voiu trimite assupra vóstră fiare selbatice de pre pământū de vē vorū mánca și vē vorū imputina și pre voi și pre dobitócele vóstre, și veți peri de sabia tuturorū limbelorū care vorū veni assupra vóstră, și va fi țerra vóstră pustiă și curțile vóstre pustie; și déca vē veți deslupi de mine, și eū mă voiu deslupi și mă voiu depărta de voi.

Așa grăesce Domnul Sfântul lui Israilū.

Acestea și multe ca acestea invetătore îi in-veța (Nifonū) din sfintele Scripture.

Și încă mai dīcea: beția și curvia cu totulū să se lepede dela voi și să se desrădecineze; că a dīsu apostolulū: nunta este curată și patū ne-spureatū, iar curvarilorū și precurvarilorū va ju-deca D-đeū.

Pentru curvia se inecă lumea cea de'ntăiu, iar mai apoi și Sodomulū cu 5 orașe se prăpădi și arse cu focū și cu pētră puciosă pentru sodo-miā, adecă curviā cu parte bărbătēscă, că acolo se arretā capulū spurcaciunii cei mai mari.

Deci, fraților, fugiți de curviā și de tōtā ne-curăția, cum dīce Pavelū, și āmbლაți dupā cură-ția ca să vedeți pre D-đeū.

Acestea dīcū vouē să le pădiți, dēca vē este voia să moșteniți imperăția cea cerēscă.

Iar pizmașulū diavolū, vedēndū invetătore fo-lositōrie de suffletū ca acestea, nu putu rebda, ei făcea multe meșesugurī și ficlesugurī ca să gon-escă pre fericitulū Nifonū din țerra Panoniei; cum și făcu in chipū ca acesta.

O vai și amarū! că dīce domniū Radulū-voidă dimpreună cu boierii: Pasă și eși din țer-ra noastră!

Că viēța și traifulū și invetătorele tēlle noi nu le putemū rebda; că *strici obiceiurile noastre*.

Iar sfântulū Nifonū, dēcă auđi așa nesce cu-vinte nebune și turbate ca acestea, se mirā și dī-se: Nu așa, Dōmne! nu așa!

Ci te indreptēdā dupā legca lui D-đeū, și pre tine și pre boierii tei; ca nu cum-va să por-niți și să aduceți mânia lui D-đeū asupra vō-strā și a țerrei vōstre.

Că vedē, că pentru făr'de-legile vōstre cu-rēndū va să se slobodā pre voi, iar mie nemicū nu-mi este de accia ce dīceți voi, că puterea și taria mea este legea.

Că pre soru-ta, care o ai măritatū dupre Bog-danū făr'de-lege, avēndū ellū mūiere cu lege și o a lăssatū ellū făr'de nici uā vinā și a luatū pre soru-ta.

Ellū este curvarū și soru-ta ca uā precurvā.

Ci-ī desparți, și dā bărbatulū iar mūierea

sea, și potolesce mânia lui D-đeū mai'nainte pōn' nu se pornesce pre voi.

Iar aceste cuvinte fōrte ațitarā și māniarā ā-nima Domnului, și indatā goni pre sfântulū de'nainte sea, și porunci să nu-lū mai bage nimeni in sēmā, nici să-lū socotēscă, nici să-lū cinstēscă.

Iar d-đeesculū Nifonū nemicū nu băgā in sēmā nici grijiā de aceia, ei-și punea nădejdea pre D-đeū, dupā cum dīce proroculū: nu vē nădejdu-iți spre domni nici spre fiī omenesēi.

D-đeū trimise corbulū de hrāniā pre Ilhā pro-rocū, așijderea hrāni cu bucate și pre Daniilū prorocū cu Avvacum.

In chipū ca acesta pădi și pre acesta cu unū feciorū de boierū ce-lū chiānu Nēgoiā, care era mai mare preste vēnătorī.

Și așa făcu D-đeū din celle amare dulci, și din celle pizmașe cu prieteniā.

Că adducea (Nēgoiā) bucate de hranā sfān-tului și aevca și intr'ascunsū cu indemnarea lui D-đeū, făr' de nici uā temere.

Iar fericitulū Nifonū illū intāria cu rugele sēlle ca să crēscă și să se inalțe in tōte faptele celle bune, și să se rădice in norocū bunū, și să fiā plăcutū inaintea lui D-đeū și a ómenilorū, cum mai apoi cu rugăciunea sfintiei sēlle se implurā amēnduo.

Iar Radulū-voidă totū ținea pizmā neschim-batā pre sfāntelū; și nu putea folosi nemicū nici cu frica, nici cu alte amāgelle, pōn' iar se plecā sfāntului cu smereniā, și-lū chiāmā, și-ī dīse ace-ste cuvinte amāgitōrie, grāindu-ī așa:

Pārinte! *iertā-ne sfīntia ta, și abi și sfīntia ta iertāciune dela noi; și să-ți dāmū avuțiā cātū îți va trebui, și să n'āibi părere rea nici pre mi-ne nici pre boieri; și pentru insurarea lui Bog-danū încă nu te mai amesteca, că ellū a luatū blagosloveniā dela alți sfīnți arch erei; iar tu passā cu pace ori-unde vei vrē și rōgā pre D-đeū pen-tru mine; și unde vei locui, eū totū voiu purta grija pentru hrana ta și ce-ți va trebui totū îți voiu trimite.*

Atuneca sfāntulū respunse cu indrāznellā și ca unui omū prostū îi dīse:

Radule! Radule! tu și prieteniī tei cu multe rugăciuni m'āți plecatū de m'āți addusū in țerra vōstrā, și m'āți pusū să vē invetū legea lui D-đeū;

decî, de v'amû invêtatû ceva reû și făr' de lege, spuneți voi și mărturisiți făr' de legile melle.

Iar de faceți voi făr'-de-lege, cum și la arêtare și a-evea vë vedeți și vë arrêtă faptele vóstre, căci mă goniți făr' de dreptate din țerra vóstră căci v'amû spusû adevierința; ci eû inse mă voiu duce după cuvintulû vostru, iar voi remâneți in peccatulû vostru.

Și pre mine iar veți să mă căutați in vremea care nu mă veți afla, ci veți să muriți in peccatulû vostru, și nu va să fie cine să vë ad-jute intr'acea vreme.

Și déca disse așa, eși din țerră și veni in loculû in care-î porunci D-deû, cum și lui Avraam acella in Eliû.

Iar acesta iar trecu prin Machedonia și prin Tetulia, și merse in sfântulû munte care se chîia mă Atonû, ca să se petrecă acolo, in loculû carele este făgăduitû călugêrilorû.

Și cum merse acolo, indata se prinse de locașû in sfânta și marea monastire a Vatopedulû.

Și cei ce dorîau, căștigară și dobândiră pre cella ce-lû jeluiau; și se bucurară și mulțumiră lui D-deû pentru acellû lucru.

Și daca auđiră, mergeau toți dintr'acellû sfântû munte la dênsulû cu osêrdiă, ca la unû izvorû curătorû de viêtă, dela care toți își meștea (*sic*) bêutură de veselîă trupescă și suffletescă.

Și locui sfântulû intr'acea monastire mai multû de unû anau; și intr'atâta vreme locuindû ellû acolo, pre 2 din frați, cari merse cu dênsulû, trimise-î cătră D-deû, iar pre allû treilea lăssă-lû să mêrgă in cetatea Solonulû.

Și-lû întări cu rugăciunile sêlle ca să se sfêrșescă cu sferșitulû mucenicilorû, care-lû și dobândi.

Și pătîindû multe muce, se sferși pentru lege, și dobândi cunună impletită in trei vițe: cu postulû, cu ascultarea și cu munca.

Iar multû-pătîmașulû seû trupû, allû lui Macarie,— că așa chîama pre acellû mucenicû,—fu ingropatû in Solunû; iar suffletulû acum dântu-esse cu ângerîi in cerû.

D'acî d-deeseulû Nifonû cunoscu că va să fie aprópe și petrecania sea.

Și se bucură suffletesce, și se veseli, și luò cu sine poslușniculû care remăsese pre Iosafû, și trecu muntele de cea parte, și merse la mona-

stirea Dionisatulû, și se prinse de locașû acolo, că și mai'nainte acolo locuise.

Și D-deû încă vru să-și sêvêrșescă sfântulû viêtă acolo.

Iată câtû petrecu acolo, in tóte era intoema cu alți frați: și cu măncaarea, și cu postulû, și cu ostenêla, și făr' de pregetû; atâtû câtû era altorû frați rușine de smerenia și de nevoința lui.

Că era tuturorû chipû de invețatură și de mustrare, și se nevoia spre tóte poslușaniele, și tuturorû fraților la tóte slujbele le adjuta: la móră mergea de măcina, la maghernîță adjuta, la magopiă așijderea, și la alte poslușanie la tóte.

Atâta câtû strigaû ostenințele lui, *cum și eû lamû vedutû făcêndû lucruri ca acestea.*

Și ce așû puté spune smerenia lui cea multă și ostenințele lui!

Că nu spunû numai frați, cari sunt locuitori intr'acea monastire, ci și alții dintr'alte monastiri din pregiurû toți spunû și mărturîsescû, că era nevoitorû spre slujbă, și spre ispovedaniă, și spre pocăință, și spre curățîă.

Și pre alții pre toți îi certa și-î inveța dicêndû: amarû, fraților și părinților, cella ce-lû va afla mórtea nepocăitû; că in iadû nu este pocăință.

Și pre mulți i-a scosû toema din gura diavolulû; și pre mulți din păgânî, Turci, Armeni, papistași, și de alte erese, i-a întorsû de i-a botezatû și i-a unsû cu sfântulû mirû și i-a addusû in credința cea adeverată a pravoslaviei, mai multû de câtû 4000 de sufflete.

Iar pre căți mișei și săraci a miluitû și căți a scosû din robiă,—dicû că aceia n'au numărû: așa era de milostivû și bunû tuturorû, asemenea lui D-deû!

Dreptû aceia și D-deû proslăvi pre cellû celû proslăvia, și-lû chîamă la sine.

Iar sfântulû, cunnoscêndû cu adeveratû trecerea sea dintr'acéstă lume, i se bucură suffletulû fórte, și indata chîamă toți frați și le spuse de vremea petrecaniei sêlle, și cum că-lû chîamă Christosû la imperăția cerulû cea gătită.

Și-î blagoslovi cum este obiceiulû, și se iertă cu toți și arrêtă cătră toți dragoste, iar nu pizmă.

Și căți făcuse lui reû și necasû, și căți erau blăstemați, pre toți îi iertă și-î deslegă, ca unû

ucenică adevărată ală lui Christos, cu ală căruia trup și sânge se și pricești.

Și așa își dede sufletul în mânele sêlle și luă lumina luminelor ceresci, carea este Christos, și ce era din pământ pământului lăssă.

Și cu multe cântări dela toți călugării din tôte monastirile muntelui Atonului se îngropă trupul lui mesita (luna) avgustă în 12 zile când era cursul anurilor 7016 (1508).

Și appuse zarea sôrelui de'nainte a totă ochiul.

Și remase între toți frații plângere și tânguelă fără de mângăere.

Și nu era nici unul dintre dênșii, care să nu fie versat lacrimi pentru lipsirea părintelui și înveșătorului cellui a tótă lumea.

Iar Iosaf. poslușnicul lui Nifon iubitorului de D-deu, lăssă tótă jêlea și intristarea, nevoindu-se să imple porunca părintelui se.

Și merse numai decât la Tarigrad, și tocmi tôte poruncele sfântului fôrte bine.

Și pătimi acollo multe munce pentru lege, iar apoi illu și arseră în foc Turcii, și se învrednici și ellu cetei mucenicilor.

Că și de acesta încă mărturisise sfântul Nifon mai'nainte, ca și de Terra-Muntenescă.

Cândă dîse cătră ighemonul Radulă grăind așa: vedu—dice—pogorându-se pre voi și pre țerra vóstră, mânia lui D-deu; d'acii deca eși fericitul Nifon din țerra Panoniei nu trecu multă vreme, ci cădu ighemonul Radulă într'ua bôlă g'roznică și cumplită, și alte reutăși multe illu încungurată.

Ș nu i se mai putea uș ra nevoie, ci de ce mergea, de aceia i se mai îngreuiău grjile, și se scorură în țerra reutăși și gâlceve, și bisericei netenare, și se sferși și Radulă-vodă într'ua nesce întemplări rell ca acelea.

Iar mai'nainte de petrecania sea, căuta pre sfântul, cum dîsesse ellu, și nu-lu affla, ci era sufletul lui plin de frică și de cutremur.

Și atuncea pricepură toți, că să implură cuvintele sfântului, care dîsesse mai'nainte de Radulă-vodă și de Terra-Muntenescă.

Iar trupul Radulă-vodă illu îngropă în momentul, care-lu făcuse în tindu bisericei în monastirea din Delu, unde este hramul sfântului Ni-

colae făcătorul de minuni, care o zidise din temelă în domnia sea: totu de petra cioplă, și stâlpi uși și ferestrele totu de marmură, cum se vede și acum biserică frumoasă și minunată; iar a o zugrăvi ellu n'a opucat, ci apoi s'a zugrăvit cu porunca lui Négouă-vodă, cu vepselle și cu aur.

D'acii după mórtea lui boieră nu se puteau voi (sic) pre cine voru pune Domnu.

Că unu dîcea să fie cesta, iar alțu ba cella, și era gâlcevă și certă între dênșii, după cuvintul Evangheliei ce dîce: cându se va împărți casa, atunci se va pustii.

Și așa fiindu ei împerechiăți, rădicară casă asupra lor pentru peccatele lor, după cum dîsesse fericitul Nifon.

Și puseră domnu în scaunul țerei pe Mihnea feciorul Dracii armașul.

Și cum apucă domnia, îndată se desbracă lupul de pellea cea de oiă și-și ast-pă wrechile ca aspida și ca vasilicul, iar arcu și-lu încordă și găti săgeți de săgettă, și sabia și-o fulgera, și mâna și-o întăria spre rane.

Și prinse pre toți boierii cei mari și alleși, și-i munci cu multe munce cumplite, și le luă tótă averea, și se culca cu jupănesele și cu fetele lor înaintea ochilor lor.

D'acii unora le a tăit nasurile și buzele, pre alțu i a înecat, și pre alțu i a spândurat.

Iar ellu se imbogăția și crescea ca chedul pôn' la ceru, și-și implea tótă voea sea.

Iar pre unu nêmu care era mai allesu și mai temetor de D-deu, căru le era numele de moșă Banoveți, adecă Băssărăbesci, ellu cu multe amăgelle și șutelle și cu grele jurământuri se lega cu boierii cari erau de acellu nêmu, că nu-i va omori, nici le va face nici uă nevoie.

Și făcu și căși de jurăm tū și de afurisniă.

Iar ellu în tôte zilele săpa gropă și cugeta cum va puté face să perđă și nêmul lor, ca să nu se mai pomenescă în țerra Panoniei.

Iar rugăciunea sfântului Nifon nu-lu lăssa să le facă nici unu necasu, ci tôte meșteșugurile lui celle ficlene ca nesce paianjene le strica.

Iar ellu fiindu îndemnat totu de reutatea firii sêlle, chiâmă pre Stoica sfetnicul se cellu mai mare și intră numai cu dênșul în pimnița d'mnescă și scose pre pimniceri affară.

Iar cu voea lui D-*deu* remase un^u copil^u care era și ell^u de acell^u n^um^u, spre care făcea sfat^u să-l^u p^{er}dă.

Și d^{ec}a ve^{du} pre nedreptul^u Domn^u că intră in pimni^ță, ell^u se implu de frică și de gr^oză și, neav^{en}d^u unde fugi, intră intr^uă bute s^{ec}ă de se ascunse; că așa tocmi D-*deu*.

Și cum intră in pimni^ță Domnul^u cu Stoica, incepură a se sfătui cum și in ce chip^u vor^u face să p^{er}dă pre acell^u n^um^u, cugetănd^u că nu este nemine in pimni^ță să-ⁱ audă.

D'ac^ui, d^{ec}a ob^{er}și sfatu^ul^u, chiămă pimnicer^u și d^{is}e să le dea să bea vin^u de unde va fi mai bun^u. (*)

Și d^{ec}a beură, eși Domnul^u și Stoica din pimni^ță vesel^u, g^{an}dind^u că n'a aud^{it}u nemine sfat^ul^u lor^u cell^u ficl^{en}u.

D'ac^ui după d^{en}șii eși și copilul^u furiș^u; și nu spuse nemin^u nemic^u, ci-și căuta tr^{eb}a și slujba sea, p^{on}' afflă vreme de spuse părin^ților^u și n^{em}ului se^u t^ote lucrurile și ficleşugurile călcătorul^u de jurăm^{en}t^u domn^u.

D'ac^ui ei, d^{ec}a aud^{ir}ă așa și cunnoscură că sunt adev^{er}ate cuvintele lui, ei se adunară de se sfetuiră, și luară avu^ția și omeni căt^u putură, și trecură Dunărea de ceia parte, și scăpară to^{ți} din cursa Mihni^u-vodă călcătorul^u de jurăm^{en}t^u.

Că era D-*deu* cu d^{en}șii și rugăc^unile sfântul^u Nifon^u patriarchul^u, și nu putea nemine să se potriv^{es}că lor^u, ca și lui Moise marel^u proroc^u.

Iar zvepă^{et}ul^u Domn^u, d^{ec}a aud^u de pribegirea lor^u, de părere rea i se schimbă firea și bucuria i se întor^{se} in tristăc^une, și-și arretă m^{an}nia și urgia ce avea pre d^{en}șii.

Și alt^u nemic^u nu putu să le strice, ci in pizmă le-a ars^u cur^țile și casele le-a răsipit^u.

Iar că^{ți} a afflat^u de acell^u n^um^u remași, pre to^{ți} i-a muncit^u cu multe fel^uri de munce, pre un^u i-a și omorit^u.

Și monaster^uca lor^u, care o făcuse pre riul^u Bistri^ță, din temehă o a răsipit^u.

Și biserica sfin^ților^u post li, care o zidise Negoiă socotitorul^u lui svet^u Nifon^u să fie de îngropare mor^ților^u, iar o a sf^{er}ămat^u; încă și pomii i a tăiat^u și i-a desrădecinat^u.

Și rădică g^onă mare assupra acell^u n^um^u blagoslovit^u.

Iar preo^șilor^u dupren satele lor^u tuturor^u le-a tăiat^u nasurile spre batjocura biseri ei.

Și se ispită și se sf^{et}uia să ar^dă pre to^{ți} egumen^u de pre la t^ote monastirile.

Și alte reută^{ți} multe vrea să facă.

Ci D-*deu* cel^u ve^{de}tor^u de ânime și de cugete nu vru să lasse să cadă drept^u in mânele muncitorul^u, ci-ⁱ mântui de m^ortea cea cumplită.

D'ac^ui, acei boeri drept^u pre cari ferise D-*deu* din mânele muncitorul^u, de care se d^{is}e mai sus^u, merseră la imperă^ția și spuseră inaintea imperatului t^ote reută^{ți}le Mihni^u-vodă.

Iar imperatul^u, d^{ec}a aud^u așa și în^țel^{es}e că sunt cuvintele lor^u adev^{er}ate, făcu sfat^u dinpreună cu d^{en}șii, socotind^u in ce chip^u va put^u gon^uni pre Mihnea-vodă din scaunul^u ț^{er}rei Panon^uu; și le puse domn^u pre Vlad^u, fratele Radului-vodă, care fusese domn^u inaintea Mihni^u-vodă, de care s'a spus^u mai sus^u că ei ill^u cerșură pre acella dela imperatul^u

D'ac^ui d^{is}e imperatul^u cătră d^{en}șii: iată eu v^e da^u pre d^{en}sul^u in mânele v^ostre și pre voi in mânele lui, iar pre D-*deu* in mijlocul^u vostru: dec^ui, de ve^{ți} făce voi lui vre-un^u ficleşug^u se^u de va face ell^u vo^ue, D-*deu* să v^e p^{er}dă după fața p^{am}en^{tu}l^u cu tot^u n^{em}ul^u vostru.

Iar ei d^{is}eră to^{ți}: amin.

Și jurară jurăm^{en}t^u Vladului-vodă dinpreună cu boeri^u inaintea pașei Dunării.

Și le dede imperatul^u o^{ste} mare.

Și purceseră; și d^{ec}a sosiră la Dunăre, iar făc^u ră jurăm^{en}t^u inaintea lui Mehmet paș^u al^u Dunării.

Și d^{is}e n^{em}ul^u Băsarăbescilor^u:

De vom^u âmb^la no^u cu ficleşug^u și de nu vom^u sluj^u domn^u-lui nostru Val^u vodă in drept^ute, să p^{er}ă n^{em}ul^u și numele nostru dintr'ac^{es}tă ț^{er}ă in vec^u.

Aș^ujderea și Vlad^u-vodă d^{is}e cătră Mehmet-paș^u:

De vo^u face eu arest^u n^{em}u vre-un^u re^u se^u vre-un^u ficleşug^u, sabia ta să tăie capul^u me^u cu mare rușine și să p^{er}d^u n^{em}ul^u me^u dintr'ac^{es}tă ț^{er}ă.

(*) T^ote astea sunt f^orte importantepentru studiul^u moravurilor^u.

Și iar d-șeră toți: amin. (*).

Și așa trecură Dunărea cu totă oștea, și de-a trecură, *impărți ă. o tea in trei părcuri, și ună păr ă luò Négoiă*, nădăjduindu-se pre ruga sfântului Nifonū părintele seū.

Iar *Mircea*, feciorulū Mihni-vodă, decă înțelese așa, merse pre sub cumpătū la monastirea Cotmenei, carea se chiamă ospețulū cellū de séră, adecă metohulū Coziei; și din năprasnă se făcu gălcévă mare de oștea lui Négoiă (**).

Și aușindū acestea Mircea feciorulū Mihni-vodă de grabū numai ce a scăpatū cu unū feciorū allū lui Stoica, de care s'a d-șisū mai susū, pre uă ferestră nóptea; desculți, *descinși și iar' de işlice*.

Iar Négoiă îi tăiă oștea, iar pre căți nu tăiă pre toți îi prinse vii, numai ce scăpă feciorulū muncitorulū Mihni și allū lui Stoica, *iar armele le-a luatū*.

Și împacă monastirea și călugerū de frică ce aveaū.

Iar feciorulū Mihni-vodă a mersū la tată-seū și i-a spusū tóte cu multă frică.

Iar ellū, decă auđi așa, se speria și d-șise cătră ei: cine a făcutū voie acésta?

Ei d-șeră: *Négoiă, vătuvū de venători*.

Acésta auđindū Mihnea-vodă, se implu de frică și d-șise: de vreme ce făcu puñulū leului așa, dar cândū va veni leulū cellū mare ce va face?

Și aiciși se scullă din scaunū și fugi in țerra unгурescă, și acolo se depărtă dintr'acea frică.

Iar alți se răsipiră prin tótă Terra Muntenescă; și nu era nemine să le adjute, că așa adjutā ruga fericitulū Nifonū; și mânia cea ce a prorocitū sfinția sea s'a implutū.

D'acii ședu in scaunū Vladulū-vodă; și veni tótă țerra de i se inchinā și-i adduseră daruri multe, și se întórseră iar cine-și pre la casă-și cu mare bucuriă.

Iar Vladulū-vodă, cu adjutorulū lui D-deū, creșea intru mari bunătăți și in cinste, pôn' cândū a ținutū sfatulū acellū némū dreptū.

Iar Mihnea-vodă a căđutū in eresulū hulei Duhulū Sfântū.

Că iată cum este totū ținutulū appusulū de putreșese cu marele Rimū in eresele selle.

Și cum a peritū allū duoilea Iulianū călcătorulū pentru inchinarea idolilorū, așa și acesta (Mihnea) pentru luptarea Duhulū Sfântū.

Că s'a imprietenitū cu Ungurū și a impletitū mreji ficlene assupra *tēnerulū Vladū-vodă*, și veniră assupră-i.

Și decă se loviră ostile, iar Danculū marele vornicū adjutā Vladulū-vodă, că era și ellū de unū némū bunū și dreptū (*).

Și biruiră pre oștea călcătorulū și hulitorulū Mihni-vodă.

Și fugiră toți rușinați in țerra unгурescă.

Și veni mânia lui D-deū pre Mihnea-vodă, allū duoilea Iulianū, și fu rănitū de vitezulū Dumitru Iacșici, și muri; pre care-lū trimise D-deū ca și pre sfântulū mucenicū Mercurie assupra păgânulū Iulianū și ca pre sveti Nistorū de a ucisū pre Lia cu rugăciunea sfântulū Dimitrie.

Așa și acestū Dumitru Iacșici, pentru ruga lui sveti Nifonū, a rănitū și a uccisū pre uritulū muncitorū pre Mihnea.

Și stătu ca Fineesū in țera Madiamulū pentru Ovrei și fură lucrurile lui prin ingăduința.

Așa și acestū Dumitru stătu și fu prin ingăduința tuturorū, și se opri resboiulū, și dobândi laudă din némū in némū.

Iar de Vladulū-vodă eși veste mare pretutindenea pentru resboiū și pentru norocū bunū, pôn' cândū a ținutū sfatulū acellū némū allesū de D-deū allū Băsărăbescilorū.

Iar decă lepedā sfatulū acellū némū și priimi allū altora, ca Avessalomū feciorulū lui Davidū cândū s'a sculatū assupra tătâni-seū, așa și Vladulū-vodă a priimitū sfatulū făr-de-legiitorulū Bogdanū și sări assupra acellū fericitū de D-deū némū, atuncea cobori și pre dēnsulū mânia lui D-deū.

Că decă se iuți Vladulū-vodă și se ațiță fórte cu mânia mare assupra acellū némū dreptū, care tocmise și zăđarise Bogdanū cellū făr' de lege,— pre care-lū afurisise fericitulū Nifonū și l'a lăpedatū din sfanta biserică pentru pre-curvia lui, cum s'a spusū in cuvintulū mai dentău,—grăia minciunea cătră Domnū pentru *tēnerulū Négoiă*, d-șicēndū așa:

(*) Aceste formule de jurământū sunt pré-interesante.

(**) Pasagiū fórte obscurū. Se pare că Mircea voindū a face nă embuscadă contra lui Négoiă, fu surprinsū și bătutū.

(*) Fiū allū lui Tepeșū, dupre documentulū publicatū sub No. 306.

dómne! eü amü inþelesü cu adeveratü, cá Négoiä va sä te scöþä din scaunü, iar tu nevoesce sä-i sfärämí capulü, *seü sä-i tai nasulü, seü sä-i scoþi unü ochiu.*

Deci Domnulü fórte priimi sfatulü lui, pärëndu-i cá este adeveratü, și se ispiti sä facä acestü lucru, și trimise sä adducä dintr'acellü némü dreptü pre iubitulü Négoiä la dënsulü.

Iar alþi boieri déca inþeleserä, ðiserä domnului: dómne! päräsesce-te de acésta, nu asculta cuvintele lui Bogdanü; cá Négoiä este cu adeveratü feciorü allü nostru și n'are intru sine fielesgü, cum sciü toþi boierii þerrei muntenescei cu totä adeverinþa.

Iar domnulü ðise: déca așa, voi illü adduceþi și *juraþi pentru dënsulü.*

Iar ei nevoiaü sä-lü impreune sä *stea cu Bogdanü de faþä.*

Ci ellü (Bogdanü) cálcătorulü și afurisitulü totü-d'a-una sfëtuia pre domnü spre ucciderea lui Négoiä și a némului lui.

Așa totü-d'a-una indëmnändü Bogdanü pre domnü, se aprinse cu mäniä spre ucciderea lorü și vrea sä nu scie nemine de acésta.

Și de n'arü fi trimisü D-þeü pre unü cálugëru de le-a spusü, pre toþi i-arü fi perdutü.

Ci cu ajutorulü lui D-þeü și cu rugäciunea sfântului Nifonü se mantuirä de mäniä și de mörtea cea näprasnicä și aü scäpatü la unü ostrovü, din care aü trecutü Dunärea, ca și Iisusü Navi Iordanulü.

Și merserä iar la Mehmet-paþa și spuserä toate patimele cáte li s'au intemplatü dela Vladü-vodä.

Iar paþa se aprinse cu d-þeire spre rescumperarea acellui némü, mäcarü deþi era ellü pägänü.

Și strinse öste mare și trecu Dunärea dinpreunä cu dënþii, și făcu resboiu löngä oraþulü Bucurescei, și birui pre östea lui Vladü-vodä.

Iar ellü veþëndü östea lui biruitä și cáðutä, vru sä fugä, iar cu impedecarea lui D-þeü fu prinsü de östea lui Mehmet-paþa.

Și-lü adduserä in Bucurescei la paþa legatü.

Iar déca-lü vedu paþa, ðise-i cu ocarä: o cálcătorü de jurämëntü! iatä sä-þi fie dupä cuvëntulü jurämëntului teü și sä tai sabia mea capulü teü.

Cum se și implu; cá insuþi paþa cu mäna lui i-a taiatü capulü in oraþü in Bucurescei sub

unü përu, ca și pre Avesalomü cândü illü sägettä Ioavü, fiindü ellü incurcatü de përu de ramura unui stejarü in lunca Efremului.

Și se implu judecata și rescumperarea lui D-þeü cea dréptä, și luarä trupulü de-lü duserä la monastirea din Delü, care o făcuse frate-seü Radu-vodä, de-lü ingroparä.

Iar pre cella ce-i ðicea ei pentru pizma cá va sä se rădice domnü, ca sä-lü pérðä, — pre cella D-þeü cu voea sea și cu porunca sea l'a unsü și l'a pusü domnü.

Și i-a ðisü ca și Ieremieï proroculü: ma'nainte de naþcerea ta te-amü semnatü și te-amü alesü sä fiü maï mare intru Israiltenü.

Iar ellü nici intr'unü çipü nu vrea sä se plece sä fie domnü, ci *cu glasü mare ðise cáträ totü norodulü: puneþi altü domnü pre carele veþi vrea dimpreunä și cu sfatulü nostru, iar pre mine më iertaþi cá nu voü fi.*

Iar norodulü striga totü și ðicea cáte dënsulü: *iata nu va D-þeü sä fie altulü, nici noi; ci numai tu sä ne fă noüe domnü!*

Iatä și aice se intemplä cum și de demultü in legea vechiä: Saulü și-a eþitü din minte, și Ionatanü a cáðutü de sabiä, iar David fu rădicatü imperatü.

Deci și Négoiä se plecä glasului noródelorü și luó coruna și scaunulü a totä þerra-Rumänescä, și indatä făcu judecatä și dreptate intru ómenü.

Și cum rădicä David chivotulü legüi Domnului, așa și Négoiä-vodä rădicä biserica cea cáðutä, și puse pre Macarie *mit opolitü a totä þerra Ungrovlachiei, pluþubü și Severmulü,* cu blagoslovenia lui Pachomie Patriarchulü dela Tarigradü.

D'acüi *dintr'acea vreme pön'astäði* s'a potolitü și s'a impäcatü þerra de gälcevä, și bisericile se veselirä; cá așa adjuta ruga sfântului Nifonü.

Iar Bogdanü cellü afurisitü vru sä fugä, ci cu judecata lui D-þeü nu-lü lässä, pentru mozarviria ce mozavirise pre sfântulü Nifonü și þeru fielenia lui.

Ci cáðu in mréja cea ficlenä, și-lü apucarä ca pra uä fierä inþllätóriä, care se prinde cu amënduo piciórele in cursä, și se venä ellü in lätulü carele vrea sä veneze pre Négoiä.

Cä fugindü de Négoiä-vodä ca de leü, dede

in Dunăre; și scâpă de corcodelū, iar de șerpe fu apucată și trimisă la Négoiă-vodă.

Iar ellū, déca-lū văclū intr'acéstă pedépsă, di-se-î: o vai de tine, ocaianice! dar căđutu-ți-s'a ție ficienă ca acésta? căci nu te-ai temutū de D-đeū cella ce scie și vede tóte sciutele și nesciutele! dar pentru ce versă ficlesugulū teū cellū făr' de lege atăta s'inge? iată de tóte te iertū pcntru D-đeū și de acum inainte să te pocăesci de reutățile tēlle; iar avuțiile celle domnesci, care le-ai luatū tu făr' dreptate și le-ai ascunsū, să mi le spuî; iar de nu, peccatulū să fie pre capulū teū și pre sufletulū teū.

Iar ellū nu vru să spuie nemicū, că-î intunecase diavolulū, cellū ce-lū iubiă ellū, mintea și ânima.

Pentru care lucru multe munce a luatū, pôn' ce și-a datū și sufletulū, cum a prorocitū și de acésta sveti Nifonū de a đisū, că cu rea mórte va sū móră Bogdanū.

Iar trupulū lui nici fiarele, nici passerile, nici pământulū nu l'aū pututū mânca, ci numai ce s'a pērjolitū și a negritū intru reutatea (:) tuturorū.

Și perdu D-đeū pre toți vrăjmașii lui Négoiă-voevodū și i-a plecatū sub piciórele lui.

Și tóte avuțiile i le-a descoperitū; și pământulū isvori bunetate și ródă; și mulțumiaū toți lui D-đeū pentru domnia lui, căci ce s'aū invrednicitū a vedé și a avé domnū ca acella.

D'acîi îi veni cugetū și gândū bunū d-đescū in ânima lui,— cași mai dedemultū sfântulū Teodosie cellū Micū imperatū să mute móștele sfântulū Ioanū Chrisostomū dela Cucus in Tarigradū ca să dea iertare și tāmăduire maiceî sēlle Eudoxiei imperătesei,— intr'allū acestuia chipū se asemenă și creștinulū Négoiă-vodă.

Și trimise din boerii mari cei credincioși cu cărți la sfântulū munte allū Atonulū să adducă móștele sfinției sēlle părintele Nifonū Patriarchulū, ca să curătescă și să tāmăduescă greșēla Radulū-vodă și a altora, care făcuse sfinției sēlle reū făr de vină.

Și déca sosiră boerii la Svetagora, merseră la monastirea Dionisatū și se inchinară bisericeî cumt este obiceiulū creștinescū; și luândū blagosloveniă dela părinți, dederă cartea Domnului in mâna egumenului și a betrănilorū.

Iar ei se inchinară, și déca citiră cartea, socotiră tóte pre aménuntulū și se mirară toți de acellū lucru mare, și de cererea Domnului cum vorū face.

Și nici intr'unū chipū nu cutedară a îndrăzni spre acellū lucru să-lū dea, nici vreaū să lasse pre nemine să se apropie să destupe morméntulū sfântului, ci numai se implură toți de frică și de cutremurū.

Iar sluga cea credincioasă, ce era trimisă pentru acellū lucru, merse la dēnsii și le đise: sfinți părinți! nici uă frică de acésta să nu aveți, ci să ne iertati, că noi ne nădejduimū pre credința Domnului nostru, care o are cătră sfinția sea; nemine nu va avé nici uă primejdiă, nici voi, nici noi.

Atunci ei điseră: faceți cum vē este voea.

Și indată luo sapa sluga c a mai mare, că-roia îi era numele *Danculū togofēt*, și chiămandū credința Domnului seū, care avea cătră fericitulū Nifonū, lepădă tótă frica și incepu de săpă pôn' adjunse de móștele sfântului.

D'acii le scóse affari și le băgă intr'unū sicriū de lemnū cu mirosēlă bună.

Și se adunară toți călugerii dela tóte monastirile și veniră de se inchinară sfântului, și sărutau móștele, mulțumindū lui D-đeū cellui ce a proslăvitū pre robulū seū cellū multū nevoitorū.

Și điseră: fericita pomenire a ta, Nifone, indreptătorulū părinților și invēțatorulū a tótă lumea.

Și acii arrētă D-đeū minunī; că vindecă pre unū călugerū, care era de mulți anni mutū, și pre altulū de durerea capului, și pre altulū de friguri, și pre alți pre mulți de multe feluri de bóle-î tāmădui.

D'acii illū grijiră bine și cu cinste, ca pre unū cinstitū, și-lū trimiseră in țerra Panoniei la domnulū Négoiă-vodă.

Și trimiseră cu sfinția sea și pre kyr Neofitū, omū allesū și sfântū, asemenindu-se părinților cellorū mai dedemultū, carele era din cetatea Achilla din Eurosta Elispod, și cu alți călugeri dela monastire.

Și déca sosiră in țerra-Rumănescă, de grabū făcură scire domnului Négoiă-vodă.

Iar ellū adună totū clirosulū bisericeî și toți boerii, așteptândū pre părintele seū cellū suffletescū.

Și deca sosiră la scaun, iar Domnul, cu credința sufletului și a âmei, coppinse coșciugul cu mōștele sfântului în brațe, sciindă că sunt alle iubitului seū.

Și le sāruta cu lacrimi, și cu multă veselie, împreună cu totū norodul creștinescū.

Și duseră sieriulū cu mōștele sfântului, cu toți ômenii, intru cinstita monastire Dēlulū, și-lū puseră d'assupra mormēntului Radului-vodă.

Și făcură bdeniă tōtă nōptea, împreună cu domnulū Nēgoiă-voevodū, rugându-se sfinției sēlle pentru iertăciunea peccatului Radului-vodă, care făr' de dreptate a lepedatū pre sfântulū dela sine și l'a gonitū din țerră.

Iar ascultați ce făcu D-deū.

Cândū fu despre sferșitulū utrenii, vrândū D-deū să arrete iertarea peccatului Radului-vodă, și allū altora cariī făcuse nevoiă și scārbă sfântului, și veđu singurū Nēgoiă-vodă descoperire ca acēsta dela D-deū:

Unde s'au ruptū scōbe celle din lăuntru și accoperemēntulū mormēntului Radului Vodă, și de grabū se desfăcură marmurele și se ivi din lăuntru trupulū Radului vodă grōznicū și intunecatū, plinū de puroiu și de putōre.

Și iată aciiași se deschise sieriulū cu mōștele sfântului Nifonū, și izvoră dela sfântulū izvorū de apă, și spellă totū trupulū Radului-vodă, și-lū arrētă minunatū.

Apoi iar ineseși tōte incueturele și petrele singure s'au închisū și s'au incuiatū cași maīnainte.

Și se arrētă și Radulū-vodă lui Nēgoiă-vodă și făcu mare mulțumire pentru lucrulū cellū de milosteniă ce a făcutū pentru dēnsulū, și aciī fu unū sunetū ôre-ce, și se duse denaintea ochilorū lui.

Iar Nēgoiă-vodă se speria și-și eni în fire, și socoti de minunea sfântului Nifonū, cum este adeverată iertarea Radului-vodă, și mulțumia lui D-deū de acēsta, și sfântului Nifonū făcătorului de minuni, cum apoi veđu și cu ochii seī a avea trupulū Radului vodă iertatū.

Așijderea și altă minune făcu sfinția sea, că se arrētă insuși sfinția sea lui Nēgoiă-vodă și dīse:

Fētulū meū Nēgoiă! socotesce cu d'adinsulū și veđi că toți mă ținū sfântū, căci că sum cu darulū și mila Duhului Sfântū, și toți sārutā cu credință mōștele melle și se implu induoitū de darū

bunū; numai cutare boerū — și-ī spuse numele care este — n'are credință cătră mine nici sārutā mōștele melle, ci ūca a-minte singurū de veđi lucru adevēratū.

Și cum dīse așa, fu nevedutū.

Iar Nēgoiă-vodă, deca se deșteptā, căutā și veđu pre toți sārutāndū mōștele sfântului; iar cella ce-lū spusese sfinția sea, ellū trecu cu meșteșugū ca'ntr'ascunsū și nu-ī băgā nemine sēma.

Iar Nēgoiă-vodă, deca veđu așa, ellū illū chiāmā la sine și-ī dīse:

Ce va să fie acēsta, că toți boerii și ômenii sārutā mōștele sfântului, iar tu nu veī să le sāruti? dar în ce chipū hulescī pre sfinția sea așa?

Iar boerulū acella, deca auđi așa, indatā-lū cupprinse frică și cutremurū, cătū maī ū eșia sufletulū de nu vrē mărturisi pre sfinția sea că este sfântū; și indatā chiāmā numele sfântului Nifonū și dede laudă și mulțumire sfinției sēlle pentru mila ce făcu cu dēnsulū, și dintr'acellū cēsū mare credință avea cătră mōștele sfântului Nifonū.

Așijderea și alte minuni multe și arrētări făcea D-deū în tōte dillele cu mōștele pré-cuviosulū seū.

Și totū cine mergea la dēnsulū și chiāmā numele sfinției sēlle intr'adjutorū, tōtă vindecarea și sănătatea dobândia.

D'aciū, Domnulū Nēgoiă-vodă veđēndū că facū mōștele sfântului atātea minuni, dede de făcu sieriulū de argintū curatū, și-lū polei cu aurū, și-lū infrumșetā cu mărgăritarū frumosū, și cu alte petre scumpe și cu smaltū, și d'assupra pe pleupă scrise chipulū sfântului întregū, iar josū la piciorerele sfântului se scrise pre sine în genuchie rugāndu-se sfinției sēlle.

Și-lū trimise cu mare cinste la monastirea Dionisatulū, împreună cu sfinția sea părintele kyr Neofitū mēropolitulū și cu credincioșii seī boerii.

Și deca-lū duseră la monastire, iar călugērii de acollo dederă lui Nēgoiă-vodă poclonū capulū sfântului și uā mână, și blagosloveniā dela părintū ceī sfinți, cariī erau în monastire, ca să fie de sfințire și de adjutorū Domnului.

Iar ellū priimi acelle daruri cu mare bucuriā, ca și Moise proroculū tablele legii vechie, și le purta totū cu sine pre unde mergea, și în curte, și în biserică.

Iar in calle ellü le purta in *carretă*, ca și Israilü racla legii.

Iar in muntele Atonului, pre grópa sfântului zidi biserică frumósă in numele sfântului Nifonü; iar monastirea o a imbogățitü cu multă avuțiă, și multe ziduri a făcutü și innalte.

Iată de acésta pôn' aici.

Iar monastirea lui Haritonü, care de obsce se chîamă *Cotlomuzü*, care a începutü a zidi din temelîă *Radulü-vodă*, *Négoiă-vodă* o a săvērșitü și cu tóte frumșetile și podóbele o a impodobitü din lăuntru și din afară, iar impregiurü o a ingrăditü cu zidü.

Și a făcutü biserică sfântului Nicolae făcătorulü de minuni: *cu turle, chilie și t-apezare, pimnița, maghernița și magopia, grădina, și pórtü mică și mare, bolniță și ospetăriă, și dohăriă, jicniță și visteriă, și alte case de tótă treaba.*

Iar biserică și chiliele le-a implutü de frumșete și le-a sevērșitü de accoperemētü.

Iar biserică și tinda o a învêlhitü cu plumbü și a pusü sticle pre la tóte ferestrele.

Și o a și ternositü cu blagoslovenia arhierului și a protului și a altorü egumeni dela alte monastiri.

Și făcu einste mare tuturorü și-i dăruí cu daruri mari; și se duseră care-și pre la locurile sêlle cu mare bucuriă, mulțumindü lui D-đeü.

Așjderea făcu o pristanisce () in Ascalonü la marea să fie de corabieri; și uă corabiă mare, și alta mică, cu totü ce trebuesce; și o a ziditü (pristanisce) cu zidü impregiurü.*

Si a făcutü uă culă cu arme și cu tunuri să fie de pađă.

Și alte metochuri cu de tóte a ziditü și a făcutü, și bine le a toemitü; din care are monastirea multü venitü.

Și i-a pusü numele: *Lavra cea mare a Terrei-Muntenesci.*

Iar lavra lui sveti Atanasie, tótă biserică cea mare cu oltarulü și cu tinđele le-a innoitü; și a impreunatü plumbulü cellü vechiu cu altulü nou și o a accoperitü tótă de iznóvă.

Și tótă chisernița o a ziditü din temelîă, și a făcutü vase de tréba bisericóí de aurü și de argintü, și *zavese cusute cu sirmă de aurü* pré-in-

frumșetate a datü, și i-a făcutü și merticü mare câte 200 taleri de annü (*).

Iar in Lavra Iverului a lui sveti Eutimie făcătorulü de minuni *pre susü pre ziduri a adusü apă cu urlóie ca de uă milă de locü de departe; și cu multă avuțiă o a imbogățitü.*

Iar einstita lui dómna, Despina, dat'a uă zăveasă cusută totü cu sirmă de aurü și *prea-infrumșetată*, să o puie inaintea sfintei și făcătorci de minuni icónei, in care este scrisü chipulü précuratei feciórei și maiceí lui D-đeü Mariei, care se chîamă portăriță, care a venitü pre mare la acea monastire cu mare minune, cum se afflä scrisü de dënса.

Iar la monastirea Padoerator a făcutü mari zidiri, ca și la Iverü, și a dăruitü multe daruri.

Și in Lavra cea mare a *Chilandarului* iar a addusü apă totü ca la Iverü.

Iar in lăudata monastire Vatopedü toemi să se dea milă pe annü ca și in Lavra lui sveti Atanasie.

Și a pusü pre făcătoria de minuni icónă a pré-cistei unü mărü de aurü cu mărğăritarü și cu *petre scumpe.*

Și zidi pimniță mare din temelîă.

Și a impodobitü și in marea monastire Xeropotamü, că a făcutü uă trapezare din temelîă, și pimniță.

Iar la sveti Pavelü a ziditü uă eulă din temelîă să fie de strajă.

Ce vomü mai immulți cuvintele, spuindü de tóte monastirile pre rândü! că tóte monastirile din sfântü muntele Atonului le-a imbogățitü cu tóte trebuințele, și dobitoce încă le-a datü, și multe ziduri a făcutü.

Și fu etitorü mare a tótă Svetagora.

Iar biserică cea mare sobornică din *Tari-gradü*, a adunatü plumbulü cellü vechiu și a cumperatü și aitulü nou încă mai multü, și o a accoperitü tótă de iznóvă.

Și tóte chiliele din patriarchiă le-a innoitü, și patriarchia cu bani și cu mai multe daruri o a imbogățitü.

Și sfântulü munte allü Sinaí cu tóte vasele

(*) In extractulü din *Magazinul istoricü*, t. 4, p. 257, vedemü: 10,000 taleri.

(*) Portü de mare.

bisericeii și cu alte daruri multe l-a îmbogățit, și i-a făcut și merțiu mare.

Iar sfânta cetate a Ierusalimului Sionul, care este muma bisericelor, așijderea o a îmbogățit împreună cu toate bisericile din prejurul ei.

Și alte monastiri dela răsăritu toate, așijderea și în măgura Misiei monastirea Oreîscului, unde sunt moștele sfântului Grigorie făcătorul de minuni, tinda bisericeii o a zidit și o a accoperit cu plumb.

Și pre tronul cu moștele a făcut un cerdac de piatră și l-a zugrăvit frumos și l-a poleit; iar pre tronul sfințelor moște a pus un covor de metase cusut tot cu sirmă de aur.

Și la metohul aceiași monastiri, ce se dice Menorlița, a zidit o casă mare să fie de odihna monastirii, în care se făceau toate slujbele ce trebuia.

Iar în Elada sfânta monastire anume Meteoru, o a îmbogățit cu multe daruri și multe ziduri a făcut.

Așijderea și în Peflagonia a nume Tresca-vița o a îmbogățit, și în Macedonia monastirea ce se cheamă Cușnița o a miluit.

Iar în măgura Cutesca, care se cheamă acum Cuceina, multe lucruri a făcut, și alte biserice de acolo toate, și locașurile călugăresc hrănia; și făcu și acolo ziduri ca și pentr'alte locuri.

Ce voiu mai spune de osebii lucrurile și monastirile care le a miluit?

Să dicem împreună: toate câte sunt în Europa, în Tracia, în Elada, în Achiia, în Iliric, în Cambania, în Elispodu, în Misia, în Machidonia, în Tetulia, în Sermia, în Lugdunia, în Peflagonia, în Dalmația, și în toate laturile dela răsăritu pînă la apus, și dela medă-di pînă la medă-noapte, toate sfintele biserice le hrănia, și multă milă pretutindenea da, și mai virtos pre cei ce se streina prin pustie și prin pescere, și prin schituri, fără de nici o scumpete hrănia.

Și nu numai creștinilor fu bun, ci și păgănilor, și fu tuturor tată milostiv, asemănându-se Domnului celui ceresc, care strălucesc soarele se și plouă și spre cei buni și spre cei răi, cum arată sfânta Evangheliă.

Și mai virtos în țerra Muntenescă, mari și minunate monastiri a făcut.

Arhimandria sfântului și purtătorului de Dumnezeu părintelui nostru Nicodim, care se cheamă Tismana, chramu adormirea pre-curatei născătoare de Dumnezeu și pururea fecioarei Mariei, totă biserica o a accoperit cu plumb, și alte lucruri a sevrșit.

Iar monastirea din Nuțetu, unde este chramul sfântului și marelui mucenic Gheorghie, multe a înorit, și pre făcătore de minuni iconă a sfântului mucenic bătuta însuși Negoia-vodă cu cuișore un măr de aur curat, împodobit cu mărgăritari, și cu petre scumpe.

Și a addus și iconă cea făcătore de minuni din Tarigradu, pre care era semnat chipul Domnului nostru Iisus Christos a-totu țitorul, carea mai înainte o junghiasă un Ovreu cu hangerul, și cum o junghia, îndată eși isvor de sânge din locul hangerului, cătu stropi și haînele acelu Ovreu; iar ellu de frică, că-i sunt haînele stropite de sânge nu vedu, ci numai ce a vedut sângele care era pre iconă, și așa fiindu ellu cuprins de spaimă ca acesta, aruncă iconă într'un puț, care era într'oa pimniță—că și ellu într'oa pimniță într'ascunsă junghiasă sfânta iconă—d'acei eși afară ca cum n'ar sci ellu nimic de aceea minune; și cum eși ellu affară, îndată-lu întempinară nisce omeni, și decă-lu vedură că este așa crunt de sânge pre haîne, illu prinse și-lu întrebară, ce va să fie acesta? iar ellu vedându-și haînele crunte, îi fu a mărturisi a avea și ellu minunea sfintei icone.

Și alergară toți împreună la puț, și scoseră iconă affară, iar sângele totu isvora din urma hangerului neopritu, atata cătu și apa aceea se făcuse roșă de sânge.

O mari sunt minunile tale, Dōmne Iisuse Christose D-deulu nostru!

Care lucru decă vedu acelu Ovreu, credu în Christos fiiul lui Dumnezeu, și se boteză ellu și totă casa lui. Așijderea și alți Ovrei mulți cari vedură cu ochii loră cea minune mare, se botezară; pentru care minune (iconă) este pretutindenea scrisă și vestită.

Iar mutarea acei sfinte icone din Tarigradu în țerra Muntenescă așa fu, că se areta în visă această sfântă iconă domnului Negoia-vodă, și-i di-

se să o mute din Tarigradū in țerra sa, care lu-
eru și făcu.

Iar Radulū vodă multū se nevoie să o adu-
că in țerra sa, ca și alte d-deesci icône și mōște
sfinte, ei nici cum nu i s'a datū; iar cândū îi fu
ei voia, atuncea și d-deesculū lucru s'a sevērșitū,
și s'a mutatū; pre care cu mare bucuriā și mul-
țumire o aștepta domnulū Nēgoiā-vodă, și cu mul-
tă cheltuiālă o a addusū. Și dēca o a addusū, cu
dragoste o a priimitū, și-i a făcutū cununa totū
de aurū curatū, și o a impodobitū cu mārğāri-
tarū allesū, și cu alte felūri de petre seumpe.

Și sparse Mitropolia din Argeșū din teme-
lia ei, și zidi in loculū ei altă sfântă biserică cō-
plhă, și neteđitā, și săpatā cu florī, și a prinsū pe
din lāuntru tōte petrele una cu alta pre din dosū
cu scōbe de ferrū cu mare meșteșugū, și a versatū
plumbū de le-a ināritū și a făcutū prin mijloculū
tindei bisericei 12 stīpī inālți, totū de peatră cō-
plhī și invirțī, fōrte frumōși și minunāți, care in-
chipescū 12 Apostoli.

Și in sfântulū oltarū de asupra prestolulū
inēă făcu unū lucru minunatū cu turlīșore versate,
iar ferestrele oltarulū și alle bisericei celle de pre
d'asupra și alle tindei totū scobite și resbātute prin
peatră, cu mare meșteșugū le făcu; și la mijlocū
o ocoli cu unū briū de peatră inpletitū in trei vițe
și cōplitū cu florī și poleitū, biserica cu oltarulū
dimprenā cu tinda inchipuindū sfânta și nede-
spārțita Troiță.

Iar pre suptū strașina cea mai din josū im-
pregiurū a tōtā biserica, făcu ca uā strașinū totū
de marmurā albā cōplhă cu florī, scobite și să-
pate fōrte frumōșū; iar accoperemēntulū totū de
plumbū amestecatū cu cositorū, și crucile pre tur-
le totū poleite cu aurū, și turlele totū cōplite cu
florī, și unele făcute sucite, și impregiurulū bolte-
lorū făcute steme de pētră cōplite cu meșteșugū
și poleite cu aurū.

Și făcu unū cerdăcelū dinaintea bisericei pre
patru stīpī de marmurā peștrīță, fōrte minunatū
boltitū și zugrăvitū, și invelitū și acella cu plumbū.

Și făcu scara bisericei totū de peatră scobitā
cu florī și cu 12 petre semnāndū 12 seminție ale
lui Israilū.

Și pardosi tōtā biserica, tinda, și oltarulū, im-
prenā și acellū cerdăcelū, cu marmurā albā, și le

impodobī pre din lāuntru și pre din affarā fōrte
frumōșū, și tōte scobiturele petrelorū pre din af-
farā le vepsi cu lacurū albastru, iar florile le po-
lei cu aurū.

Și așa vomū putē spune cu adevēratū că nu
este așa mare și sobornivā ca Sionulū carele-lū
făcuse Solomonū, nici ca sfânta Sofia care o fă-
cu Iustinianū Imperatulū, iar cu frumșea este
mai pre d'asupra decātū acellea.

Și cum a disū sfinția sea părintele Nifonū,
inēă la Radulū-vodă, că se va muta Mitropolia
din Argeșū in Tergovisce, ei Radulū-vodă nu s'a
invrednicitū a o muta, iar cu Nēgoiā-vodă s'a im-
plnitū cuvēntulū sfinției sēlle, și eu a lui blago-
sloveniā zidi Mitropoliā in Tergovisce, mare și
frumōsā cu 8 turle, și totū rotunde, cum se sa-
arā ochiū tuturorū de vederea ei.

Și inēă mai zidi și altă biserică in Tergo-
visce din temeliā, ehamulū sfântulū și marelū
mucenicū Gheorghie, cu clopotniță inaltā pre tindā.

Iar acea monāstire Cozia, de care amū po-
vestitū, s'a inoitū biserica cea vechiā, și a pusū i-
cōne pré-frumōse, sfânta și nedespārțita Troiță,
și pré-curata desputōre a lui D-deū nāscātōre și
pururea feciōrā Maria, și alte pōle de analoghī,
și odājdie multe și frumōse.

Că acea monastire are locū fār' de gālcēvā,
și alesū de petrecerea călugērescā, depārțatū de
lume și plin de tōte bunetățile, cu munți marī in-
grādītā și cu vāi, și ocolitā cu unū riū mare, și
isvōre multe impregiurulū ei, și are tōtā hrana
călugērescā, poiene și liveđe, nucī și alți pomī ro-
ditorī, fār' de numerū, vișeși grādine, și acolo cu-
rā pētră puciosā, și totū pāmēntulū impregiurulū
ei este pāmēntū roditorū, care și noi cu ochiū l'amū
vedutū acellū locū, și i-amū disū pāmēntulū cellū
fāgăduitū.

Iatā intr'acestū chipū avea nevoie și de d-
deesculū lucru carele era la Argeșū.

De acum pentru lungime să spunemū mai
pre scurtū, și să facemū și sfērșitū acesteī cărți.

Că porunci Nēgoiā-vodă și poști, să vie
toți arhimandriții din muntele cellū sfântū allū
Atonulū, dimpreună cu Egumeniū dela tōte mo-
nastirile, și scrise și carte.

Iar Gavrilū Protulū (*), dēca vedu cartea și

(*) Autorulū acesteī biografie.

serisorea domnului, aciiși chiamă pre toți Egumenii dela monastirile celle mari, dela lavra dela Vatopedu, dela Iveru, dela Chilandariu, dela Xeropotamu, dela Caracalu, dela biserica lui Alumpie, dela Charitonulu Cothmuzulu, care este lavra Romănescă, dela biserica lui Filoteiu, dela Xenofu, dela Zugrafu, care este lavra Bulgărescă, dela Simenca, dela Dochiaru, și dela lavra Rusescă, dela Padoeratoru, și dela Costamonitu, dela sf. Pavelu, și dela Dionisatu, dela biserica lui sf. Grigore, și dela Simon Petra.

Acești egumeni toți venură la Ighemonulu Neagoia in țerra Romănească împreună cu Gavriulu Protulu carele fu disu mai susu.

D'acii chiamă domnul și pre Teoliptu Patriarchulu Tarigradulu, carele este Patriarchu a tota lumea, și cu densulu pe 4 Mitropoliti, dela Siresiu și dela Sardia, dela Midia și dela Milinie, și venira și ei, și-i priimi domnul cu mare cinste.

Și chiamă încă și pre toți Egumenii din țerra Muntenescă, și cu totu clirosulu dimpreună cu Ighemonulu Negoia.

Și intrară toți in lavra cea nouă zidita, și făcură vecernia cu coliva in lauda pré-curatei nascătoarei de D-deu, din care luară toți omenii dupa obicei.

D'acii făcură cină pentru odihna, și laudară pre D-deu.

Și după aceea indata incepură bdenia, și făcură tota noptea Ighemonulu, Patriarchulu, și cu Mitropoliti cari fură mai susu disu, și cu Archimandritulu și cu Egumenii, totu statură in picioare de se rugau cu rugăciune și cu cântări.

Iar alți omeni toți diceau: *Domne meserere!* și sfărșiră bdenia cându se făcea ziua.

Iar deca treu unu cesu din di, in luna lui Avgustu in 15 zile, traseră clopotele, pentru ca să mērgă Patriarchulu impreună cu Archiereii și cu Egumenii cei mari, cu toții, și cu totu clirosulu, să ternosescă biserica care fu mai susu disa.

Și tocni in oltaru sfântulu prestolu Negoia-voda cu mânele lui, spre sfințire, in lauda adormirii stăpânei de D-deu nascătoare și pururea feciōrei Mariei, și duse și făcătoarea de minni iconă a lui Pantocratoru, de care s'a disu mai înainte, și o puseră d'a drepta in biserica, fere-

cată cu aurū și cu argintū, și cu mērgăritarū multū impodobitū.

Așijderea și alte sfinte icōne, și erau totu ferecate cu argintū și cu mērgăritarū și cu petre seumpe, intre carele era și icōna chipulu sfântulu Nifonū Patriarchulu, impodobitū totu cu argintū și cu aurū ferecată peste totu, și făclie și candele și tetrapode polcite, și alte podobe, carele nici uă minte nu le pōte inchipui să le spuie.

D'acii după ce ternosi și tocni tōte inoirile, iar Negoia-voda și dōmna lui Despina, și coconii lorū care le dăruise D-deu, și cu toți boiarii și Patriarchulu, și Mitropoliti, și Egumenii, și totu clirosulu, deca sevīrșiră d-deesca liturgiā, făcu domnul ospetū mare, și veselā tuturorū norōdelorū, și dāruī pre toți pre cei mici și pre cei mari, pre seraci și pre veduve, pre mișei, pre cei neputincioși, și tuturorū câtă li se cădea milă, le dedea.

Iar slujba care o făcuse, se făcuse și pentru sfântulu Nifonū, și se blagoslovi de Teoliptu Patriarchulu, și de totu soborulū, ca să fie slujba lui cu vecernie, cu utrenie și cu liturgiā deplinū.

Și puseră Archimandritu pre kyr Josifū intr'aceea monastire nouă ce se chiamă Argeșulu, și-lu blagosloviră să facă liturgiā cu bedernița, așijderea și căți vorū fi după ellu totu așa să facă, și totu să fie acestū obicei in veci.

Acēsta dede Patriarchulu Teoliptu și totu soborulū, cum și mai 'nainte se dedese in Tismana cu blagoslovenia lui Filoteiu Patriarchulu, și toema să fie aceste monastiri amenduo Archimandrie intr'unu chipu cinstite, și scaunele maī mari de câtu tōte monastirile alle țerrei Muntenesci pōn' in veci, că așa s'a tocmitu și s'a aședatū, și s'a legatū cu mare blāstemū.

Iar Mitropolia de acollea s'a mutatū in Tergovisce, cum disese d-deesculu Nifonū încă in zilele Radulu-voda, care acum s'a implutū disa lui cea mai de 'nainte de Teoliptu Patriarchulu și de kyr Macarie pré-sfintitulū Mitropolitū allū Ungrovlachiei, și de cei-alti Mitropoliti, și de Gavriulu Protulu sfântulu Munte, și de alți Egumenii ai acellu sfântu munte, și de toți Egumenii țerrei, și de domnlu, și de toți boierii mari și mici, și de totu sfântulu soborū.

Și așa se tocni ca de acum inainte, nici uă dată in veci, in Argeșu să nu mai fie Mitropo-

liă, ei să fie monastire și Archimandriă, cum amău disu; iar in Tergovisee să fie Mitropolia sântă-toria, cum s'a aședatū.

Și se făcură aceste lucruri cu mare oprelă, și blăstemū, ca să nu se mai clătescă nici să se mute in vecū, nici de Patriarchū, nici de Mitropolitū, nici de Domnū.

Acestate tôte se aședară cândū fu cursulū a-nlorū 7025 (1517) Augustū 17, in dillele bunulū credinciosulū Domnū Négoiă-vodă, și alle lui Teoliptū Patriarchulū Țarigradulū, și alle lui Macarie Mitropolitulū Ungrovlachiei, in slava lui D-deū și in frumsețea și lauda a tótă țerra Muntenescă.

După aceea făcură Domnulū și boierilorū lui laudă și cuvinte de cinste, și a tótă curtea Măriei sélle, și tuturorū ómenilorū.

D'acii bunulū și iubitorulū de Christosū Domnulū Négoiă-vodă le făcu mare cinste și-i dărui cu multe daruri, și ei se duseră toți care pre la loculū seū.

Iar monăstirea cea nouă din Argeșū o in-grădi impregiurū cu curte de zidū și in lăuntru-lū curții făcu multe ehilie călugăresce, și o infrum-seță cu totū felulū de trebuințe, făcu trapezărie, și magherniță, magupiă, și povarnă de olovină, pimniță și clopotniță inaltă, și puse clopote mari: cu de tôte uă impodobi și o făcu asemenea ra-lulū lui D-deū; iar in miđlocū era cea casă d-deescă stândū ca și pomulū acela allū cunno-scinței, ei insă nu așa, că dintr'acella măneară stră-moșii nostri póma morții, iar dintr'acesta se mănăncă dătătorulū de viețā trupū și sânge allū Dom-nulū nostru Iisusū Christosū, care se junghie in tôte zilele intru ȳertarea peccatorulū și in viața de veci.

Acestate făcu bunulū credinciosū Domnū Ionū Négoiă-vodă, fericitā să fie pomenirea lui.

Și totū-d'a-una creșcea și se înălța bunătățile in inima acestui bunū domnū.

Și scóse slujbă și rugăciunī dreptulū și fericitulū Nifonū părintelū și sprijinitorulū seū; iar rugăciunile lui illū păđiaū cu pace in domnia sa, și pre toți vrășmașii îi supuneaū suptū picío-rele sélle.

Și cum înălță pre Avraam rugăciunea și dra-gostea și credința lui Melchisedecū, și cum intă-

riră rugăciunile lui Samuilū proroculū Archie-reulū pre Davidū assupra lui Goliatū, așa și acum adjutară rugăciunile sfântulū Nifonū lui Négoiă-vodă *Domnulū Panomei*.

NN. 319—321.

Din documentele d-lui V. Alexandrescu, din Spania și Italia.

(Veđi NN. 312—13.)

No. 319.

— 1594 —

Ambassadorulū transilvanū espune papei forțele os-tășesci și dispozițiunile anti-turce alle țerrelorū române.

Din Biblioteca națională dela Madrid, Archivulū Codicilorū volumū 3, armoriū 15.

Ambasciata et consideratione anteposti dal Giungla ambasciatore del Principe Sigismundo Batteri a Papa Clemente VIII, per ottenere aiuti, l'anno 1594.

. Dipiū S. A. Ser-ma havra seco il Principe di Valachia et di Moldavia, che fra questi due Principi metterano insieme da 30,000 cavalli, oltra la fanteria, et di questi due potenze già quella di Moldavia, si è dechiarata contra il Turco con molte dimostrationi, et l'altra ha segretamente trattato et risoluto di fare il medesimo, le quali provincie sicome sono stati sempre pessimamente trattati, et angarrati dal Turco, cosi si ha da credere che per non vedere l'ultimo estermio loro, et per il desiderio di vivere liberi, siano per fare ogni esfuerto possibile.

Ambassada și considerațiunī, propuse papei Clementū VIII de către Giungla, ambadorulū principelū Sigismundū Battori, pen-tru a căpeta adjutóre, in 1594.

. Principele va mai ave cu sine pe dom-nulū muntenescū și pe acellū moldovenescū, cari amenduoi vorū scóte in câmpū ca la 30,000 de cavalleriă, afară de pedestrime, și din cari duoi

acellü allü Moldovei s'a scullatü deja fără nici nă sfielă contra Turculü, éro acellü munteneseü inträ in negotiațiunü secrete, decisü a face totü așa. Aceste duo provincie fiindü totü-d'a-una fórte assuprite și appesate de către Turci, e de credütü că vorü face totü ce le va sta in putere pentru a scăpa de peirea cea de pe urmă și pentru a-și implini dorința de a trăi in libertate.

No. 320.

— 1594 —

Uă relațiune despre starea țerrelorü române, și despre caracterulü domnului moldoveneseü Aronü-vodă.

Din manuscrisurile d-lui V. Alexandresco, din Biblioteca dela Madrid, archivulü Codicilorü, volumulü E, armoriü 51. Documentulü e unulü din cele mai prețioase.

Istruzione à Monsignore Visconti Vescovo di Cervia, mandato Nunzio al Transilvano.

Vicini alla Transilvania sono li Stati della Moldavia et della Valachia, retti amendue da dui Christiani, seben seismatici, diranneggiati miseramente da Turchi, quali ad ogni loro voglia, et per dibolissere questi nazioni, sono soliti di cacciare, mettere et rimettere quei Principi in Stato, con avaritia, et con ingiustitia intollerabile, onde da molti anni in qua si vedono, di quando in quando vagabondi et mendici, per Germania, per Polonia, et per Italia, quei SS-ri, cui poco prima erano Patroni delle dette Provincie. Perciò non è difficile a credere, che quelli che di Presente riggono, siano per pigliare voluntieri ogni occasione che dia loro speranza di liberarsi da durissima servitu, seben coperta da specioso titolo di Principato.

In Moldavia domina Aaron, christiano di fede Rutenica, ma che non si è mai mostrato abhorente da i Cattolici. Costui ha scritto due volte a St. P-re, et nella prima con parole chiare ha mostrato di confessar che S. S-ta sia Vicario di Christo, successore di S. Petro, et capo della chiesa christiana, et con Don Aless-o che fu a visitarlo et a incaminar seco le medesime materie tratto con segni grandi di buona intentione, et di desiderare che si facesse contra Maumetani

una guerra concorde per cacciarle d'Europa et di Constantinopole, si come poco dappoi egli mando uno ambasciador suo alla Corte Cesarea, il quale offeri all' Imperatore ogni potenze di quel Principe con una sola conditione d'haver sicuro ricetto nelli stati di S. M-ta ogni volta che le cose andrassero malo, et ch'egli fosse poi cacciato della Moldavia. Il che gli è stato accordato, et l'ambasciadore suo parti poiche di Suco(?) da Praga presentato, et accarizzato. Ma da noi qui questa prattica non fu mai giudicata totalmente schietta, havendosi qualche odori ch'egli habbia ammassato molte ricchezze et de'desideri senz' altro di abandonar la Provincia, et mettersi in loco suo con quelle, prima che con qualche barbara avaritia ne sia spogliato.

Instrucțiunea pentru monseniorulü Visconti, episcopü de Cervia, trimisü Nunțiü in Transilvania.

In invecinarea Transilvaniei sunt țerrele Moldova și Valachia, cărmuite de duoi principii deși schismatici, totuși creștini, appesați fără milă de către Turci, cări, după placü și pentru a slăbi aceste popóre, obiceinescü a allunga, a pune și a depune pe Domniü românü, cu uă lacomiă și nedreptate nesufferită; incätü *de mai multü anni incöce vedemü neincetatü vagabundänulü și cerșitorindü prin Germania, prin Polonia, prin Italia, pe acëi cari cu puținü mai 'nainte fuserä domni in acelle țerre.* Decü, e fórte probabilü, că principii românü actuali bueuroși vorü apuca prima occasione, ce le va da speranța de a scutura uă crudă selaviä, ascunsä sub speciosulü titlu de principatü.

In Moldova domnesce Aronü, creștinü de ritü rutenü, dar nu contrariu catolicismulü. *Ellü scri-sese in duo rëndurü către Papa, și in prima-i scri-söre confessä prin cuvinte clare că Santitatea Sea e vicariü allü lui Cristü, successorü allü St. Petru, și capü allü bisericëi creștine; éro cândü illü vi-sitase Dom Alessandro totü in acéstä cestiune, Aronü illü priimi cu tóte semucele de bună intențiune, și de dorință de a se organisa uă ligä contra mahometanilorü pentru a-i allunga din Europa și din Constantinopole. Curëndü după acëia ellü trimise unü ambascadorü la Vienna, propunëndü Imperatului totü sprijinulü seü, cu singura condițiune*

de a ară unŭ sigurŭ refugiŭ pe teritoriulŭ imperi-
rialŭ, de cŭte ori i se va intempla cre-utŭ nen-
vocire ŝi va ŝi allungatŭ din Moldova; cŭta ce-i fu
accordatŭ, ŝi ambassadorulŭ plecŭ din Praga, dupŭ
utŭ prŭimire fŭrte amicalŭ. Nouŭ inse acelle Ńm-
blete nu ni se pŭreŭ prŭ-sincere, sciendŭ din ru-
morŭ, cŭ Aronŭ, care adunase marŭ acufie, nu do-
resce a se desterra decŭtŭ numaŭ pentru a le
scŭpa de prŭda unei barbare lacomie.

No. 321.

(Pojunŭ), 1552, martŭ 20.

Ambassada domnului moldovenescŭ Stefanŭ Ra-
reŝŭ cŭtre regele ungurescŭ Ferdinandŭ, ŝi respunsulŭ
acestuia.

Din biblioteca Ambrosianŭ dela Milanŭ; documentŭ fŭrte in-
teresantŭ intro acelle adduse de D. V. Alexandresco.

(A tergo) Legatio Vayvodae Moldavi.

(Intus) Summa Legationis Vayvodae Molda-
vi Sacrae Regiae Majestati die vigesima Martii
1552 per Nuntium ejusdem Vayvodae Posenii
expositae.

Inprimis Nuntius Vayvodae Moldavi (praesti-
tit?) omnem fidelitatem, et obedientiam, humiliacque
servitia Domini Sui, Sacrae Regiae Majestati, tan-
quam Domino suo, et vero Regi Hungariae.

Deinde significavit illum more majorum su-
orum cupere, habereque in animo Sacrae Regiae
Majestati tanquam Domino suo et Regi Hunga-
riae, semper inservire, cum et ipse Christianus sit,
quemadmodum majores sui fuerunt, ac proinde
rem Christianam, ubique auctam velit, intelligens
non minus ad suam, quam coeterorum Christia-
norum pernitiem crescere Thureicum dominatum.

Constat autem Sacrae Regiae Majestati, quod
etiam Pater ipsius Vayvodae cupiens Majestati
Regiae et Christianitati more majorum suorum
inservire, superioribus annis, et Nuntium et lit-
teras ad Majestatem Suam miserat, quae litterae
per quondam Regem Ioannem interceptae, et ad
Thurcam missae fuissent; qua de re commotus Thur-
carum Princeps in Moldaviam personaliter irrupisset,
Regnumque illius occupasset, ipseque Vayvoda

pater in Hungariam aufugiens, in captivitatem
Thurcicam traditus fuisset atque ita ab eo tempo-
re Moldavia sub Tyrannide Turcica permansisset,
nuncque etiam permaneat, adeo ut cum ipse
Vayvoda propriis viribus a potentia Thurcica
nequaquam se possit defendere, supplicat Maje-
stati Regiae, dignetur ipsum, et ejus Regnum in
specialem suam tutelam, et protectionem suscipere,
quemadmodum Majores ipsius Vayvodae; eorum-
que Regnum in omnibus casibus, tanquam pecu-
liaria Regni Hungariae membra, defensi ac pro-
tecti fuerunt.

Ut quoniam pro certo intelligitur Thurearum
Principem ingenti exercitu hoc anno erupturum in
Hungariam, jamque ad ipsum Vayvodam scrip-
serit, ut paratus sit ad insurgendum penes ipsum,
et insuper per quemdam Chawzum eo missum
litteras ad Status Transilvaniae Rasciana interpre-
tatione illi miserit, jubens illis, ut et ipsi ad ejus
adventum parati sint, quas quidem litteras Vay-
voda propter evitandam suspicionem non potuit
non mittere ad Civitates Transilvaniae finitimas
juxta mandatum Thurcae; petit propterea a Sa-
cra Regia Majestate consilium, quo pacto contra
tam potentem hostem sese possit et Regnum su-
um defendere, et quid ei Majestas Sua existimet
esse faciendum, ut in tali casu Majestati Suae et
Christianitati, prout cupit, possit inservire.

Et quia Thurea superioribus annis in Mol-
daviam (uti praemisum est) hostiliter irrumpens,
omnes fere divitias Thesaurumque Patris ejus-
dem Vayvodae cum redditibus abstulerat, petit
Vayvoda a Regia Majestate, et summa aliqua pe-
cuniae se juvare velit, qua milites stipendiarios
ad Thurearum invultus (?) remorandos, inservien-
dumque Regiae Majestati et Christianitati possit
conducere.

Praeterea si forte contingat Principem Thur-
carum denuo ad occupandam pro se penitus Mol-
daviam hostiliter proficisci, Majestas Sua, more
Majorum suorum ad defensionem Moldaviae, Vay-
vodaque ipsius curam adhibeat.

Postremo quo tutum aliquem locum, ad quem
tempore necessitatis cum uxore et liberis pos-
sit confugere Vayvoda habeat, dignetur Majestas
Regia Arcem Kykellew in Transilvania existen-
tem, et ad ipsum Vayvodam haereditario jure

pertinentem, eidem reddi jubere, ut ea recuperata Majestati Regiae et Christianitati possit commodius inservire.

Responsum autem Sacrae Regiae Majestatis ad Legationem supradictam, summa haec est.

Quod Sacra Majestas Sua clementi animo accipit oblationem Vayvodae Moldavi, eumque more Majorum Suorum Divorum Regum Hungariae in specialem tutelam et protectionem, una cum ejus Provincia ac Regno suscipit, omnique eum gratia pro rerum ac temporum occasionibus liberaliter est prosecutura.

Quod ad petitiones ejus Sacra Regia Majestas in omnibus quidem cupit ipsi Vayvodae gratificari, verum cum petitiones ipse sint ejusmodi, ut deliberationem ulteriorem, tractatumque longiorem desiderent, non est visum Majestati Suae Nuntium ipsum diutius retardare, sed propediem data est Majestas Sua Informationem, et Commissionem spectabilibus et Magnificis Locumtenenti suo in Transilvania, et Vayvodae suo Transilvaniensi, ut per litteras et Nuntios, prout eis videbitur, super praemissis ejus petitionibus, deque rebus omnibus, quae ad salutem tam ipsius provinciaeque suae, quam etiam Transilvaniae, et Christianitatis pertinent, agere, tractare, et concludere debeant.

Interim autem hortata est eum Majestas Sua ut bono, ac constanti sit animo, ac in fide, et constantia sua erga Sacram Regiam Majestatem fortiter permaneat, in Thurcarum blanditiis, aut monitis non det locum, sed quemadmodum obtulit, more Majorum suorum Majestati Regiae et Christianitati constanter ac fideliter serviat, habiturus pro his factis Majestatem Regiam erga se Principem elementem, reliquos vero Christianos Principes in sui amorem ac benevolentiam plurimum conciliaturus.

Ferdinandus.

Nicolaus Olakw E. Agrien.

I.

(Din dosu:) Ambassada Domnului Moldovenescu. (*)

(In insru:) Cupprinsulu ambassadei, espuse

(*) Traducerea este a redacțiunii.

regelui ungurescu din partea și prin trimisulu Domnului moldovenescu, in Pojunu, 20 martiu 1552.

De'ntăiu ambassadorulu Domnului moldovenescu depuse inaintea Maiestății Sëlle, ca Regelui Ungariei, totă credința, ascultarea și umiltele servicie de vassalitate din partea acellui Domnu.

Apoi declară, că acellu Domnu, dupre obiceiulu predecesoriloru sei, dorindū și ținendū la animă de a servi totu-d'a-una regelui ungurescu ca stăpănului seu; ba in calitatea sea de crestinu, ca și predecesorii sei, vroindū in florirea crestinătății in tote părțile, vede cu spaimă, că atâtu pre ellu insuși, precum și pe cei-l'alți crestinu, îi amenință crescerea puterii turcesci.

Regele scie, că încă tatălu acellui Domnu, mișcatu de simpatiu, dupre obiceiulu predecesoriloru, pentru Majestatea Sea Regescă și pentru totă crestinătatea, a fostu trimisū către acestu rege unu ambassadoru cu uă scrisore; dar scrisorea fu surprinsă de regele Ioannu și comunicată Turcului, ceia ce infuriă pe sultanu și-lu făcu să mergă in persună contra Moldovei și s'o cuprinđă; iar insuși Domnulu-tată, fugindū in Ungaria, fuse estradatū Turciei; și de atunci încôce Moldova remasse și rămâne sub tirannia turcescă, din care neputendū a o desbatte prin propriile sëlle forțe, Domnulu sollicită acum de a fi priimitu, ellu și țerra sea, sub deosebita apperare și protecțiune a Maiestății Sëlle, precum și predecesorii domni moldovenesci fuseră totu-dé-una apperați și proteși, ei și țerra loru, chiaru ca uă parte integrantă din regatulū ungaru.

Mai apoi aflându-se cu siguranță, că sultanulu va să invadă in cursulu anulu Ungaria cu uă mare armată, căci scrisese deja și la insuși Domnulu moldovenescu să fie gata a-lu întovărăși, și-i trimisese prin ciaușu și uă scrisore cu traducțiune serbescă către Statele Transilvaniei, poruncindu-le ca și elle să fie gata, care scrisore Domnulu nu putu, de frica denunțării, a nu o trimitte la invecinatele orașe transilvane, dupre ordinulu sultanulu; așa dără rógă acum să-lu sfetuescă regele in ce modū să se pótă appera. ellu și Moldova, contra unu dușmanu atâtu de puternicu? in ce modū să-și pótă implini dorința de a servi, in această impregiurare, regelui și crestinătății?

Și fiindu că in annu trecuși, inrumpendū cu

vrămășiă în Moldova, precum s'a d-să mai susă. Turculă apucase aprăpe tôte bogățiile, visieria și veniturile părintelui actualului Domnă, apoi Domnulă rógă pe regele de a-î adjuta cu uă sumă bănescă, cu care să pótă salaria ostași contra Turculă și pentru serviciulă Majestății Sélle și allă Crestinătătii.

Pe longă astea, la casă déca sultănulă va veni pentru a coprinde din noă Moldova, apoi regele, dupre obiceiulă predecesoriloră seă, să ăea mesure pentru apperarea Domnului și a țerrei.

In fine, pentru ca Domnulă, la timpă de nevoiă, să aibe vre-ună locă sigură, unde să se pótă retrage cu Dóma și copiii, apoi regele să bine-voescă a-î inapoia *cetatea Kykellew în Transilvania, proprietate ereditariă a coronei moldovene*; ceia ce va fi pentru mai marele folosă allă regelă și allă crestinat-ții.

II.

Cupprinsul respunsului Majestății Sélle Regale la ambassada de mai susă:

Regele priimi cu grațiă offerta Domnului moldovenescă, și dupre obiceiulă predecesoriloră seă divi regă ai Ungariei, illă admite, pe ellă și țerra sea, sub deosebita apperare și protecțiune r gescă, acc rd ndu-î cu generositate ori-căte voră permite timpă și impregiurările.

Regele doresce a incuviința tôte cererile dupre i săși dorința Domnului; dar fiindă că natura acelloră cereri necessiteză uă cercetare mai îndelungată, apoi, ne credendă de trebuință a reținé aci pré-multă timpă pe ambassadorulă domnescă, Maiestatea Sea insciința și autorisă pe Locotentulă seă în Transilvania și pe voevodulă seă transilvană ca ei, prin ambassadori și prin scrisori, precum li se va păre loră mai bine, să negoțieze și să determine atâtă assupra cereriloră de mai susă, pr cum și a ori-ce priivitoră la salutea Domnului, a țerrei sélle, assemenă a Transilvaniei și a crestinatătii.

Pone atunci Domnulă este invitată de a rămăne linistită și constantă, perseverandă fără sfi-élă în credința sea către regele și dândă la uă parte lingușiră și învețătoreie turce; căci ser-

vindă cu fidelitate și statornică, dupre cum se offeresce, regelă și crestinatătii, se va bucura de grațiă regală și va căstiga deplină amorulă și buna voință din partea cellore-lalți principii crestini. (Iscăliți:) Ferdinandă.

Nicolae Romănulă, episcopă de Agria.

No. 322.

Cracovia, 1510, martiă 20.

Tractatulă de pace între Moldova și Polonia, încheiată prin mijlocirea Ungariei.

Acestă documentă de mare importanță politică e estrasă din *Acta Tomiciană*, t. 1, nr. XXXIX.

Fedus inter Sigismundum Regem, et Bohdanum Voyvodam Valachie. in Mense Januario.

P Tomicius secretarius regius fecit.

In nomine Domini Amen. Nos Sigismundus, Dei gratia rex Polonie, Magnus dux Luthuanie etc. Significamus tenore presentium universis et singulis presentes literas lecturis seu auditoris. Quia etsi longe anteactis temporibus inter Ser. reges Polonie et dnos terrae Moldaviensis fuerit integra certa que ac perpetua pax et tranquillitas; cum tamen nuper ortum fuisset grave et perniciosum bellum inter nos ab una et amicis nostrum mgcum dnum. Joannem Bohdanum voyvodam, dnum terre Moldaviensis, ab altera partibus, videreturque idem bellum indies plus crescere et augeri debere, non sine magno damno totius Christianitatis: Ser. princeps dnos. Vladislaus eadem gratia Hungarie et Bohemie etc. rex, frater noster charissimus, sciens et animo suo revolvens, quam magna atque innumera mala fieri possent in republica christiana, si tam atrox et grave bellum esset ulterius duraturum, quantaque preberetur occasio atque audacia Infidelibus et presertim inhumanissimis Turcis invadendi et occupandi dominia christiana: cum cognoscerent, quod vicini sibi dni. bella gerunt et discordant inter se invicem. De consilio universorum consiliariorum regni sui et sacre corone Hungarie, pro officio regis catholici et amore christiane religionis, cupiens ut

pacati inter se principes christiani, concordibus votis et animis, converterent arma et vires suas contra Paganos in eorum exterminium et ruinam: misit oratores et consiliarios suos ad dirimendum et continendum hoc ipsum bellum in geos. Osvaldum de Charlatkow, comitem Comaroniensem, castellanum castrorum Thata et Comaron, et Barnabam Belay, banum castri Zewreniensis, cum plena et integra potestate, qui sua cura et diligentia effecerunt, quod arma utrinque sunt deposita atque exercitus et homines ex castris reducti. Nos deinde misimus in Camenez consiliarios nostros sincere et devote nobis dilectos: mgeum. et rev. generosum et venerabilem Stanislaum de Chodecz, marschaleum regni nostri, Leopoliensem et Camenecensem capitaneum, Joannem de Lasko, coadjutorem perpetuum ecclesie Gnesnensis et regni nostri cancellarium, Georgium Krupski, castellanum et capitaneum Belsensem, et Petrum Tomiczki, juris pontificii doctorem, archidiaconum Cracoviensem, secretarium nostrum, cum sufficienti potestate et mandato simul cum prefatis oratoribus Ser. dni. Vladislai Hungarie et Bohemie etc. regis, fratris nostri amantissimi. Qui diu ac multum tractantes et conferentes cum consiliariis et bojaris mgei. dni. Bohdani vojevode, dni. terre Moldaviensis, a quo cum plena et sufficienti potestate erant missi: vid. cum dnis. Joanne Teutull Logoffet, Thador capitaneo, Isaak capitaneo Novogrodensi, et Ivancone Pitar. Medio eorundem consiliariorum fraterne Mtis. Hungarie, subque eorum presentia pacem perpetuam atque concordiam inter nos et mgeum. eundem dnum. Bohdanum vojevodam fecerunt et firmarunt. Nos etiam similiter differentias et inimicitias inter nos et terras nostras et prefatum mgeum dnum. Bohdanum vojevodam, et terram ejus Moldaviensem exortas composuimus atque extinximus, componimusque et extinguimus tenore presentium mediante in vim pacis et tranquillitatis perpetue sub modis et articulis infra scriptis.

Inprimis de rebus ecclesie Rohatinensis, quecumque invenientur in veritate sive sint de auro sive de argento, sive sint vestes sacre et alia ornamenta, mgeus. Bohdanus vojevoda omnes debet restituere sine fraude et dolo.

Idem fiat de rebus aliarum ecclesiarum, ut quecumque invenientur utrinque restituantur.

Similiter et de campanis, quotquot reperientur ab utraque parte ut restituantur.

Item de binis literis, que sunt sub magnis sigillis date a Ser. olim principe dno. Alexandro, rege Polonie, fratre nostro charissimo, et a consiliariis ejus Mtis. mgeo. dno vojevode de sorore nostra illustrissima reginula Elisabeth, idem dnos Bohdanus vojevoda mittere illas debet in manus Ser. principis dni. Vladislai Hungarie et Bohemie etc. regis, fratris nostri charissimi, per suos nuncios, et ejus matrimonii abhinc in posterum nunquam recordari debet, ita ut se id facturum promisit ejusdem Ser. fratris nostri oratoribus mgeis. Osvaldo Charlaczki et Barnabe Belay, bano Zewreniensi.

Item pro impensa, quam fecimus in exercitus nostros, qui profecti erant in terram Moldaviensem, bojari mgei. dni. Bohdani vojevode nullo modo quidquam dare voluerunt, sed rejecerunt in Ser. principem dnum Vladislaum regem et dnos. consiliarios regni Hungarie. Nos etiam in eodem modo reposuimus in Ser. dnum. Vladislaum et dnos. consiliarios regni Hungarie.

Item de quodam Petro, qui se nominat filium vojevode, et de omnibus Moldavis, qui de terra Moldaviensi fugerunt in regnum Polonie, si apud nos in terris nostris servari debeant nec ne, id etiam reposuimus in Ser. dnum. Vladislaum regem et dnos. consiliarios regni Hungarie.

Item homines captivi, qui sunt detenti in preliis et custodiis et quibuscunque in locis, nobiles, coloni et pauperes homines, utrinque restitui debent.

Item nobiles, coloni, pauperes homines et cives cujuscunque nationis et lingue, qui sunt abducti, recepti de Rohatin, eos omnes mgeus. dnos Bohdanus vojevoda Moldaviensis liberos dimittere debet cum omnibus eorum bonis, que secum habuerint.

Item omnes homines, qui sunt abducti de terris regni nostri Polonie et etiam de illa Pokucie parte terre litigiose, pro qua est nobis controversia cum eodem mgeo. dno. Bohdano vojevoda, dimittere debet, a maximo ad minimum eum omni eo, quod penes se habebunt.

Item nos etiam Sigismundus rex Polonie etc. omnes homines de terra Moldaviensi receptos cujuscunque sint nationis et lingue a maximo ad minimum cum omni eo, quod penes se habebunt, dimittere debemus, et de regno nostro Polonie et de Magno ducatu Lithuanie.

Item damna, que utrinque sunt facta per ignem et predas, quantumcunque fuerint gravia et magna, utraque ex parte decretum est, ut neutra pars alteri parti in memoriam adducat.

Item de terra Pokucie, pro qua est differentia inter nos et mgeum. dnum. Bohdanum vojvodam ita ut antea pactum erat, reposuimus in Serenissimum principem dnum. Vladislaum Hungarie et Bohemie regem et dnos. consiliarios regni Hungarie. Ita ut quemcunque diem prefinierit ejus Majestas, pro illo ipso die missura erit consiliarios suos, quos et quoteunque mittere dignabitur, nos etiam pro eodem ipso die et tempore quatuor consiliarios nostros missuri sumus et similiter dnos. Bohdanus vojvoda quatuor consiliarios suos mittere debet pro eodem ipso die et tempore. Iidem autem consilarii regni Hungarie revisuri sunt et reformaturi prefatam particulam terre, ita ut fuit temporibus veterum Ser. principum regum Polonie et vojvodarum ac dno- rum. terre Moldaviensis. Quod si aliqua partium predictarum in termino et die statuto non comparuerit, perdere debeat jus suum et causam, nisi quod Deus avertat, accidat tunc alicui partium aliqua magna gravis et notabilis injuria ac impedimentum, vel vis hostilis vel casus sinister dno- rum. predictorum.

Item damna in hominibus et pecoribus facta in terris regni nostri et in terra Moldaviensi per subditos et milites mercenarios nostros simulque per servitores et subditos mgei dni Bohdani, vojvode Moldaviensis, ab eo tempore, quo facte erant inducie inter nos et eundem dnum. Bohdanum vojvodam medio oratorum fraterne Mtis. Hungarie, ea omnia damna, quecunque juste et sufficienter probata fuerint, restitui debent et exsolvi et illi mali homines, qui eadem damna fecerunt, utrinque puniri.

Item si quando mgeus. dnos. Bohdanus vojvoda intellexerit de Turcis aut aliis hostibus, qui vellent vastare terras nostras, id nobis vel ca-

pitaneis castrorum nostrorum, qui sunt in limitibus. significare debet, neque consilium neque auxilium eidem Turcis et aliis inimicis nostris et regni nostri Polonie prebebit occulte aut manifeste, sed pro posse suo erit illis inimicus, excepta regia Majestate et sacra corona regni Hungarie.

Similiter et nos Sigismundus rex, si quando presenserimus aliquod malum imminere mgeo dno. Bohdano vojvode et terre ejus Moldaviensi a quibusvis ejus hostibus, de hoc illum sumus reddituri certiore, neque consilium neque auxilium eidem ejus et terre ejus Moldaviensis hostibus prebebi- mus occulte aut manifeste, sed pro posse nostro erimus illis inimici, excepta regia Mte. et sacra corona regni Hungarie.

Item nullum inimicum nostrum, quicumque appellaverit se Dominum regni Polonie vel Magni ducatus Lithuanie vel aliarum terrarum nostrarum et veniret ad mgeum. dnum. Bohdanum vojvodam aut ad aliquos subditos ipsius, idem mgeus. dnos. Bohdanus et vojvoda et successores ipsius non debet suscipere neque locum neque victum illi prebere nec apud aliquem subditorum suorum. Sed talis homo ubicunque auditus et repertus fuerit in terra ipsius aut apud quemcunque subditorum ipsius: debet illum dimittere et expellere de terra sua, ut per nullum tempus maneat in terra ipsius. Similiter et nos Sigismundus rex nostrique successores nullum inimicum mgei. dni. Bohdani vojvode quicumque se nominaret dominum terre Moldaviensis et veniret ad nos vel ad regnum nostrum Polonie vel ad Mg. ducatum Lithuanie et alias terras nostras vel ad aliquem subditorum nostrorum abhinc in posterum non suscipiemus neque locum neque victum illi dabimus in terris nostris nec apud quemcunque subditorum nostrorum. Sed talis homo ubicunque auditus et repertus fuerit in terris nostris aut apud quemcunque subditorum nostrorum eum nos dimittere et foras expellere debemus de terris nostris ita, ut nullo tempore maneat sub dominis nostris.

Item si contingeret, quod fugeret aliquis nobilis aut servitor noster ad mgeum. dnum. Bohdanum vojvodam aut in terram ipsius, vel apud quemcunque subditum ipsius abhinc in posterum, talis debet petere sibi pacem et gratiam a nobis per se vel per intercessionem ejusdem dni. Boh-

dani vojvodae. Et si impetraverit sibi pacem et gratiam apud nos, erit illi tutum et securum redire ad nos, sin vero pacem et gratiam non habuerit, extunc mgeus. dnus. Bohdanus vojvoda illum non servabit, nec apud se nec in terra sua nec occulte nec manifeste. Idem si contingeret, quod fugerit aliquis nobilis sive servitor mgei. dni. Bohdani vojvodae ad nos aut in regnum nostrum Polonie seu in magnum ducatum Lithuanie vel ad quemcunque subditorum nostrorum abhinc in posterum. talis debet querere pacem et gratiam a dno. suo Bohdano vojvoda per se vel interventu nostro. Et si impetraverit sibi pacem et gratiam ab eodem dno. Bohdano vojvoda erit illi tutum et liberum redire ad ipsum dnum. suum, si vero non dimittetur ei offensa, nos non debemus servare illum nec apud nos nec in terris nostris, neque manere permittemus occulte aut manifeste.

Item si contingeret ex aliqua permissione divina, quod Deus avertat, quod mgeus. dnus. Bohdanus vojvoda ab aliquo hoste potente, cui resistere non posset, exiret de terra sua ad regnum Polonie vel Magnum ducatum Lithuanie seu in aliquas terras civitates aut castra nostra: terre nostre erunt illi aperte et matri ipsius, uxori ipsius, pueris ipsius, sororibus ipsius, bojaris ipsius cum eorum conjugibus. cum subditis ipsius cum servis ipsius et cum omnibus ad ipsum spectantibus venire ad nos et regnum nostrum Polonie seu Magnum ducatum Lithuanie aut ad civitates, castra ubicunque in regno nostro Polonie, aut Mg. ducatu Lithuanie morari volet, nosque tunc eundem Bohdanum vojvodam et matrem ipsius, pueros ipsius, sorores ipsius, bojaros ipsius cum eorum uxoribus, servos et subditos ipsius diligere debemus ac in gratia et honore tenere eritque illi securum liberum et apertum de regno nostro Polonie seu Mg. ducatu Lithuanie viceversa recuperare patriam et terram suam Moldaviensem. Nosque in tali casu debemus illum juvare cum omni potentia et viribus nostris potentibus, ut possit recuperare eandem patriam et terram suam Moldaviensem. Et cum dnus. Deus adjuverit illum ut recuperet eandem ipsam hereditatem suam, terram Moldaviensem, erit illi liberum securum et apertum, sine omni damno exire

de terris nostris cum matre sua, cum conjuge sua, cum liberis et sororibus suis, cum omnibus servis suis, cum universo thesauro et omnibus rebus suis, quas habuerit iterum in patriam suam terram Moldaniensem.

Item mercatoribus de terris nostris et de Mg. ducatu Lithuanie liberum esse debet et apertum ire in terram Moldaviensem et mercari, nec non in Turciam et terram Bessarabum seu Transalpinam solutis vectigalibus secundum antiquas leges et depositoria absque prejudicio vectigalium et depositiorum. Similiter mercatoribus de terra Moldaviensi liberum esse debet et apertum ire et mercari in terris regni nostri et Mg. ducatus Lithuanie solutis veris vectigalibus secundum antiquas consuetudines et depositoria sine prejudicio vectigalium et depositiorum

Item justitia ministrari debet pro injuriis et debitis ab utraque parte.

Item mali homines utrinque puniri debent neutraque pars illos conservare debet in damnum et injuriam alterius.

Item si aliqui subditi nostri habuerint injuriam a terra et subditis mgei. dni. Bohdani vojvodae, hi petere debent justitiam a capitaneis Chocimensi, Czarnoviensi et Sorocensi. Idemque capitanei habituri sunt plenam potestatem ministrandi justitiam unicuique subditorum nostrorum. Similiter si qui subditi mgei. dni. Bohdani vojvodae habuerint aliquam injuriam a subditis nostris, de Haliciensi et Podolie terris, hi petere debent justitiam a capitaneis Camenecensi et Haliciensi, qui habituri sunt plenam auctoritatem justitiam ministrandi omnibus subditis ejusdem dni. Bohdani vojvodae, de omnibus hominibus, qui sunt in Haliciensi et Podolie terris.

Item si quando acciderit de aliqua injuria et differentia inter nostros et mgei. dni. Bohdani vojvodae capitaneos, extunc tam nos quam idem dnus Bohdanus vojvoda mittere debemus consiliarios nostros, qui ejusmodi injurias et differentias componant atque utrinque justitiam faciant.

Item Ser. princeps dnus. Vladislaus Dei gratia Hungarie et Bohemie etc. rex, frater noster charissimus, omnes articulos supradictos tum et ipsam pacem perpetuam sic literis suis utrique parti dandis describet, ut totum id quod est conclu-

sum et suprascriptum utrinque teneretur et impleretur paxque ipsa perpetua teneatur inviolabiliter et eviterne.

Que omnia et singula suprascripta nos Sigismundus rex Polonie supradictus juravimus et juramus, promissimus et promittimus pro nobis et successoribus nostris tenere implereque et observare firmiter inviolabiliter, integre et illese sine omni fraude. Similiter juravimus pacem et concordiam perpetuam cum mgeo. dno. Bohdano. vojvoda Moldaviensi et successoribus ipsius et terra ejus Moldaviensi tenere et observare firmiter, inviolabiliter, integre et illese, sine omni fraude et dolo sub nostro juramento et fide nostra christiana et sub juramento atque fide omnium archiepiscoporum, episcoporum et prelatorum spiritualium consiliariorum nostrorum nec non consiliariorum majorum et minorum. In quorum omnium et singulorum firmiter robur ac testimonium nostrum majus et consiliariorum nostrorum sigilla presentibus appendi mandavimus. XX Martii.

BCU Cluj / Centra

Tractatū între regele Sigismundă și Bogdană-vodă din Moldova, în luna lui Genarū.

Făcu Petru Tomicki, secretarū regescū.

În numele lui D-zeu amiu. Noi Sigismundă, cu mila lui D-zeu regele Poloniei, etc. Facemă cunoscută prin acăsta tuturoră în genere și fiecui în parte, cine va citi seă va auăi actulă de față. Deși în cursulă unui timpă îndelungată uă pace deplină, sigură și statornică ună pe regă Poloniei cu domnă ferrei Moldovei; totuși de curăndă s'a fostă iscată ună resbellă greă și vătămătoră între noi și unicală nostră D. Ionă Bogdană-vodă, lupta crescăndă și inversăndă-se cu totă dăta, pōne ce în fine iubitulă nostru frate, D. Vladislău, regele Ungariei și Boemiei, cugețândă despre nenumeratele rele consecuințe alle atărui resbellă pentru totă creștinăteata, pe care cu acăstă ocaziune o voră pută strivi păgăni și mai cu sēmă nendurătorii Turci; cu sfetulă tuturoră consiliariloră seă, dorindă și ca rege, și ca creștină, de a vedă pe toă principii creștini uniți cu anima și cu arme pentru desrădecinarea

necredincioșiloră, trimise din parte-i ambassadori deplină imputerniciți pentru încheiarea păcii, pe d. Oswaldă Koriathky, conte de Komarn, și pe d. Barnaba Belay, bană allă cetății Severinului, cari au reușită a face ca armele să se depună și oștile să se revōce din ambe părțile. După acăia noi amă trimissă la Kamieniec, ca deplină imputerniciți, pe consiliarii nostri d. Stanislavă de Chodecz, mareșallulă regatului; d. Ioanne de Lascko, cancellariū; d. Georgiă Krupski, castellană de Belz; și d. Petru Tomicki, secretariū allă nostru; cari împreună cu numiți ambassadori ai pre-iubitulă nostru frate regele Vladislău, după mai multe conferințe cu boiari deplină imputerniciți din parte d-lui Bogdană-vodă, anume dd. Ionă Teută logofetă, Toderă părăcalabă, Isacă părăcalabă de Romană, și Ivancu pitară, totă prin mișă-locirea și în prezența dășiloră ambassadori ungari, au făcută și au întărită statornica pace și concordiă între noi și d. Bogdană-vodă. Așa dără și noi desființămă, prin actulă de față, certele și dușmăniele iscate între țerra nostră și Moldova, între noi și d. Bogdană-vodă, aședăndă pacea pe basile următōrie:

1. D. Bogdană-vodă va înapoi fără violenă tōte obiectele răpitate din biserica dela Rohatină, fie de aură, fie de argintă, fie vestminte sacre seă alte podobe.

2. De asemenea se voră restitui din ambe părțile tōte lucrurile luate de prin alte biserice.

3. De asemenea, clopotele bisericesei.

4. Celle duo crisobule date din parte pre-iubitulă nostru frate reposatulă d. Alessandru, regele Poloniei, și din parte consiliariloră regali, despre sora nostră principesa Elisabeta, d. Bogdană-vodă le va trimitte prin ambasadōii seă la regele Vladislău, ferindu-se de a mōi insista vre-vă-dată asupra acellei proiectate căsătōrie, precum a promissă și ambassadoriloră ungari dd. Oswald Koriathky și Barnaba Belay, banulă Severinului.

5. Pentru despăgubirea espedițiunii nōstre militare în Moldova boiari D-lui Bogdană-vodă nici într'ună chipă nu se învoiră a da ce-va lăsăndă la deciziunea regelui Vladislău și a consiliariloră ungari, pe cari dără și noi ne punemă speranța nostră.

6. Totă regele Vladislău și consiliarii un-

gari sunt chiămați a decide in priivința lui Petru (*), carele se dice a fi fecioru de domnū, și in priivința altorū Moldoveni, refugiți in Polonia: putē-vomū a-ī sufferi in regatulū nostru sēu nu?

7. Prinși de orī-ce condițiune se vorū restitui din ambe părțile.

8. D. Bogdanū-vodă va elibera pe toți cei robiți in Rohatin, cu tōte averile lorū.

9. D. vodă va elibera de asemenea, cu totū avutulū lorū, pe toți cei robiți in părțile Poloniei, și chiarū in Pocuția, măcarū că despre acēstă provincia nu puturāmū încă a ne înțelege.

10. De asemenea noi Sigismundū, regele Poloniei, vomū elibera cu totū avutulū lorū pe ómenii din Moldova, de orī-ce origină sēu limbă, strămutați in Polonia sēu in Litvania.

11. Ambele părți hotărescū, ca să nu mai fie vorbă de pagubele, occasionate prin focū și prin jafurī din ambele părți.

12. In priivința țerei Pocuției, obiectulū cerței nōstre cu d. Bogdanū-vodă, acum ea și mai nainte appellāmū la regele Vladislau și la consiliarii ungarī; cari vorū precisa uă đī, și pentru acea đī vorū trimite pe vr'ua căți-va de ai lorū, și totū atunci vomū trimite și noi patru consiliari polonī, și d. Bogdanū-vodă patru consiliari moldovenesci, cari să assiste pe DD. consiliari ungarī in reducerea Pocuției la starea ei primitivă, precum fusese sub vechii regī polonī și domnī moldovenesci; érá déca vre-una din părțile in litigiū nu se va infățișa la đī, apoi își va perde totū dreptulū, affarā numai de unū casū impedeătorii gravū și bine-constatatū.

13. Tōte pagubele, in ómeni și in dobitoce, câte se vorū pricinui regatulū nostru de către Moldoveni, sēu țerei D-lui Bogdanū-vodă de către Polonī, incepēndū dela diūa împăcării nōstre reciproce prin miđū-locirea fraternă a regelū Ungariei, se vorū probā intr'unū modū pozitivū și apoi se vorū restitui din ambele părțile, pedep-sindu-se totū-d'ua-datā cei vinovați.

14. De câte orī D. Bogdanū-vodă va afla de intențiunea Turcilorū sēu a altorū dușmanī de a invade țerele nōstre, ellū nu va zăbovi a ne prevesti pe noi sēu pe castellanii nostri li-

mitanei, și nu numai nu va adjuta acellorū inamicī ai nostri, nici prin cuvēntū, nici prin faptă, nici in taină, nici in ivelă, ci încă, după putințele sēle, le va fi lorū inamicū; cu esceptiunea inse a Ungariei.

15. *Intocmai in același modū ne vomū purta și noi in priivința D-lui Bogdanū-vodă și a țerei sēlle Moldovei.*

16. Nici D. Bogdanū-vodă, nici suppuși sēi, nu vorū primi nici vorū protege de acum inainte pe vre-unū inamicū allū nostru, carele s'arū cualifica rege polonū, sēu mare duce litvanū, sēu arū pretinde la alte possessiuni alle nōstre; ci pe unū asemenea, orī unde l'arū găssi, vorū fi datorī a-lū allunga fără nici uă zăbavă din Moldova.

17. *Intocmai in același modū ne vomū purta și noi in priivința D lui Bogdanū-vodă și a țerei sēlle Moldovei.*

18. Nobiliū sēu servitorii nostri, cari vorū fi fugitū la D. Bogdanū-vodă sēu la suppuși sēi, aceia să-și cerā dela noi iertare, sēu ei insiși sēu prin miđū-locirea D-lui Bogdanū-vodă, și apoi să se întorcā la noi; iar déca nu vorū căpeta iertarea, atunci Bogdanū-vodă să-ī allunge din Moldova.

19. *Intocmai in același modū ne vomū purta și noi in priivința D-lui Bogdanū-vodă și a țerei sēlle Moldovei.*

20. Intemplāndu se ca, de'naintea vre-unui dușmanū puternicū, D. Bogdanū-vodă să fugā din Moldova și să vinā in părțile nōstre, illū vomū primi orī-unde îi va plăcé in tōtā intinderea possessiunilorū nōstre și-lū vomū onora dupre demnitatea sea, pe ellū, pe mumă-sea, pe dōmnă-sea, pe copii sēi, pe surorile sēlle, pe boierii sēi cu familiele lorū, pe suppuși și servii sēi; și-ī vomū permite a incerca de aice să-și redobândescā tronulū sēu, adjutāndu-ī și noi in acēsta cu tōte puterile nōstre; și déca va reuși, apoi va putē să éssā liberū din possessiunile nōstre cu toți ai sēi.

21. Neguțitorilorū nostri polonī și litvanī va fi liberi a trece și a neguța prin Moldova, precum și de a merge in Turcia și in *Țerra-muntenescă sēu Bassarabia*, plătindū vānele și păđindū locurile de depositū, *dupre vechiele legi.*

22. *Atare privilegiū vorū avē și neguțitorii moldoveni in possessiunile nōstre.*

(*) Celebrulū Rareșū, mai in urmă domnū.

23. Pentru injurie și datorie se va administra dreptatea de uă potrivă din ambe părțue.

24. Cei vinovați voru fi pedepsiți din ambe părțile fără nici uă părtinire spre dauna altuia.

25. Déca suppușii noștrii voru fi nedreptățiți de către suppușii D-lui Bogdanu-vodă, atunci se voru adresa către purcalabi moldoveni dela Hotin, dela Cernăuți și dela Soroca, și aceia îi voru judeca cu deplinătatea dreptului (*).

26. Déca suppușii D-lui Bogdanu-vodă voru fi nedreptățiți de către suppușii noștrii din Halicz și din Fodolia, atunci se voru adresa către gubernatori noștri de Kamiemec și de Halicz, și aceia îi voru judeca cu deplinătatea dreptului.

27. Déca se va întempla vre-uă neînțelegere asupra judecării între gubernatorii noștri și purcalabi D-lui Bogdanu-vodă, atunci se va decide prin consiliarii noștri și acei moldovenesci, trimiși inadinsu cu acestu scopu.

28. Fratele nostru D. regele Vladislavă va comunica toți articoli de mai susu la ambele părți in litigiū, pentru a se pădi pacea in veci.

Tôte și fie-care din celle de mai susu, noi regele Sigismundă amă juratū și jurămă, amă promisū și promitemū, din parte-ne și din partea successorilor noștri, precum și de a ține pace necăleată cu D. Bogdanu-vodă și successorii sei, sub jurământulū nostru și sub credința noastră creștină, și sub jurământulū și credința tuturor arhiepiscopilor, episcopilor și prelaților noștri și a consilierilor noștri mari și mici; dreptū care, pentru mai multă putere și mărturiă, amă poruncitū a se anina către acestū actū sigiliulū nostru cellū mare și sigilliele consilierilor. 20 Martiū.

Din documentele D-lui V. Alexandrescu din Spania și Italia.

(Veđi NN. 312-13, 319-21).

No. 323.

— Către 1594 —

Uă relațiune anonimă despre importanța lui Sigismundă Batori in liga contra Turcilor.

Acestū documentū fiindū intr-uă legătură indirectă cu istoria română, illū reproducemū fără traducțiune. Se păstrează in Biblioteca dela Madrid.

Discorso intorno alla diffensione di Un-

(*) Iată unū punctū capitalū contra jurisdicțiunii consularie.

garia dall' armi Turchesche stante la Disunione de' Principi christiani et l'elettione di un Capo Generale per quella guerra.

Mai anteu autorele acestui discursu, destinatū Papei, trece in revista pre toți Principii Europei și-i arată seu incurcați in rebele și greutăți impeditoare seu necapabili de a fi Capii expedițiunii dorite contra Turcilor. Dupe acesta ellū vorbesce despre Transilvania in următorulū modū:

Il certo si è, il Principe di Transilvania che si trova in fatto, et con l'armi in mano, et con successi più presto indicati, che ammirati come converebbe, o imitati da' Principi christiani, quale ha mostrato giuditio eccellente perche antivedendo la rovina che li soprastava dai Turchi, ha stimato miglior partito il mettersi à risico con qualche speranza di guadagnare, che lo stare a bada con certezza di estermio, et la neutralità, che sarrebbe preferita dai Politici italiani soliti a discorrere col Turco, et di quei cose confinan con lui ociosamente nelle piazzi non ha luogo qui, perche lo stare neutrale conviene à quelli che si trovano affatto o in tutto fuor de confini di un nemico quale è il Turco, et che possono o con leghe o con altri partiti salvare lo stato o la libertà in tutto o in parte.

Ma il Transilvano, il stato del quale è da ogni banda cinto dai Turchi non poteva star neutral si non con evidentia sua rovina, come e avvenuta a tanti altri; hora dovendo cadere meglio era avere per compagno Cesare che di restar solo, et havendo speranza di vincere in compagnia d'altri meglio era far lega in tempo che Cesare havea bisogno di lui, che aspettare che egli haveasse bisogno di farle: che quando essi hanno bisogno di noi, che quando noi bisogniamo di loro, porche in caso tocca a noi fare le conditioni et le leggi, che in questo si convien riceverle da altri.

Molti piu concorrono nel Transilvano a proposito per la guerra presente, poi che egli è Ungaro et perciò haveva il seguito della natione che è delle più bellicose d'Europa, et è appresso questo della valorosa schiatta de Batori la cui generosità et valor di guerra è nota ad ogni uno.

Di più egli è signore di uno stato gagliardissimo di sito, et pieno di gente di guerra.

Et porche questo paese è in mezzo de nemici egli è cattivissimo a travagliarsi, et a dis-

pedire che non possano radunare forze, et far massa di gente al loro solito; Il Principe poi ha mostrato tanto giuditio nel fare della guerra, tanto ardimento nell'impiese, et acquisti di luoghi, che io non stimo che si possa elleger miglior luogo, per moversi contra Turchi, che la Transilvania, ne il miglior Capitano, che il signore Sigismundo Battori, e perche l'essercito che si spingera da quei confini verso Nicopoli, o altre parte dell'Imperio turchesco havera la Transilvania piena di vettovaglie, et di gente alle spalle, et egli è un Principe di cuore et di spirito mareviglioso, et amato dagli Ungari, Rassiani, Moldavi, Valachi et di tutti quelle altre genti per Capo . . .

No. 324.

— 1530-1570 —

Arta militară la popórele moderne, maí cu sémă la Muscali, la Tătari, la Moldoveni și la Poloni; descrisă de Martin Bielski:

E estrasă dintr'aa cãrteciã rarissimã, publicatã in 4, la Cracovia, 1569, sub titlul: *Sprawa rycerska*. Autorul se bãttuse ellũ însuși cu Moldovenii in bãttãlia dela Obertinũ, in 1531. Estractulũ presintatũ aci, ne dã o prefiósã ideã comparativã assupra artei militare române in allãturare cu a cellorũ-Palte popóre din Europa orientãla in secolulũ XVI.

O SPRAWIE I OBICZAJACH LUDZI POSTHRONNYCH,

w rzeczach Rycerskich.

Niemcy niniejszego czasu rozmaitych obyczajów używają i strojów na konie. Sa między nimi, którzy na sie i na konie zupełna zbroje kładą, jakoteż niegdy Rzymianie czynili, zwali to *Cathrafracti*; sa też drudzy lżejszej zbroje po Fedwerecku; drudzy co sie stroją po usarsku w pancerzach z tarcza, a z drzewem na przedkie potkanie; a niedawno sie tego jeli, gdy obaczyli iż to jest pożyteczniejsza sprawa, niż obciążenie wielkie na konie i na sie brac. Pieszego ludu u nich wiecéj bywa niż jeźdnego, w dostatecznej zbroi, i z strzelba dobra ruszniczna, bo w tych wszystkie nadzieje pokładają swoje, stojąc za nimi jako za murem, gdy sie dobrze sprawia. Maja też swe rozdzielenie obyczajem starych wale-

czników na chorągwie i proporce i rotę, jako i jeźdni; ku szturmowi idą Fenrychowię przodkiem z chorągwiemi przedko. Gdy w taborze leżą, dobrze strzelba obwarują tabor i okopają: trudno ich ma kto pozyc. Ale tym je zawsze turecy działają, iż w kółko drogi zaskoczą, żywność im odejmują, niedopuszczają do taboru niskać wieść, ani ludziom przybyć, jako byli na onczas w słowiańskich ziemiach zdziałali Kocyandra, chociaż mniejszy poczet ludzi mieli; a tak to jest nagorsze na nie, gdy im zaskoczy drogi ze wszęch stron, a niedopuszczają do nich żywności, sami sie tak porażają, bo lud niecierpliwy, nieprzywykły głodu, zimnu, wnet sie imo mrzec z niedzi; ktemu lud ciężki nie bardzo zwyczajny; a co jeszcze gorszego, nieradzi słuchając swoich starszych i rzucają sie na nie; kiedy im zadzierza miesiąc, wołają Geld! geld! jeśli im niedadzą, niebada posłuszni, a tak lepiej umieją powiedzieć, napisać, niż walczyć.

Węgrowie są ludzie lekko zbrojni w pancerzach z tarczą a z drzewem, na koniach równych jeżdżą zwłaszcza usarze, ci sie potkają z nieprzyjacielem dobrze zewszęgo skoku. Jeśli przełomia czoło nieprzyjacielskie, poczyna sobie dobrze, jeśli nieprzełomia, ustapia nazad aby ich drudzy ratowali. Są dobrzy meżowie między nimi, bo często w potrzebach bywają i obaczy zarazem wygrana albo przegrana bitwy; przeto niechca z innym narodem w ordynku stawac jedno sami z sobą, i nie są zyczliwi innemu narodowi dobrej sławy zwłaszcza Niemcom. Pieszego ludu niebywa z ich narodu, lecz z postronnego, ale Caklowie, Hayducy, Marthalausy, Slowacy, ci są bardzo skoczni pieszo, gdzie przyjdzie w górach, żaden ich niezwalczy bo skoczni są, bronia ich szabla, a tarcze małe, mają drudzy rochatyny i rusznice, kamieniami z gór ciskając, wiele ludzi zbija potiski.

O Moskwi.

Moskwa jest lud w obyczaju innymu narodowi różny i przeciwny, chociaż je kto chce porządnie szykować na ufcie ku potkaniu, nie poddadzą sie na to, jedno wszyscy razem gromada, aby ich nie przełomiono; przeto oni z miejsca swego, gdzie wojskiem leżą, nie radzi sie ruszają ku bitwie;

chcąc aby je najechnano, więcej dufając różniami, którymi się ostawiają i okopują między błoty, niż meztwem swemu. Mają zbroje dostatek, bechtery, pancerze, kaftany, szolomce, szable długie, luki tegie, kieszenie, sostopery, siekierki; konie też mają równe od Tatar, ale na błota dobre, stepia jeżdżą bez ostróg obyczajem tatarskim, i krótko siedzą w strzemię; przedko nie przytrze na drzewie bo wnet spadnie. Używają też fortelów nad naszymi, to jest obrabiają na lesie w kolo gdzie trudno jeździć wyjechać. Gdy też widzą na picowanie nasze wyjechać, wypuszczają dobytka sto albo dwie, za którymi się cicho skradają, a potem wybieżą, oskoczą nasze, i zabiją albo powiążą. Czynią też haki na nasze, ukazuje się ich trochę rzekomo będa uciekać, jeśli je będa gonić, przywioda na ludzkie iż je oskoczą. Strzelby rusznicznej pierwiej nieznali, mają jej dziś dosyć. Puskarze z Niemiec mają, zwłaszcza z Ifiant, z Szwecyj i z Pruss, których z ziemi nie wypuszczają, musi tam już zostać; lasy, pustynie, rzeki, jeziora, wody, u nich wielkie, przeto tam trudny przejazd na ciężkich koniach. A tak najlepiej tam z pieszym ludem, a z strzelbą ruszniczną, którzy umieją z nią dobrze, przedko nabijając, pożywie tak nieprzyjaciela, zwłaszcza kiedy działka są, które drabi mogą z sobą toczyć na dwu kółkach, które obróci kiedy chce, i ciągnąć może z nimi gdzie trzeba. Ma też Moskwa swe dary osobne w rzeczach rycerskich, że są czujni, opatrzni, posłuszni, niedzi i niewczas wytrwają, jako jest głód, zimno, gorące, mokro, karność wielka, posłuszeństwo, zgoda, przeto pod nimi trudno albo z pracą zamek wziąć. Jest też u nich bogactwo wielkie, dostatek wszystkiego w ziemi, bo niedopuszczają z ziemi swojej wywozić złota, srebra, ani zelaza, tylko towar kosmaty sprzedają. Ktemu rzemieślnicy pilni, czynią ochędostwo na swój kon; jako buty, siodła, dymitry, jarczaki, tebienki, luki, i wiele rzeczy innych, które zależą ku rycerskim rzeczom; wszakże lepiej się bronią na zamkach niżli walną bitwą potykają. Kto chce pod Moskwa zamku dobywać, żadna rzecz rychlej jedno ogniem, gdy w suchy rok trafi, przyprowadziwszy na to kule ogniste, albo szypy puszczające; kule z moździerzów, a szypy z kusz, albo z hakownic krótkich na dachy, gdyż u nich wszy-

ski domy i zamki drzewiane gęsto budowane, niemasz we wszęej Moskwie miasta murowanego, okrom Pskowa. Jest u nich obyczaj iż każdy starosta służy na zamku pogranicznym swój rok, jeden zjeżdża drugi przyjeżdży; wtenczas kto tego pilen, oskoczywszy go z wojskiem, gdy jedzie na zamek, pobrać je może, a ubrawszy się w ich odzienie i we wszystkie stroje, i na konie ich wsiedzieć, przyjechać pod zamek, puszcza dobrowolnie mniemając by swoje. A tym obiecuję Witul niegdy wiele zamków pobral pod Moskwa.

O Tatarzech.

Starzy historykowie wiele pisali o tym narodzie tatarskim, dając im pierwsze miejsce w sprawach rycerskich, a nie tylko meżom, ale i zomnam ich, które też znacznej dzielności były naówczas. Ci najpierwej walke zaczęli na świecie, gdy Tanao król ich walczył z Ninusem królem Assyryjskim, o czém pisałem szerzej w kronice swojej. Ten naród najtrudniejszy był ku zwaleniu Cyrusowi, Alexandrowi Wielkiemu, także rzymianom, bo je często porażali zwłaszcza Party; jeszcze i dziś nie zmienili swoich porządków i obyczajów w sprawach rycerskich, chociaż się oderwali od swoich do nas, także sprawa idą jako i przodkowie ich, lukiem a szablą wojując, mając też swe ustawy i ordynacje w ciągnięciu, których pilno strzegą, aby ich nie zmienili, a pilnowali starszego wodza, jako je sprawuje, tak iż na jedno skinienie bieżą albo kolpaka, wnet się sprawnia, ustapia i postapia na wszystkie strony jako potrzeba ukazuje. Gdy w ziemi nieprzyjacielskiej ciągną, cicho się skradają lasy, by ich nieobaczono, aby ludzi doma zostawiali; gdy sprawa idą, nie im góra, woda, błota, stawy, lasy nie zmienia szyku; przeprawa tych przez rzeki bardzo przedko, jeden kon za drugim idzie powiazawszy je; głód, zimno, niespanie i wszystkie niewczesności nad obyczaj ludzki wytrwają. Tego strzegą aby szlak wielki po sobie czynili, a to przeto, aby nasi mniemali, którzy szlaku patrzą, być lud wielki, przeto na powodzie po kilku koni miewają. Sprawniają się według czasu, wiatru, miesiąca, a nawiecz w ziemi idą pod pełnią, gdy cała noc świeci miesiąc. Gdzie się koszem polozą, tam się rozłożą na roty albo suwalki, każda

na swa strone pójdzie w zagoni, na wszystkie strony, sprawujac sie wedlug slonca, miesiaca, wiatru, dajac sobie znaki, we dnie przez dym, a w nocy przez ogien, by na spustoszone miejsca nie przychodzili; przeto oni bye nie moga przez palenia. Którego dnia im kaza do wojska swego bywaczajada sie na tenczas z plonem bez omieszkania, lecz by je gdzie pogromiono, tedy sie obladza. Jednego czasu gdy u Moscisk lezeli, jednego dnia wszystkie Przemyska ziemie i Sanocka zapalili. Ktoby je chcial gromie albo porazic w tenczas, nalepić trafic na ich wojsko, gdy sie w zagony rozejda, poraziwszy kosz, czekac zagonów, ostroznie jakoby nieobaczyli, którzy przyjdzie oskoczyc je w kolo predko, aby nieuciekli; takiez i drugie i trzecie, moze ich doczekac po jednemu, kto tego pilnuje. Ordynek dwójaki i trojaki, ku potykaniu miewaja, klinem pospolicie wedlug starych ich obyczajajazykuja sie, na przodku i na calu i po boczech wodzowie ich stawaja; suwalka sie potykaja, jakoby tancowal, to jest, strzelaja postawajac i postepujac, zajezdzajac na lewa strone w kolo nieprzyjaciela, aby im tak snadniej przyszlo z luków strzelac, czynia tez okrzyki trafne. Niewiast miedzy nimi dosyc w chlopim ubiorze bywa, które tez z luków strzelaja i potykaja sie jako i chlōpi. Lupem albo plonem dziela sie na miejsce przyjachawszy, i swarza sie o to czestokroc, ale to maja prawo, krōry co pierwój postrzeli z luku, to jego, by nabogatszy albo najubozszy czlowiek, takiez zenski rodzaj bierze. Wodzowie biora wietsza czese odlozywszy pierwój co lepsze rzeczy carzykowi swemu Naszy zasie gdy sie z nimi maja potykac, predko w nie uderza drzewcy, abi im szyk rozerwali, póki sie z luki nie rozwioda, a tak je predko przelomia, gdzie sie z nowu niemoga sprawic pierzehna na strone, i znowu sie sprawia; jesli niemoga, ujezdza precz: kto je goni trzeba sie mu ostroznie miec bo tezej strzela uciekajac niz sie potykajac. Maja tez swe wrōzki Tatarowie rozmaite przez wiatr, przez ptaki, i przez konie; ale tój nawiecej wierza, gdy jezuka dostana, wyjma z niego serce, wloza je na ogien, albo swemu kaplanowi na glowe jesli go maja, gdy z glowy spadnie serce, zly znak tego maja, jesli sie ostoi, tedy dobry, takze i w ogniu, jesli skacze zly znak, a je-

śli nie skacze, dobry. Naszy tez te próbe maja, jako lud jest wielki nieprzyjacielski, i jako daleko od wojska jeszcze sa; ukopaja dól w równi, wloza wen beben, obloza ij zasie ziemia w kolo, na switanu polozy jeden ucho na bebnie, tam on beben poda znak, gdy sie ziemia trzesie, obaczy wedlug podania a glosu z bebnia onego, albo jako ich wiele, jako daleko nieprzyjaciel jest ciagnac. Tez sie znacza przez ptaki i przez zwierz, jesli sie ruszaja z pól zwlaszcza pardwy, kuropatwy, i inni ptacy polni; takiez zwierzeta wszelkie uciekaja, gdy sie wojska zlekna. Tez znacza przez dymy, bo gdzie wojsko lezy, jest mgla nad nimi zawzdy. Rozmaite znaki moga bye wynalezione od rostropnych spawiec. Ale szpiegowie sa nad inne pewniejszy, kiedy wierni a sprawni, ci maja wszystkie sprawy nieprzyjacielska obaczyc a powiedziéc dla lepszej ostroznosci.

Pisali historykowie na onczas gdy Rzymianie walezyli z Party; (ktōrzy tez byli z narodu tatarskiego) widzac wielkose strzal, az nimi slonce zacmili, zasklepili tarczami z wierzehu wojsko scisnawszy sie, tak im szkody w koniech nie mogli wielkiej uczynic; potem gdy im strzal niestalo, uderzyli na nie i porazili je tym obyczajem zawzdy.

O Walawskiej sprawie rycerskiej.

Woloszy, po Rusku Wloszy sie rozumieja nie od Flaccusa wezwani tēm imieniem, jako Sylwiusz pisze, który nie rozumial ruskiej i polskiej rzeczy, ale od narodu wloskiego, bo z Wloch przysli w ty krainy, gdzie dzis sa. Przedtēm ich miejsca dzierzeli: *Daci, Getae, Jasies, Sarmatowie* ktōrzy z Rzymiany ustawicznie walezyli o brzeg Dunaja. Strzegli tego Rzymianie aby im szkód nieczynili, w Misjój, w Illiryku, w Istrij i wszedzie nad morzem Adryatyckim, przeto poslali tu zloczynców 30,000 z legia wielka, które obracali: jeden pójsc dobytki, drugie na straz, drugie na bitwe co godniejsze, wypedziwszy Dacos, sami ziemie opanowali i posiadli ty krainy, gdzie dzis sa do tego czasu; czyniac ustawicznie o miejsce z Sarmaty, to jest z Rusia. A gdy polacy ruskie krainy opanowali, byli tez pod ich posluszenstwem wedlug Rusi, wszakze nigdy wiernie, bo sa nieustawicznej mysli. Zwawa oni nas Sasy, bo jed-

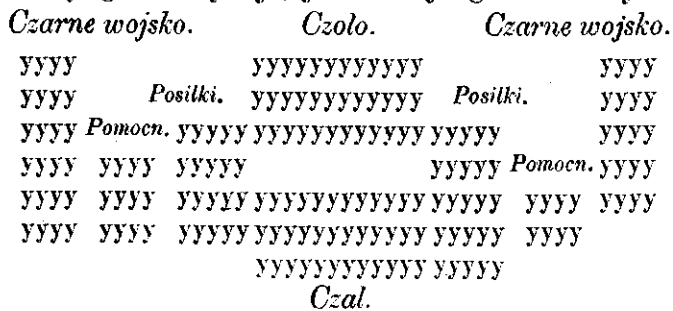
nak naszy przodkowie pierwěj dzierzylu saskie krainy. Dzielni sa i dobrze sie podkaja z drzewem za tarcza, chocia chlopi prosci od pluga i od dobytku, którego tam dosyc, równe konie maja, ale predkie, pierwěj miewali oseki, gdy sie potykali, jadac predko mimo nieprzyjaciela zerwal go oseka z konia, u których na koncu bywaly groty, jeden krzywy jako hak, a drugi prosty, czynili nimi wielkie szkody w ludziach, bo mógł uderzyc sztychem i ksobie przyciagnac. Zbroja u nich rzadka i tarcze proste niepowlozione, drzewa bez proporców, przeto ich wojsko nie swiatle, wiele ich najdzie w wojsze chlopów prostych okrom Krucyanow co debowe strzemiona maja i siodla bez pokrowu, a wzdy sie chlop potka dobrze z drzewem na przodku; na ufce sie tez szykują jako i naszy ku potykaniu. Strawe na leku przed soba nosza, to jest bryndze w koziej scórcie z bialym chlebem, bom to widzial na onczas gdy z nimi bitwa byla u Ołertyna. Strzelbe tez miewaja dzielna lecz nie sprawna. Obegnali byli wojsko w kolo nasze i mieli je prawie w reku, lecz nam Pan Bóg folgował i bronil, bo to naposledniejsza bywa obrona w obozie, lepiej zawzdy wolnym byc, niz sie dac obegnac w kolo, bo gdzieby przyszlo na mocnego nieprzyjaciela, obleglszy w kolo niedopuscilby zywnosci do obozu, koniom i ludziom, predkoby tak zdzialal i bez miecza. Ktoby chcial z obozu sie bronie, trzeba drugie wojsko miec blisko siebie, albo dwie, któreby ratowalo obegnane, gdyby ktemu przyszlo. Wzieto im wtenczas piedziesiat dzial spizanych, pobrano im tez wszystkie hakownice zelazne, których bylo w jedném lozu po szesci i w drugim po osmi na dwu kólkach lekkich przyprawione, iz niemoze nic lepszego byc i potrzebniejszego wszedzie pieszemu ludowi, jako takie, bo je moze drab za soba wozic kedy chce, i obrócić na wszystkie strony, gdzie potrzeba ukaze w ciagnieniu, kiedy po wszystkich stronach wojska takowe postanowi, moze isc kedy chce z nimi, zaden nieprzyjaciel jezdney na to nie przytrze, bo tam jedno od drugiego sie zapala, gdy z jednego puscisz, ktemu predkie nabicie moze byc; gdy masz gotowe nabicie w papierze zawinione, a tém moze predko nabijac, tak iz bez przestania moze strzelba isc, sa troche dluzsze nizli na

lokciu, kulka w nie wchodzi tak wielka jako do hakownice, chocia zelazna albo ołowiana. Szkody tez miewaja czeste od Tatar, lecz na tem porzadek dobry, iz sie predko na nie zbiora, i niedadza sobie szkód czynic. Bronili sie kiedyś Turkom, Wegrom, Polakom, Tatarom, bo w przyleglosci ty krainy wszystkie maja, panom swym niewierni, na którego sie zwasnia, wnet go chca o gardlo przyprawic, stadze czeste pany miewaja, dla swěj nieustawicznosci, przeto przyszli pod moc poganska.

*Obyczaj i zachowanie w rzeczach rycerskich
naszych polaków.*

Racy albo Raucy (Slowacy to byli z Rasciej, z Ruskiego narodu), ci napierwěj do nas wniesli obyczaj slusby zolnierskiej na podole, z drzewem a z tarcza jezdziec, jeszcze za Laisza, potem za Wladzislawa królów poskich i wegierskich, którzy czynili z Litwa za króla Loisza a z Tatary za Wladzislawa królów, od granic; potem naszy polacy od nich obaczyli ich sprawe sluzac z nimi, bo przedtém z kuszami jezdzi, a z rochatynami, które po prawěj stronie podle siebie włóczyli jednym koncem po ziemi a drugi na leku zawiesil, przeto je zwali włócznie od włóczenia; od tegoz czasu ich obyczajem jezdzia ku potrzebie wojennej z drzewem a z tarcza, porzuciwszy kusze, odrawiwszy Race, którzy szkody swoim czynili, sami zolnierska sluzbe przyjeli; po szesci zlotych na kon na cwiere roku im placono, i szkody konskie wedlug rejestru jako którego pisano, to jest: strzelczy siedm zlotych, kopiency pietnascie, tureckie trzydziesci. Porzadek téj slusby zolnierskiej takim obyczajem bywal. Napierwěj hetman wielki, albo ziemski wszystkim rozkazowal i dzis rozkazuje; po nim hetman polny, który na jego miejsce czasem bywa. Hetman wielki rotę rozdawa i rotmistrze popisuje. Rotmistrze zasie towarzysze przyjmują na poczty, jako który moze wiele koni osadziec z sluzebniki swemi. Towarzysze zasie poruczniki miewali, takze sie i dzis zachowuje. Gdzie im dadza miejsce, tam sie popisują, po popisie poloza sie obozem, rozbija namioty w miejscu dobrém, obronném, nad woda, w zyznym kraju, przy da-

browie, dla drew i pastwy. Wozami sie obtocza w kolo, lancuchy wozy zewra i okopaja. Brony poczynia na przejazd i wyjazd. Aslo na kazda noc rozdawa trebach dla szpiegów, jakieh zawzdy. Zywnosei wolno wiesie ze wszystkich stron, co kto ma do obozu, zaden niesmie nie wziasc gwałtem, bo je o to hetman strodze karze. Miewaja tez dziala w obozie wielkie i male kotóremi obóz bronia, jako jednego zamku. Na zime rozloza je po wsiach dawszy im przystawstwa według pocztów, za pieniadze kupuja wszystko: jalowice za jeden zloty, ges za grosz, wóz siana co jednym koniem zawiezie, grosz. Gdy poslysza o nieprzyjacielu, maja szpiegi i straz na wszystkie strony. Wojsko stanowia pospolicie na cztery grani. Na czolo i na czal ce lepsze meze zbrojne wysadzaja, po stronach posileczne uffy sadza. Pretorja hetman dzierzy z swoja choragwia. Rotmistrz kazdy przy swojej rocie bywa z swoja choragwia, który powinien rote swoja ku potkaniu rzadnie sprawic na uff. Jesli mala rota, przydadza k niej druga, albo ile potrzeba okaze. Obaczywszy z kotórej strony nieprzyjaciel przyciagnie, ci sie z nim napierwej potykac beda na kotóre przyjdzie, tak z przodku, jako z tyłu, takze tez i na wszystkie strony maja byc gotowi ku obracaniu, jako potrzeba ukaze. Gdzieby na nieciezko przyszlo, maja ich drudzy ratowac, tak rotmistrze z swemi rotami, jako i posileczne uffy; gdzieby im nieprzyjaciel silen byl, ustepuja do wojska glównego, według starych waleczników, a potém znowu szczescia pokuszaja. Wojsko na cztery grani szykują, jako w tej figurze obaczysz.

Pieszcy lud ktemu barzo pomaga, a zwlaszcza z strzelba wielka i mala, gdy ja z rozumem na nieprzyjaciela puscil zatajona w wojsku, ta sama uczyni zamieszanie w wojsku nieprzyjacielskiem, jako sie to okazalo na onczas w Walaska wojne u Obertyna, nad kotóra byl przelozonym

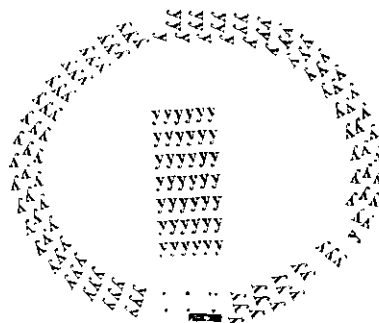
slachetny i stateczny maz Staszkowski, takze i Czeremisowie z Arkabuzy, wiele poslug dobrych okazowali czyniac z Tatory: wszakze to wszystko na sprawnych a zwyczajnych mezach nalezy, kotórzy strzelbie i czasowi i miejsceu dobrze rozumieja.

Gdy sie trafi nieprzyjaciel wielki, z kotórego rozumiejac, iz zen mocy miec nie moga, jezdzia nad nim trapiac go ze wszech stron z nienagla patrzac czasu miejsca i przybycia ludzi na pomoc czekajac. Upatrzawszy swój czas, sprawiwszy sie rzadnie, potkaja sie z nim, majac to na dobrem baczeniu, iz lepiej nie poczynac, a ustapie gdzieby niemial mocy z nieprzyjaciela, nizby mial ryccerstwo przywiesc na hak szkodliwy; a potém upatrzawszy swój czas za boza pomocia i za dobra sprawa, szczescia pokuszac.

Okazowanie w powieciech.

Okazowanie jezdnych i pieszych wszego ryccerstwa, jest potrzebne rzczypospolitój ku obronie; gdyby to bylo z cwiczeniem mlodych ludzi obyczajnie, bo sa drudzy, kotórzy nieswiadomi, ani widali, jako tarcz wziac na sie, albo drzewce niesc, jako stac w ordynku, jako postepowac ma aby sie zwyczaili, a zwlaszcza gdy to juz przychodzi na ludzi mlode, po smierci starych zwyczajnych rotmistrzów, towarzyszóv i innych sprawiwc, kotórzy z dobra slawa zesli z swiata zostawiwszy nas w tej sprawie, jako sami czynili; bo sie zadny z tém nie urodzi, aby to sam od siebie umial, jedno musi widziec a wyknac, aby sobie zwyczajnie w takich rzczech ryccerskich poczynal. Gdy sie tedy trafi okazowanie miec w ziemi, albo w powiecie, albo gdzieindziej naszej braciój, przewodziec je zszykowawszy tym obyczajem na koniech, jako w tej figurze przez litery naznaczono.

Ten ordynek na szesc Ufców stoi, po trzy na strony rozwodzie, jakoby kazdy zasie na swe miejsce przyszedl.

Sprawie ludzi z tarcza a z drzewcy sto, albo dwie albo więcej albo mniej na uffce male. po szesci koni. albo po cztery, albo po czemu moze byc, tylko aby w cetnie bylo rzadem jeden podle drugiego, którzy na prodku stoja: rozwiesc ich polowice na prawa strone, a druga polowice na lewa strone, tak jakoby równo wszyscy szli poskokiem zlozywszy drzewca, jedni za prawa, drudzy za lewa strona. Gdy oni przedni do zadnich przyjda, maja za nimi ise swym porzadkiem obróciwszy sie, az zaszé wszyscy na swe miejsce pierwsze przyjda, takze tez i owi co nazad stali moga uczynic; takiez sie rozwiesc, jedne strone na prawa, a druga na lewa: zlozywszy drzewca poskokiem. Bedzie sie zdalo z daleka patrzaeym, jakoby sie uffy potykały, a tym obyezajem bedzie juz kazdy wiedzial, jako ma postepowac czasu potrzeby, bedzie tez wiedzial jako ma tarcz na sie wlozyc, jako drzewce niesc, jako równo stac w swym ordynku.

Takze tez i ten ordynek poczynna swój ro:chód od calu.

```

XXX : : : : XXX
XXX  X  X  X  X  X  XXX
XXX  X  X  X  X  X  XXX
XXX  X  X  X  X  X  XXX
XXX  X  X  X  X  X  XXX
XXX  X  X  X  X  X  XXX
   XX  XX  XX      YY  YY  YY

```

DE ARTA ȘI OBICEIURILE MILITARE LA VECINI.

Germanii aũ astăzi diferite obiceiuri, mai allesũ in privința cavalleriei. Sunt unii cari se accoperũ cu armurã grea, ei și caii lorũ, precum fuseserã uã datã Cataphraeti la Romani; alții se armézã mai ușorũ, ca „Fegyveres“ la Unguri; alții éráși husãresce, cu za, cu paveți și cu uã suliță ușure: așa incepurã ei a se inarma nu de demultũ, intelgéndũ a fi mai utile, decâtũ a se incãrca cu greutãți pe sine și callulũ. Intrebuințézã cam mai multã infanteriã, decâtũ cavalleriã. Pedestrii sunt bine armați și bunĩ pușcași. stãndũ

din dosulũ focurilor lorũ ca unũ zidũ. După obiceiulũ vechin, își împãrțesũ tãtã forța militarã in stéguri, prapore, plutone. La atacũ, in frunte mergũ iute stegarii cu stindardele. Stãndũ in taberã, se ocolescũ cu șanturi și cu artilleriã, încãtũ nu se pré temũ de atacũ. Turcii îi doborũ totũ-d'a-una surprinđendũ drumurile din pregrũrũ, încãtũ impededũ venirea provisiunilorũ, a noutãților seũ a adjutoriilor de ómeni, precum făcuserã lui Katziander in Croația, deși Turcii fuserã acolo mai puțini la numerũ. Acéstã tacticã e cea mai bunã contra Germanilorũ, fiindũ ei ómeni grei, nerebdãtori, nedeprinși cu fómete seũ cu frigũ, încãtũ pe datã incepũ a muri. Disciplinã nu pré aũ. La casũ de intãrziarea soldei, se arruncã asupra generalilorũ, strigãndũ: Geld! Geld! Sunt mai bunĩ scriitori și vorbitori decâtũ ostași.

Ungurii sunt cavalleriã ușorã, cu za, cu pavezã, cu suliță, pe cai mici, mai cu sémã husarii. Sunt bunĩ la atacũ in gona callulũ. Déca li se intemplã in prima furiã a strãbatte frontulũ inamiculũ, de aci urmézã bine; déca nu se intemplã acéstã, fugũ. Aũ mulți bãrbați bravi, ispititi in multe rebelle și cunnoscãtori de arta militarã. Nu vroescũ a se amesteca cu armate streine, ci numai ei intre ei. Sunt netoleranți pentru alte núnuri, mai cu sémã nu potũ mistui pe Nemți. Infanteriã propriã nu aũ, ci numai din vecinĩ: Secuĩ, Haideci, Martaloși, Slovaci, infanteriã ușure, nebiruitã mai allesũ in munți, avéndũ sãbie, scuturi mici, pusee, arcanes, seũ aperiãndu-se cu petre din vèrfulũ stãncelorũ.

DE MOSCOVIȚI.

Moscoviții differescũ de totũ in arta lorũ militarã de celle-lalte popóre. E peste putință a-i forma in battaliõne, pentru a merge in ordine asupra inamiculũ; ei se arruncã de uã datã cu toții, temendu-se a nu se despãrți. De aceia lorũ nu le pré place a lãssa pozițiunea, pentru a eși la luptã pe câmpũ deschisũ; sperãndũ mai multũ in palissade cu cari își ocolescũ taberele in midũ-loculũ bãlțilorũ, decâtũ in propria bãrbãțiã, ei preferũ a fi atacați, decâtũ a attacka. Aũ abundență de arme: cămeșe de ferũ, castane, coiffuri, sãbie lunge, arce fórté bune, măciuce, topóre, &c.

Caii lorū sunt mici, rătăresci, dar buni pentru mlașcine. Căllărescū tătăresce, fără pintenī. Scărele șellelorū fiindū scurte, la cea mai mică lovire de sulia Muscallulū cade de pe calū. In luptă cu Polouī întrebuințază stratageme. De pildă: retěză copaciū pe unde trebue să trecă cavalleria noastră; ademenescū pe furagiori prin turme de vite, longă cari se ascundū și apoi sarū, tăiându-și și prindându-și; făcându-se a fugi, atragū pe ai nostri asupra embuscadei. &. Mai'nainte, nu cunoseaū usulū puscilorū; acum inse le aū in belșugū. Tunariū lorū sunt Germani, mai allesū din Liflanda, din Svedia și din Prussia, pe cari nu mai lassū să essionă vre-uă-dată din Moscovia. Țerra lorū fiindū plină de codri, pustietăți, fluvie, lacuri, bălți, e puținū accessibilă pentru cavalleria grea. E mai nemeritū a oppune Moscoviilorū infanteriā și artilleriā, mai vertosū tunuri de celle mici pe duo rōte, cari sunt fōrte mobile. Meritele ostașului moscovitū sunt: pađa și ascultare; sufferindū sārăcia și nemulțumirile, fōmete, frigū, arșiță, umedclă. Pedepsele sunt fōrte aspre. De aceia e greū a dobāndi uā cetate moscovită. Țerra lorū e fōrte bog ată, esportatiunca de aurū de argintū, de ferrū fiindū oprită, affară numai de commercieulū blānelorū. Meseriași militari sunt fōrte ageri: cismari, șellari, armurierī, &. In genere, Moscoviți sunt mai buni pentru aperarea cetăților, decâtū pentru bātallie. Pentru a cuprinde unū orașū moscovitū, metodulū cellū mai potrivitū este prin focū, arruncāndū grenade seu alte proiectile aprinse; căci casele și castellarile lorū sunt tōte de lemnū și indessate. In tōtă Moscovia uniculū orașū ziditū din pētră e Pscov. Castellaniū lorū de pe fruntăriā funcționēză numai câte unū annū intr'ua cetate și apoi trece la uā altă cetate, allū cării castellanū, vice-versa, vine in loculū acelluia. Basāndu-se pe acestū obiceiū, să pāndiți in calle venirea unū noū castellanū, surprindeți-lū pe ellū și escorta lui, imbrăcați omenī votri in hānele celloorū prinși și apoi presentați-ve la porțele orașului in cestiune, carele vē va priimi, inșellāndu-se prin aparință. In acestū modū reușise uā dată Vitoldū (ducele Litvaniei) a cuprinde mai multe orașe moscovite.

DE TATARI.

Istoricī cei vechi scriserā multū despre acestū poporū tătărescū (Sciți?), dāndu-și preeminență in artă militară, și lāudāndū virtutea numnai a bărbațilorū, ei chīarū și a mușierilorū lorū (Amazone?). Precum arretāi in cronica mea, ei fuserā cei de'tāiu cari aū introdusū rebelū intre omeni. luptāndu-se regele lorū Tanao cu regele assirianū Ninū. Cyrū ū cucerise cu cea mai mare greutate. Totū atātū de incommodi fuserā ei lui Alexandru cellū Mare și Romanilorū mai allesū unulū din popōrele tătăresci, Parți Deși stabiliți acum in Europa, totuși ei nu schimbāră nici pone astādi in arta lorū militară vechiele obicei strāmoșesci. Arma lorū e sabia și arculū. In marșū aū principie alle lorū proprie, pădite cu cea mai mare strictetă. La cellū mai micū semnū allū commandantului, uā mișcare din capū seu unū pocnetū din biciu, ei facū pe momentū evoluțiunile lorū: attacă, se retragū, se daū in laturī. Nāvāllindū intr'ua țerrā inamică, ei se furișā incetū prin păduri, pentru a nu fi observați, ca să nu se imprăștie locuitorī prin fugă. In mergerea lorū nu-și impedeacă nemicū: munți, ape, bălți, ezuri, codri, nu strică de locū orenduclā lorū. Trecū riurile cu multă repeđicune, callū după callū, legați unulū de altulū. Sufferū cu uā rebdare supra-umană fōmete, frigū, insomnia, orice incommoditate. Mergēndū, se silescū a lāssa după ei urme mari, pentru ca inamicī să-și inchipuēscā că sunt fōrte mulți. In marșurile lorū se conducū de ventū și de lună, mai allesū cāndū luna e plină și luminēză tōtă nōptea. Aședāndu-se unde-va cu tabera, se impartū in detașamente, imprăștiāndu-se apoi după prēdā in tōte direcțiunile. Detașamentele își daū semne unulū altuia, dīua prin fumū și nōptea prin focū. La timpulū hotāritū tōte detașamentele se concentrēză őrāși, adducēndū fie-care prada ce făcuse. Numai deca vre-unū detașamentū fuse bātutū in escursiunea-ī, atunci se imprăștie și rătăcesce. Intr'ua vreme, aședāndu-și tabera longă Moscisko, ei apprinsērā intr'ua singurā dī totū districtulū de Premislia și acellū de Sanok. Metodulū de a-și batie in assemenea impregiurări, este de a surprinde tabera cāndū detașamentele sunt duse după prēdā, și a-

poi a le aștepta acolo în tăcere unul după altul și a surprinde pe toate separat. Așa două se treceau feluri de ordin de bătaie. Cea mai obișnuită, mostenită de la străbuni, este conică și convexă. În frunte, la dos și la flancuri se pun capitanii. Altă dată atacă ca și când ar dansa: înaintează și se retrag săgetându-se galopând tot în latură înconjurându-se pe adversari și lovindu-i din costă. În atac întrebunțază războaie. În armata lor sunt totuși una multe femei, îmbrăcate bărbătește și care săgetează și se bat ca și bărbații. Cu prada se împart după întorcere la tabără, adesea nu fără certe. Obiceiul lor este, că preda împușcată din arc, este a aceluia ce a împușcat-o celălalt de lângă, fie bărbat și femeie. Capitanii își iau cea mai multă pradă, lăsându-le totuși la o parte lucrurile cele mai frumoase pentru hanul lor. Polonii îi combată atacându-i iute cu săbiile, pentru ca să le rumpă șirul înainte de a fi începută săgeta; atunci Tătarii se împrăștie și se încercă a se așeza iar în ordine, iar dacă nu pot, fug. Gonindu-i, fiți luători aminte, căci ei săgetează mai bine din fugă, decât în atac. Armata lor e totuși una întovărășită de farmecătoare, care vrăjesc prin vânt, prin șorul passerilor, prin căi, și scoțându-și sufletul dintr-un prizonier o pun și pe foc și pe capul sacerdotului lor: dacă sufletul cade de pe cap și sare pe foc—e semn rău. Polonii inventară mai multe semne pentru a cunoaște apropierea și numărul Tătărilor. De pildă. Sapă o gropă pe un șes, vrea în ea o tobă și acoperă cu țărână; în zori de zi, aplică acolo ureche și de pe sonul tobei recunoaște depărtarea și mulțimea Tătărilor. Paserile de câmp, precum păsările și altele, fugind din direcțiunea Tătărilor, de asemenea te încunoscunțază de apropierea lor. Așijderea negura ce marchază obișnuită locul unei tabere tătărești. Se mai pot inventa și mai multe alte semne, dar cel mai sigur din toate este de a avea spioni buni, credincioși și ageri.

Istoricii rebellelor romane cu Tătarii numiți Parți, povestesc că mulțimea săgeților lor întunecându-le soarele, Romanii se acoperiră cu toți de asupra capetelor cu scuturi și astu-feliu scă-

pându de lovire, atacară și bătură pe Parți după ce aceștia își descărcaseră toate arcele.

Despre arta militară Moldovenescă.

Moldovenii se numesc slavonesce Wloszy, nu după numele unui Flaccus, precum credea Enea Silviu, ci pentru că veniseră din părțile Italiei, pe care Slavonii o numesc Wlochy. Mai înainte locuiau aici Daci, Geți, Iazigi, Sarmați, apărându-se statornicușii contra Romanilor țermulii Dunării. Pentru a înfrana invasiunile acellor barbare assupra Misiei, Illiriei, Istriei și d'a-lungul littoralului adriaticușii, Romanii trimiseră, în fine, o mare legiune și 30,000 de essilați: unii furragiași, alții formași străji, cei mai buni combăteași și astu-feliu, allungându-se pe Daci, ei cupprinseră și colonisară această țerră, pe care o stăpânesc pone astăzi, necontenindu-nici acum lupta lor cu Sarmații, adecă Rutenii din Galiția. După ce Polonii cupprinseră Galiția, Moldovenii li se supuseră, dar numai cu gânduri perfide, fiind neconstanți. Ei se numesc pe noi Sași, credându-ne a fi veniți din Saxonia. Sunt bravi, mesteri a mâinii săbiței și paveșii, deși sunt nesce țerrani prosti luați de la plug. Țerra lor e plină de vite. Cai sunt mici, dar iuți. Mai înainte ei întrebunțau un felu de săbiță cu două verfurii, unul drept și ascuțit ca un stilet, celălalt strămbușii ca o cósă: trecându răpede longă dușmani, cu verful cel drept străpungeași, iar cu cel strămbușii trăgeași de pe callușii, și astu-feliu făceași mari pagube. Armurele sunt pușine; paveșele sunt simple; săbițele fără flamure: în acestu modușii, armata e întunecósă la vedere. Affară de curteni, mai toți cei-alți sunt țerrani, cu șelle neacoperite și cu scări de stejarușii; dar voinicii în atacușii cu săbița. Ordinea lor de atacușii nu diferesc de cea polonă. Hrană portă pe lănculușii șellei, anume brânză de burdușii și pâne albă, precum veșusem eu însumi în băttăllia de la Obertinușii. Puscele lor sunt bune, dar cam grele. În menționata băttăllia ei ne-au fosti încongiuratușii din toate părțile și putem dice că ne aveași deja în mână, dar D-șii ne scăpă că prin minune. Ne aflam într-o pozițiune foarte critică, încongiurași și strimorași în interiorul taberei, încatușii să fi fosti Moldovenii mai tari, ne-ar fi putușii reduce prin

fome, fără a scile sabia din tecă. Cine vrea să se apere din taberă, trebuî să aibe pe affară uă altă ôste seü și duo, cari să amenințe pe dușmanii la casă de b'ocadă. Luarămă atunci dela Moldoveni 50 tunuri mari de spijă și tôte tunurile mici de ferrü. Aceste ultime erau câte șese seü câte optă la unü locă, pe duo roticelle ușore, in cätü nemicü nu pôte fi mai trebuinciosü pentru infanteriă, carea le duce după sine ori-unde me ge, le întorce cum vrea, și încungiarându-se cu elie in marș, nu se teme nici de unü atacă de cavaleriă. Tubele sunt astü-feli, încätü se opprinde răpede una dela alta, successivü. Incărcarea e grabnică. Cartușele sunt invălite in hartiă. Lungimea tubelor este ce va peste unü colü. Glônțele sunt ordinare, fie de ferrü, fie de plumbü. Tutarii năvălescă adesea in Moldova, dar ordinea Moldovenilor e atâtü de bună, încätü in clipă se adunü și-î respingü. Intruă vreme ei se apperau contra Turcilorü, Ungurilorü, Polonilorü, Tătarilorü, tuturorü vecinilorü. Sunt necredincioși principilorü lorü, pe cari îi omorü pentru cea mai mică nemulțamire. Din cauza acestei turbulențe cădură sub jugul păgănilorü.

ARTA MILITARA A POLONILORU.

Serbiü din Croația, adduși la marginile Podoliei sub regii polono-uagari Ludovicü și Vladislău, sub Ludovicü contra Litvaniei, sub Vladislău contra Tătarilorü, ne familiarisaseră cei de'ntăiu cu arta equitațiunii cu sulța și pavöța. Apoi congediändü pe Serbi din cauza jafurilorü. Polonii adoptară in totulü maniera lorü, lăssändü vechiele lorü arme. Ostașulü incepu a priimi câte 6 zloři pe trimestru, affară de subsidiü pentru cai, inscriși in deosebite registruri, anuare: callü arcașescü—7 zloři, callü sulțașü—15, callü turescü—30 zloři. Ierarhia militară fu următoriză. Marele hatmanü era, și este și astăzi, cașü generalü, avëndü locotenentü pe hatmanulü de câmpü (maitre de camp). Marele hatmanü regulază numerulü escadrónelorü și numesce capitani. Capitaniü își insoțescü uă semă de așa numiți tovarăși, potrivitü cu cifra slujbașilorü și cailorü ce pôte aduce cu sine fie-care din ei. Tovareșiü au locotenenți. Acastă regulă se pădesce pone astăzi. Inrolările au circoscripțiunile lorü prescise.

După formarea escadrónelorü, ellü își aședă lagërulü intr'una din circoscripțiunile, punëndü corturile pe unü locü bunü, tare, proveșutü de apă, fecundü in hrană, in apropiarea unei păduri, pentru inlesnirea lemnelorü și a pășunii. Lagërulü e occolitü cu căruțe, cărruțele sunt legate cu lanturi, și apoi intregulü inconșuratü de unü șanțü. Intrarea și eșirea din lagëru sunt pădite. Trămbițașulü dä pentru fie-care nôpte uă parolă, ferindu-se de spioni. E liberü a aduce provisiuni in lagëru din tôte părțile, fără temă de prédă seü violință, disciplina fiindü förte aspră in acastă privință. Lagërulü e proveșutü cu tunuri, mari și mici, putëndü a sustine asediulü ca și uă citate. Ierna se cantoneză pe la sate, cumperändü tôte pe bani: unü vițellü— 1 zlotü, uă găscă— 1 groșü, unü carrü cu fënu cätü pôte trage unü callü— 1 groșü (?). Ca pađa contra unei surprinderi inamice au străji și spioni in tôte direcțiunile. Armata se formeză in figură eadrată. Cei mai alleși se punü in centru și la cosü, cei-falți la flancuri. Miđu-loculü ține hatmanulü cu stëgulü seü. Fia-care capitanü stă longă stëgulü escadronului, fiindü datorü a pădi ordinea. Dëca escadronulü e micü, se completeză prin unü artulü seü și mai multe. Capitanulü assupra carui se dirige inamiculü, incepe lupta. Dëca e pré-slabü, îi vinü in ajutorü alți capitani mai apropiati, cu escadroncele lorü. Dëca inamiculü e pré-tare, escadronulü cellü atacatü se retrage in a duoa lină, după regula antică, și apoi érosi își cërcă noroculü. Figura armatei e următoria:

(Urmëză figura, pe care veți-o in textulü polonü. Cuvintele explicative insemneză: czolo— frunte; czal— dosü, czarne wojsko— infanteria, posilki— a duoa lină, pomocne— a treia lină).

Infanteria adjută multü, mai allesü tunarii și pușcași, cândü reușescü a descărca focurile lorü din vr'ua embuscadă, imprăsciändü desordine in armata inamică, precum se întemplase in bătălia cu Moldovenii la Obertinü, unde fuse peste infanteriă Staszkowski. Ceremisii nostri cu arcabuzele lorü, de asemenea, ne serviră pré-bine in luptele nôste cu Tătarii. Dar pentru acestü ramü alü armatei se cere bărbați cu multă experiență.

Cindü forțele inamicului sunt pré-mari, Polonii se ferescü de bătălia, mulțumindu-se a le slăbi prin searannucie, in asteptarea oportunității și a ad-

jutórielor: ei preferesău totu-d'a-una a nu începe decât a risca.

REVISTE DISTRICTUALE.

Fiindă că nemine nu se nasce cu cunnoscinta evoluțiunilor militare, cată a-ți essercita arma-ta, atătă cavalleria cum și infanteria, măi cu sémă pe soldațu ceî tineri, cari nu seiău nici a pur-ta scutulă, nici a mânuî sulita, nici a pădi șirulă. Cu acestu scopu se obicnuesău revistele distric-tuale, in cari, intre altele, e bine a essercita ca-valleria dupre următorulă modă.

Avëndu bună-óră șesse plutóne, mișcă trei in drépta și celle-lalte trei in stângă, astu-feliu in-cătă să se întórea la locurile loră primitive:

(Urméză figura, pe care veđi-o in textulă polonă).

Totă acéstă evoluțiune se măi póte face in următorulă modă: punëndu câte șesse căllăređi in șiră și formândă măi multe șiruri unulă după al-tulă, mișcă apoi câte trei in drépta și câte trei in stângă și fă-î a reveni prin semi-cercă inapoi la locurile loră, in carrieră, cu sulite la cóste, ca și cândă ară merge in atacă. Adjungëndu la linia oppussă acellei in care se despărțiseră, ei se vorú intálni față'n față, ca și cândă ară fi duo cete inamice; ceia ce-î va deprinde cu spectacolulă u-nei lupte.

(Urméză uă figură, in textulă polonă).

N. 325.

Din documentele D-lui V. Alexandresco din Italia și Spania.

(Veđi NN. 312—13, 319—21, 323).

Din Cronica lui Raimundă Muntaner despre im-periulă româno-bulgară.

NOTIȚĂ.

Croniculă lui Ramon Muntaner, intitulată „Cronica Catalană“ este unulă din celle măi vechi cite s'au scrisă in Spania. El e cu atătă măi im-portantă pentru noi, că Ramon Muntaner a fostă martoră oculară ală multora din evenimentele pe-trecute in Orientă și imperiulă Romano-bulgară. In prologulă cronicei s'elle ellă dă grații lui D-đeu și sântei Mariei. căci ăa scăpată, dice ellă.

din multe pericole (*) și din 32 de resbelle, unele pe mare altele pe uscată, in cari n'amă offlată, și de multe inchideri și de turmente ce amă suf-ferită in resbellele la care amă luată parte, și de multe persecuțiuni, ce amă pățită &. Muntaner narréză in decursulă croniculă seă acelle resbelle, inchideri, turmente și ce a pătimită.

Muntaner s'a născută (totă ellă ni-o spune in prologulă cronicei s'elle) in orașulă Peralada; ellă fu inse cetățenă dela Valenera, căci eși din Peralada la etatea de aprópe 11 ani. (No habia XI anys complits). Muntaner scrisă croniculă seă fiindă in etate de 60 ani, la anulă de la Hristosă 1335, luna Maiă in 15. **). O variantă pune in locă de 1335 pe 1325, dar acéstă e o variantă erronată, după calcule făcute cu multă erudițiune de D. Antonio de Bofarull, căruia cu astă occa-siune adducemă publice mulțumirile nóstre pen-tru amabilitatea cu care nă-a venită in adjutoră la cercetările făcute in celebrulă archivă provinciale dela Barcelona, de sub dirigerea D-s'elle.

Croniculă lui Muntaner remase puțină cun-noscută in primăi timpă de la aparițiunea seă, nefiindă approximate esemplarele lui. Erudiți se ocupară de ellă până in secolulă ală XVI. Prima edițiune a acestui cronică este din 1558, Valencia en casa dela Vinda de Ioan Mey Flan-dro, a doăa edițiune se făcu in Barcelona en ca-sa de Jaime Costey 1562. Ambele aceste edi-țiuni fură numai in limba catalană, limba in care este scrisă originalulă. Amat presupune că fu tra-dusă in spaniolesce in Barcelona la anulă 1595; aiure dice, după Caresmar, că traducerea ară fi fostă făcută de uă dată cu edițiunea din 1562, de D. Miguel Montade, rector de Villaneva dela Guerba y racionero dela Seo de Zaragoza. D. de Bofarull combate assemenea notiți, neaflândă

(*) Es raho que faça moltes gracies a Nostre Senyor ver Deus e ala ma beneyta mare, madona Sanota Maria, e a tota la cort Celestial, de la gracia e de la merce que ma feyta, e de molts perills que ma gitat e escapat. Axi de XXXII botaylles, entre de mar e de terra, en que som stat, com de molts presons e turments qui en ma persona son estats donats en las guerras hon yo som estat, e per moltes persecucions que he habudes, axi en rigueses com en altres maneres, segond que avant pu-rets entendre en los feyts qui en mon temps son estats.

(**) E Comfu aquest libre el comenci, lla Deus merce era en temps de LX anys. Lo qual l'ebre yo comence lu XV jorns de maig del any de la Encarnacio de Nostro Senyor Deus Jesu Christ MCCCXXXV.

nič unŭ esemplarŭ și nicăire din acea traducere. și nič o mențiune de ea undeva.

Intre ambele edițiuni sunt unele mici varian-
te *) D. de Bofarull, la data în care scriemŭ
aceste rënduri, va fi terminatŭ și editatŭ de bună
sēmă *prima* sēu cellŭ puținŭ singura bună tra-
ducere cu comentariŭ a cronicēi lui Ramon Mun-
taner.

Dupe unŭ manuscrisŭ allŭ D-lui de Bofarull,
presupusŭ a fi din cele antei care circulară după
mórtea lui Muntaner, noi estraserămŭ numai cele
mai de căpeteniă passage relative la Româno-
Bulgari.

Opera intrégă e impartită în 248 de capitule,
dar devine interesantă, și potŭ dice fără de ega-
lă în prețŭ, pentru Români, numai dela Capŭ
CXCIX și câte-va în urmă, în care tratéză de-
spre expedițiunea minunată a Catalanilorŭ lui Ro-
ger la Constantinopole.

V. Alexandresco.

Capitol CXCIX.

*Com frare Roger comensa a tractar lo pas-
satge de Romania, e trames missatgers al empera-
dor de Constantinoble, en que li feya saber, com
era aparellat de passar lla ab Cathalans, e que
degues mullerar ab naboda del emperador Lau-
tzaura, e quel faes mageduch: lo qual tot li
fo atorgat per lo imperador.*

E com aquesta festa feyta tant gran, quis-
que hagues festa, frate Roger estava en gran
pensament, quel paria que fos tortart: e era la
pus savi hom del mon per veure. Si quell pen-
sa axi:— Aquest senyor ses perdut, e los cathalans
e los aragonesos, que veig que nols porra res
donar, e fer li han sofferir gran embarch: e ells
son tals, com tot hom ses, que sens menjar e be-
ure vo pot hom viure: e axi, no havran res del
senyor Rey, e faran carxena per força, e a la
fi destroyran tota la terra, e ells morran tots
per partides. E axi, es mester que, pus tant has
servit lo senyor Rey, qui tanta donor ta feyta,

que tu percas que li lleus aquesta gent de sus,
a honor dell e a profit dells tots quants son. E
axi mateix pensa de si, que nol feya bon atu-
rar en Sicilia; que pus lo senyor Rey havia pau
ab la Sgleya, quel mestre del Temple, ab lo mal
quel Rey Carlos o lo duch li volien, quen de-
manarien al Papa; e que lo senyor Rey havia a
fer de dues cosas la una, on hauria a obehir
lo Papa, quel li donas, on hauria a tornar en
guerra: e axi, que a ell ho valria mal quel se-
nyor Rey nagues tant gran afronta.

E com tots aquests pensaments, qui eren
vers, hach feyts, venchsen al senyor Rey, e me-
slo en una cambra, e dix li tots aquest pensa-
ments que havia feyts; e com lin hach dit, dix-
li: Senyor, yo he pensat que, si vos ho volete e
mi ajudats, yo ajudare en aquest feyt a vos e a
tots aquells qui servit voshan, e a mi mateix.—
E dix lo senyor Rey, que li pleya molt, e que
li grahia molt, ço que savia pensat, e que li pre-
gava, que hi provehis ental manera, que ell ne
fos sens blasme, e fos profit daquells qui ha-
vien servit: e que ell era prest e aparellat, que
hi donas tota aquella ajuda que dar hi pogues.
—Donchs, senyor, dix frare Roger, ab vostra lli-
cencia, yo trametre dos cavallers ab una galea ar-
mada al emperador de Constantinoble, e fer li he
a saber, que yo som aparellat danar a ell, ab
tanta companya de cavall e de peu, tots catha-
lans e aragonesos, com el vulla; e quens do a-
corriment e sou; que yo se que ell ha gran me-
ster aquest secors, quels turchs li han toltes mes
de XXX jornades de terra, e ell ab unles gents
no fara tant, com ab cathalans e aragonesos, e
majorment aquests qui han menada aquesta guer-
ra contra lo rey Carles. E lo senyor Rey re-
spos li: Frare Roger, vos sabest en aquests afers
mes que Nos, mas empero parnos, quel vostre
pensament sia ho, e axi ordonats ço queus plu-
ra; que tot ço que vos ordonarets. Nos nos en
tendrem per pagats.— E sobre aço, frare Ro-
ger va besar la ma al senyor Rey, e partis dell,
e venchsen a sa posada, e estech tot aquell jorn
a acodar en las affers. E lo senyor Rey e los
altres entenien en la festa e en lo solas e en
lo deport.

E com vench lendema, ell feu aparellar una

(*) La *Stutgard* (afflaîn în unŭ catalogŭ) s'arŭ fi edatŭ nu demultŭ
o edițiune în limba Catalană a acestei importante cronicē, de
unŭ ôre-care *Lauc*.

galea, e hach dos cavallers en qui ell se fiava, e dix los tots lo feyt que savia pensat, e encara los dix, que de rot en tot tractassen, que el hagues per *muller la naboda del emperador de Lantzaura*, e encara que fos magaduch del emperi, e encara que el emperador faes paga a tots aquells que ell manaria de IV mesos, a raho de IV unces lo mes per sou de cavall armat, e per home de peu una unça lo mes. E que en aquell sou los mantengues tostemps que e-tar hi volguessen, e que la paga trobassen a Malvesia: de totes coses los dona capitols, axi daquests feyts, com de tot ço que haguessen de fer. E per ço se yo aquestes coses, *com yo mater fui al dictor e a ordonar los dits capitols*. E donals poder ab procuracio be bastant, que totes coses poguessen per ell fermar, axi matrimoni, com tots altres afers. E segurament quels cavallers eren bons e savis: e pus hagren oyda la manera, ab pochs capitols li hagra asats; mas empero tot ana per orda.

Ab tant, com for en espaeixats, preseren comiat de frare Roger, qui teneh lo feyt per acabat, per ço com ell havia gran nomenada en la casa del emperador, en aquells temps que el menava la nau, per nom lo Falco, del Temple, que havia molts de plaers feyts a naus del emperador que trobava en oltra mar, e sabia de gregesch arsats cominalment. E axi mateix havia gran nomenada en Romania e per tot lo mon per la ajuda que havia feyta tant francament al senyor Rey de Sicilia: e axi mateix percasas molt francament de companya. Axi quen Berenguer Dentença, qui era ab ell germa jurat, li promes quel seguiria, e en Ferran Ximenis Darenos e en Ferran Daunes e en Corberan Dalet e en Marti de Logran e en Pere Daros e en Sanxo Daros e en Berenguer de Rocafort e molts daltres cavallers cathalans e aragonesos. E dels almuçavens be quatre milia, tots bons, qui del temps del senyor Rey En Pere entro aquell dia havien menada la guerra de Sicilia; si que ell fo molt alegre, e entretant acorria a cascu de ço que podia que nols lexava a fretura.

E la galea ana tant, quen poch de temps fo en Constantinoble, hon trova lo Emperador Xor Andronicho, e son fill major Xor Miqueli. E com l'emperador hach oyda la

missatgeria, fo molt alegre e pagat, e aculli be los missatgers; e finalment lo feyt vench axi com frare Roger havia dictat, que l'emperador volch, que frare Roger hagues sa naboda per muller, filla del emperador de *Lantzaura*. Si que tantost la afferma per frare Roger la hu daquells cavallers. Apres volch, que tota aquella companya que frare Roger menas, que fos a sou del emperador, quatre unces per sou de cavall armat e dos unces per cavall alforrat, e una unça per home de peu, e quatre unces comit, e una unça notxer, e XX tarins ballester, e XXV tarins proher; e que de quatre en quatre mesos fossen pagats. E tota hora que negu ni hagues que sen hagues en cor danar a Ponent, que comptas ab lacord, e que fos pagat, e que sen pogues tornar, e hagues paga per dos mesos de torna; e frare Roger que fos *Magaduch* de tot lemperi. E magaduch estal offici, que vol aytant dir com princip senyor de tots los soldaus del Emperi, e que haja a fer sobrel amirall, e que totes les illes sien sotsmeses dela Romania a ell, e ancara los llochs de les marines.

E daquest magaduch trames privilegi ab bul-la dor, bo, fermat per ell e per sos fills, a frare Roger, e li trames le verga del Magaducat, e la senyera e lo capell (que tots los officis de Romania han capell triat, que altre vo gosa portar semblant capell daquell). E axi moteix hach atorgat, que a Malvesia trobarien refrescament de paga, e daço que obs haguesen com vendrien.

Capitol CC.

Com los missatgers de frare Roger tornaren de Constantinoble a Macina, ab tot bon recopte e tots privilegis, e fo feyt magaduch de tota Romania; e com lo senyor Rey Frederich de Sicilia li feu danar X Galces e dos lenys, e lacorrech de diners, el basta de viandes.

E axi, los missatgers alegres e pagats ab tota fermetat tornarensen en Sicilia, e trobaren frare Roger a la Licata, e digueren li tot ço que havien feyt, e li donaren los privilegis de totes coses, e la verga e el capell e la senyera e lo sagell del Magaducat. E daqui avant haura nom lo Magaduch.

E com lo Magaduch hach totes les coses

reebudes, anasen al Senyor Rey, que troba a Palerm ab madona la regina, e dix li tot lo feyt. E lo senyor rey fon ne molt alegre; e encontinent feu donar al magaduch X galees del darasanal e dos lenys, e feu les li adobar e aparellar. E lo magaduch havien ja de sues VIII, e axi hach XVIII galees e dos lenys; e apres snolieja tres naus grans e moltes terides e daltres lenys, e trames de totes parts, que tot hom qui ab ell degues anir vengues a Macina. E lo Senyor Rey acorrech a tot hom de ço que poch de moneda e dona per persona, axi a hom com a dona, com a infant, qui ab lo magaduch sen anas, qui fos cathala o aragones, un quintar de bescuyl e V peses de formatje, e entre IV un baco de carn salada, e alls e cebes.

Capitol CCI.

Com frare Roger, Magaduch de Romania, pres comia del Senyor Rey de Sicilia, e passa ab dos milia e cinchcents cavallers dames, e cinch milia ent e almugavers e paons en Romania.

Axi que, caseuns se reculliren ab llurs mullers e ab llurs mullers e ab llurs infants, e molt alegres e pagats del Senyor Rey, que hanch no fo Senyor qui mills se captiugues de gents qui laguessen servit, com ell feu, en tant com ser podia, e encora mes de poder; que cascu sabra, quel Senyor Rey no havia thresor, que de tals guerres exia, que res no li bastava. E axi mateix recullirensen los richs homens e cavallers: e havien los cavallers e los homens de cavall doble de totes coses. Mas en Berenguer Dentença no poch esser aparellat aquella sabo, ne en Berenguer de Rochafort; quen Berenguer de Rocafort tenia dos castells en Calabria, que no havia volgut retre en les paus, entro fos pagat deço que li era degut de son sou a ell e a sa companya, per que axi tost nos poch recullir; mas recullis En Ferran Ximenis Darenos e en Feran Daunes e En Corberan Dalet e En Pere Daros e En Pere de Logran, e molts daltres cavallers e adalils e almugavers. E axi com foren recullits, foren, entre galees e lenys e naus e terrides, XXXVI velles: e hach hi mil e cinchcents homens a cavall per escrit, arcats de totes coses, salvant de cavalls. E hach hi be IV milia almugavers e be

mil homens de peu, qui eren menys dels galiots e dels mariners qui eren del navili: e tots aquests eren Cathalans e aragonesos, e la major part menaven liurs mullers o llurs amigues (*) e llurs infants. E axi presseren comiat del Senyor Rey, e partirensen a la bona hora de Macina, ab gran alegre e ab gran pagament.

Capitol CCII.

Com lo Magaduch pres terra a Malvesia, e passa en Constantinoble, hon fo be acullit per lo emperador e son fill: e com Cathalans e genovesos hagren brega, en que murien be tres milia genovesos.

„Puix Deus donats bon temps, e dins poch dies presseren terra a Malvesia; e aqui trobaren qui los feu molta donor, els fo donat gran refreseament de totes coses. E trobaren aqui manament del emperador, que dretament sen anasen a Constantinoble e axi ho compliren; que partiren de Malvesia e anarensen a Constantinoble.

E com foren a Constantinoble, lempereador, lo pare e lo fill, los reeberen ab gran goig e ab gran plaer, e totes les gents del emperi; mas si ells ne eren alegres, los genovesos ne eren dolents; que be veyen que si aquesta gent hi durava, que ells havien perduda la honor e la senyoria que ells havien en limperi; quel emperador no gosava fer sino ço que ells volien, e daqui avant nols prearen res. Queus dire? Les noces se faeren, que lo magaduch pres per muller la naboda del Emperador, qui era de les belles donzelles e de les savies del mon, e havia entro a XVI anys: e les noces se faeren ab gran alegre e ab gran pagament, e fo feyta poga a tot hom de quatre mesos.“

Finitulă capitolului CCII ralatéză uă luptă întâmplată la Constantinopole între Catalanî și Genovezi, în care muriră mai bine de 3000 din acești din urmă.

Capitolul CCIII arată cum Megaducele trecu în Anatolia și desbarcă la capul Arsacio fără de vestea Turcilor, pre cari ei combătu, liberândul din serbitutea loră tôte țerrelle ce subjuga-

(*) Este un document din secolul posterior evenimentelor aci relatate, în carele Regele D. Iuan I concede lui Gilaberto Rovira dela Tortosa, facultatea de a face un armament de 50 omeni cu 10 femei publice.

(Archiva Coron-de-Aragon Reg 1895 fol. res).

seră. Roger iernă împreună cu Megaducesa în acestu locu.

Eca cum se termină în acestu Capitolu, narrațiunea bătăliei cu Turcii:

„Queus dire? La batalla fo fort, com los Turchs se foren presos a les asmes; mas que valia? quel Magaduch ab sa companya de cavall e de peu se metien en tot guisa sobrells, que los Turchs non pogren pus durar; e a qui mateix no volien fugir per les mullers e per los infants que hi havien de que los dolia lo cor, ans volien abans murir. Si que james no foren homens qui tant grans tornes faessen; mas empero a la fi tots nanaren ab les llurs mullers, e ab llurs infants foren tots catius: e dels turchs muri- ren aquell dia mes de tres milia homens a Cavall, e mes de deu milia de peu. E axi lo magaduch e les sues gents llevaren lo camp e no tengren a vida nul hom de deu anys amunt, e tornarensen al Artaqui ab gran goig, e trame- teren los esclaus e esclaves en les galees, e moltes belles joyes que trames al emperador la major part, e de les esclaves a la emperadriu e al fill del Emperador, e a madona muller del *Magaduch* trames esclaves e joyes moltes, e cascu dels richs homens e adalils e almugavers a **madona Sogra del Magaduch**. E aço fo al VIII jorn que foren partits del emperador, si que el goig e el alegre fo axi gran per limperi, e majorment per lempador e madona sogra del *Magaduch* e per madona sa filla, que tot lo mon sen devia alegrar mas qui es quen hagues goig, genovesos nagren gran dolor. E axi mateix nach gran desplaer Xor Miqueli, lo fill major del Emperador, e gran enveja, si que daquell jorn avant posa sa yra sobre lo *Magaduch* e sobre sa companya; que mes amara perdre limperi, que com aquesta victoria havien hauda, per ço com ell hi era estat ab tanta gent, e era estat desbaratat dues vegades, jats se sia, que ell son cors era dels bons cavallers del mon. *Mas sobre los grechs ha Deus tramesa tanta de pestilencia, que tot hom los confondria.*”

Muntaner continuă a critica pre Greci; ũ arată orgolioși, egoisti &. „Pentru acēsta, dice ell, Grecii sunt urii lui D-deu, căci nimica prețescu și ei credu că sunt mai de valōre decâtu tō-

te poporele din lume, și fiindu că nu au milă de aprōpele lorū, nu se înșelă cine îi socotesce de omeni fără de judecată.

In fine Muntaner narēză:

E lo *Magaduch* trames en Constantinoble, e feu se venir la *Magaduquesa*, e exivernaren ab gran goig e ab gran alegre.

Capitul CCIV.

Com lo Magaduch sen ana a Constantinoble per lezar la Magaduquesa; e com recapta del Emperador paga per quatre mesos, e los grans dons que feu a tota la companya.

E axi cascu compta ab son host, e hach ni de tals, que tant solament menaren llur priorat, que he un any de paga havien pres del seu host. E aquells qui savis eren hagren viscut ordonadament, empero no ni hach negu qui non hagues pres per molt mes quel temps no era que havien estat.

E dementre que lo compte se feya en lo mes de març, lo *Magaduch*, ab quatre galees, ab la *Magaduquesa* e sa sogra, germana del Emperador, qui havia exivernat ab ell, e dos germans de sa muller, anasen en Constantinoble, per dexar la *Magaduquesa* a Constantinoble, e per pendre comiat del emperador E axi dexa la *magaduquesa* a Constantinoble, e pres comiat della e de sa sogra e de sos cunyats e de sos amichs; e puix pres comiat del Emperador

Capitol CCVIII.

Com lempador de Constantinoble trames a dir al Magaduch, que totes coses lexades sen tornas en Constantinoble per raho que li vengues a correr contra lempador Lantzaura, qui sera llevat ab lo imperi.

Après lo *Magaduch* feu cridar, que tot hom seguis la senyera, e anasen a la porta del Ferre e Ila estech tres jorns, e puix pensassen de tornar envers la ciutat Dania. E dementres ell sen tornava en Dania, missagerts li vengren del emperador en que li feya a saber que totes coses lexades, que ell sen tornas a Constantinoble ab tota la host, per ço com lempador de *Lantzaura*, *purs dela Magaduquesa*, era mort, e havia llezat limperi a sos fills, qui eren dos germans dela *Me-*

gaduquesa e nabots del emperador. E llur avonclo, germa de llur pare, eras alçat ab l'imperi, e per ço l'imperador de Constantinoble (per ço com l'imperi de Lantzaura tanyia a sos nabots), trames missatgers ab avonclo de sus nabots, que sera llevat emperador, que levas l'imperi a aquells infants, qui eren sos nabots, a quis pertanyia. E ell feu lin fort cruel resposta, si que la guerra comensa molt gran entre l'emperador de Constantinoble e aquell qui sera feyt emperador de Lantzaura. Si que l'emperador de Constantinoble perdia tots dies en la guerra, e per ço trames missatger al Magaduch, que li vengues acorrer.

Capitolul CCIX.

Com lo Magaduch, hauda la missatgeria del Emperador de Constantinoble, hach consell que degues fer, en que fo acord, que de tot en tot anas acorrer l'emperador.

E lo Magaduch fo molt despagat, com en aquella saho havia a desamparar lo regne del Natuli, que havia tot guanyat e restaurat de dolor e de mans dels turchs. E sobre la missatgeria que hach hauda a los prechs quel emperador li feya molt expresos, feu ajustar consell, e dix a tota la companya la missatgeria que havia hauda, e quels pregava, que li donassen consell, que fara. E finalment lo consell fo aytal donat, que de tot en tot anas acorrer l'emperador de ço que obs havia, e puix a la primavera tornarien al Natuli. E aço tench lo Magaduch per bon consell, e conech que la companya havia ba aconsellat. E tantost aparellaren sen. e aparellasen les galees, e meteren hi tot ço que havien pres: e la host pres lo cami per la marina, en guisa que les galees eren cascu jorn prop de la host, e lo Magaduch lexa en cascu lloch bon recapte; jat se sia que ab poch recapte hi havia assats, quen tal guisa navien escombrats los turchs, que quax hu nogosava apparer en tot lo regne, axi que de tot en tot era aquell regne restaurat.

E com tota la terra hach ordonada. ell sen vench per sos jornades en Boca Daner, e com fo a la *Passaquia* (*) ell trames un leny armat en

(*) Nu scimû ce localitate va fi desemnându Muntaner cu acestû nume de *Passaquia*. D. de Bofarull imi disse cã pôte sã fie o transversaþiune a numelui *Lamsaki*, care se afla pe termulû o-pusû de la Galipoli.

Constantinoble al emperador, que volia que faessen. E com l'emperador sabe com la host dels franchs era a la Passaquia, fo molt alegre e pagat, e feu fer gran festa en Constantinoble, e trames al Magaduch a dir, que pensas de passar a Galipol e que al cap de Galipol donas posades a les sues gents

Capitolul CCX.

Com, sabuda la venida del Magaduch per l'emperador Lantzaura, tracta ab l'emperador de Constantinoble que sacordassen, que ell faria tot aço que ell volgues; e com hoy se mes entre l'emperador de Constantinoble e lo Magaduch.

E com tota la host hach assatiada, anasen ell ab C. homens de cavall en Constantinoble, a veure l'emperador e madona sa sogra e sa muller: e com entra per Constantinoble, fo li feyta gran festa e gran honor. E dementre que ell fo en Constantinoble, lo frare del Emperador de Lantzaura, qui guarrejava ab l'emperador, axi com davant havents entes, qui sabe quel magaduch era vengut ab tota la sua host, tench son feyt per perdut. E tantost trames sos missatgers al emperador, e feu tot ço que ell volch: e axi l'emperador per los franchs hach son enteniment de tot ço que ell volch daquesta guerra.

Capitolu CCXII.

Com a cap de quatrecents anys quel imperi era estat sens cesar, frare Roger fo creat cesar per l'emperador de Constantinoble; e com exiverna en Galipol e haut acord, passa en Natuti.

Dupã ce Muntaner in Capitolulû CCXI narãzã cum Roger cu o generositãte cavalericã, se desbracã insuþi, inaintea curþei Bizantine, de insemniile Megaducatului, þi investeþte cu elle pre Berenger de Entenca, istoricesce in capitolulû de faþã cum Imperatorele indata-lû inãlþã la rangulû de Cesar, dãndu-lî investirea acesteï mari demnitãþi, vacante, dice Muntaner, de 400 de ani. Dupã descrierea acesteï serbãri continuã Muntaner astû-feliu:

El ab gran alegre tornarensen a Galipol, a la companya, e lo cesar menassen madona sa sogra e madona sa muller e dos germans de sa muller, quel major era emperador de Lantzaura. E

com foren a Galipol, pensaren dordonar de exivernar, que ya era passat *omnia Sanctorum*: e ab gran alegre exiverna lo Cesar ab madona sa muller e ab madona sa sogra e ab sos cunyats, e lo Magaduch atre tal.

Capitolu CCXIII.

Com lo Cesar dellibera anar pendre comiat de Xor Miqueli, malgrat de sa Sagsogra e de sa muller, per ço, com eren certes de la enveja que Xor Miqueli li tenia.

E dementre aquella paga se feya, lo Cesar dix a madona sa sogra e a madona sa muller, que volia anar pendre comiat de Xor Miqueli, fill major del emperador. E la sogra e la muller diguerenli que per res no fos; que elles sabien quel era fort enemich, e havia tanta denveja, que per cert, si vonia en lloch hon hagues major poder, que ell lo destroyria ab tots aquells qui venguesen ab ell. E finalment lo Cesar dix, que per res no sen estaria, que gran vergonya li saria, qu ell partis de Romania e entras el regne de Natuli, per cor dabitat tots temps contra los turchs, e que non presses comiat, seria li dotat en mal. Queus dire? que sa sogra e sa muller e sos cunyats eren tant dolents, que aplegaren tot lo consell de la host, e li feren dir, que per res no anas el viatge. E debades ho digueren, que ell per res no sen estegra que no hi anas. Si que, com la Sogra e la muller e els cunyats vaeren que per res no sen volia estar, digueren li, quels lliuras quatre galees, e que sen volien adr a Constantinoble. E lo Cesar apella lo almirall en Ferran Daunes, e dix li, que portas en Constantinoble sa sogra e sa muller e sos cunyats. E per ço la muller del Cesar no passa ab ell al Natuli, com era prenyada be de VII mesos, e axi la mare volia que infantas a Constantinoble. E fo ordonat, que com la dona hagues infantat, que ab X galees anas, la hon e Cesar fos. E axi la dona estech a Constantinoble, e a son temps hach un bell fill, qui encora era viu com aquest libre comense.

E axi, llexar vos he a parlar de la dona e de son fill, e tornar vos he a parlar del Cesar.

Capitolu CCXV.

In aquestu capitolu se narézã cum Cesarele mërse la Cetatea Andrianopole spre ași lua đioa bună dela *Xor Miqueli*, carele puse de-lũ ucise impreună cu toți ai sei, pre Gircon șefu ă Alaniilorũ, și cum numai trei din ei scãparã; și cum trãmise la Galipoli óste ca sã cutriere țerra și se distruge compania lui Cesar.

Capitolulu urmãtorũ tratézã despre luptele Catalanilorũ și Aragonezilorũ contra Imperatorulu de Constantinopole și a fiuluș sei Mihail. Catalanii reeșirã a coprinde stãpãnirea Macedoniẽi. Beranger de Entenza, đice Muntaner, feu fer la companya un gran Sagell en que era lo benevyrat sanct Iordi, e les lletres deyen axi: *Sagell de la host dels franchs que regnen lo regne de Macedonia.*

Muntaner arêtã cã acestã domnire ținu 7 anĩ și cã Galipoli fu capitala ei. Muntaner fãcu parte din garnizone însuși la Galipoli.

Capitol CCXXVI.

Com la companya se parti per combatres ab los alans, e hagren mort Gircon, llur cap, e abatus les sues senyeres e mortes les sues gents; e ço que esdevench a un cavaller dels alans, per raho de lliurar sa muller dela Companya.

E axi ab la gracia de Deus, la host pensa dexir de Galipol, e tota hora havia be XII jornades, *lla hon los alans eren en la terra del emperador de Lantzaura.* E si negu me demana la quinta com se partia, axi que CC homens qui devien romandre ab mi a Galipol naguessen lo teçr, vous dieh, que perços feya, com no trobavem negu qui volgues romandre. Queus dire? que de nuyt sen anaren daquells qui romandre devien, e tants, que romaugueren ab mi CXXXIII homens dapeu, qui de mar, qui almugavers, e VII cavalls amats qui eren de cãsa mia, que als altres hagui a donar licencia per força: e prometeren a partir per meytat, de tot guany que Deus los donas, ab a quells VII cavalls armats qui ab mi romaugueren. E axi romangue mal a companyat de homens, e be acompanyat de fembres; que tota hora hi romaugueren mes de dos mil fembres entre unes e altres ab mi. Axi que la host sen ana a la bona hora, e anasen tant per

llurs jornades, que entraren per l'imperi de Lantaurra en un bell pla. E Gircon cap dels Alans, qui de les sues muns havia mort lo Cesar a Andrianopol, era aqui, e havia ab ell entro a tres milia homens de cavall e entro a VI milia dapeu: e tuyt hi havien llurs mullers, e llurs infants; quels alans ho fan manera de tartres, que ab tot ço del llur van tostemp, e james no poseu en ciutat ne en vila ne en poblat. E com los nostres foren de prop, ells atrraren un jorn, que no se acostaren a ells, per refermar e endresar llurs feyts dela batalla; *quels alans son tenguts per la millor cavalleria que sia a levant.* E com un jorn hagren reposat, vengren lendema prop dells albergar a una llegua: e puix apres llevaren sen mati, e a lalba foren ab ells, e van ferir per les tendes. E els alans havien ne hauda llengua mas no pensaven que tant prop los fossen. E axi hach ni ya aparellats be mil de cavall Queus dire? La battalla fo fort, e dura tot lo jorn. Si que a hora de mig dia lo llur cap, Gircon, fo mort, e perde la testa, e les senyeres sues abatudes. Si que tantost se desbaratoren. Queus dire? que de tots los alans non escaparen, qui de cavall, qui dapeu, CCC homens: qui per ço muriren axi tuyt; com los dolia lo cor de llus mullers e llurs infants.

Capitol CCXXXI.

In acestü capitolü Muntaner naréză cum Catalanii și Aragonezii părăsiră Macedonia și trecură in domnia Solonicului spre a se aședăia acolo.

Capitol CCXL.

Com lo duch de Tenes lexa lo ducat al compte de Brenda, e com dit compte, essent desafiāt per lo dispotat del Arta e per lo senyor de la Blaquia() e lempedor, hach la companya en sa ajuda, e cobrada tota sa terra, volch percasar la mort a la companya, hon fo mort ell e els seus.*

En aquest temps sesdevench, quel duch de Tenes mori de malautia, e no hach fill ne filla; e lexa lo ducat al compte de Brenda qui era son cosí germa. E el compte de Brenda nodris en Sicilia llonch de temps al castell de Gosta, com era fadri, que son pare lo hi mes en recena, qui hi fo pres; e exiu ab rescat, e per axo feyas amar a cathalanas, e parlava en *cathalanesch**). E com fo al ducat, lo dispotat del Arta desafiālo, e **Langlo, senyor de la Blaquia**, atratal e lempedor: axi que, de cascuna part li donaven asats que fer. E trames sos missatges a la companya, els promes de pagar lo sou de VI mesos, si le venian ajudar; e ancara puy de mantenirlos en aquell sou, ço es a saber, quatre unçes lo mes per home a cavall armat, e dos per cavayll alforrat, e una unça per hom de peu; si que daço faeren llurs convinences, ab cartes jurades de cascunapart. E sobre aço la companya partis de Saserandria, e vench a la Morea, ab gran afany bue sofferiren a passar la *Blaquia* qui es la pus fort terra del mon.

Capitulü CXCIX (*).

Cum Roger incepu a trata despre trecerea in Romania, și trãmise mesageri la imperatorele de Constantinopole, dându de scire că era dispusü să trecă acolo cu Catalanii sei, deca-lü va insoți cu nepöta imperatorelui Ioniță Asenü și-lü va face *Megaduce*; condițiuni care le priimi imperatorele.

... Și fiindü aci (in Sicilia la curtea regelü Fredericü) serbare atäta de mare, fie-cine se folosia de ea, pe cândü numai Roger era gânditorü, cugetändü că era pré-tärdü, căci era omulü cellü mai înțeleptü din lume intru câtü se atinge de prevedere. Și așa ellü cugeta astü-feliu: De öră ce acestü seniorü e perdutü, totü astü-feliu vorü fi și Catalanii și Aragonezii, că veđü eü că n'o să le pötä da nimica, și nu-i arü servi de câtü spre mare incurcalä, că sunt și ei ömeni, ca toți cei-l'alți, și fără de a mânca și de a bea nu potü trăi, și fiindü că nu vorü avé nimica dela Domnulü Rege, nu le va remäné alta de făcutü de câtü să punä mäna pe ce le va eși

(*) Ce Domnü fi-va acesta la Romänii din Macedonia? D. Bofarull crede că Langlo este *Angelo*. Dar așa de arü fi ä.n.ä lämuritü totü nu e întrebarea. Că nu este aci o eröre de tiparü seü de manuscrisü e dovädä că, la Cap. CCXLII se aflä repetitü numele „Langlo senyor de la Blaquia.“ Moncada, la Cap LXII, corige pre Çurita, carele confundase numele de Blaquia (macedono-Romania) cu acellü de Valachia. Moncada amintese că locuitorii Blaquiei se chiamaü *blachi* și era gente belcosü și care mulți ani avurä supuși pre imperatorü orientalü.

(*) Traducțiunea e de D. Alecsandrescu.— Red.

înainte și în fine voru devasta țerra și voru pericu tofii unulă dupe altulă. Se cuvine dar, de oră ce atăta ai servitu pre Domnulă Rege, carele atătea onoruri și-a dată, ca, veri cum fiă, se-i ridică omenii aceia de pe capă, pentru onorea sa și spre folosulă aceloră care acolo locuesă. Cugeta totă odată că, pentru aceștia cuvintă, nu era bine să se oprască în Sicilia, căci fiindă pace între Domnulă Rege și Beserica, se temea nu cumva Maistrulă Templului se-lă reclamă la Papa, în care casă Regele trebuie se facă una din doue, seă să asculte de Papa, tradându-lă pre ellă Roger, seă să reîncăpă resbelulă, și așa în totă chipulă i-ară păre reă ca Domnulă seă să priimă seă ună așa de mare neajunsă.

După ce făcu în sine asemenea reflecțiuni, care erau adevărate, merse se vedea pre seniorulă Rege ca să i le comunice, spre care finită chiamă Regele într'ua cameră, unde dupe ce Roger i spuse cello ce gândia, adăose aceste vorbe: Credă, seniore, că deca voi ați voi și m'ati adajuta la astă întreprindere, cu ea v'asi adajuta pre voi însive, pre acei căți v'au servitu și pre mine insumă. La care respunse regele, că multă îi place, că multă îi mulțumesc de cugetarea avută, și că-lă rogă multă se reguleze lucrulă în modă ca să resulte folosința celoră cari i-au servitu, dispusă fiindă a le da pe dată totă ajutorulă ce i-ar fi posibilă.

— Apoi Seniore, di se atunci fratele Roger, — cu permisiunea voastră, voi se trimită două cavaleri cu ună galeră armată la Imperatorele de Constantinopole, dându-i de scire că sum dispusă a mă transporta în țerra lui cu atătea companie călări și pedestre, toți Catalanii și Aragonezii, de va voi ellă, și așa se ne dea soldă și celle necesarie, căci știu bine că are mare necesitate de ajutorulă acesta, că Turcii i-au luată mai multă de 30 de zile de pământă, și cu nici ună speciă de omeni nu va scote la capetă ca cu Catalanii și Aragonezii, și mai alesă cu aceștia, cari au susținută ultimele resbelle contra regelui Carolă. — Frate Roger, îi respunse Seniorulă Rege, voi vă pricepeți mai bine de câtă noi în asemenea affaceri; cu tôte acestea imi pare planulă vostru bună, prin urmare ordonați ceia ce vă place, că noi priimimă totulă ce veți dispune. Cu acestea fratele Ro-

ger sărută mâna Seniorului Rege, și eși îndrumându-se apoi spre locuința sa, unde petrecu tôte diao aceia ocupată a combina întreprinderea, pe cândă Seniorulă Regele și cei-alți se bucură de serbare, recreându-se și veselindu-se.

În diao următoare, Fratele Roger ordonă se se prepare ună galeră, și chiamându două cavaleri în cari se incredea, le esplică tôte celle ce cugetase, dupe care le mai di se, că făcându ei tractativele, să stipuleze că vroesce de soția pre ficia imperatorului Ionită Asan, și se fie Mega-duce ală imperiului, și ca Imperatorele să plătescă pe patru luni tuturoră celoră cari voră veni cu ellă, câte patru unție pe lună pentru fiă-care cală înarmată și una unță de pedestru; că cu astă soldă trebuie se-i manșină totă timpulă câtă voră voi se remănă acolo și că plata o voră priimi în Malvasia. Asupra tuturoră acestora lucrări, adică atătă asupra celoră referite, câtă și asupra celoră ce trebuiaă ei se facă, le dede Roger unele instrucțiuni, și de acolo știu bine aceste lucrări căci eu insumă fui însărcinată a le dicta și ale ordina (*e per ço se yo aquestes cosas, çom yo mateix fui al dictar e a ordonar los dits Capitols*) și de asemenea le dede putere îndestulă și facultate de a subscrie la tôte celle di se, fiă relative la matrimoniū, fie la tôte celle-alte affaceri. Capacă și di scerți erau, desicuri, acei cavaleri: astă-felă că aușindă ei planulă ce li se tragea le-ară fi fostă deajunsă puține instrucțiuni, cûtôte acestea totulă se facu, aședându-se lucrulă după ordinea cuvenită.

Așa dar îndată ce fură liberi, se despărțiră de fatele Roger, carele privi deja lucrulă ca terminată, întemeiată pe marea reputațiune ce avea la curtea imperatorului decândă naviga cu nava templului numită Daleen, în care timpă dăduse mari favoruri naveloră numitulă imperatore, ce le întelna în Ultra-mare, adăogându-se la acestea că scia vorbi grecesce fôrte cu înlesnire. Marea sa faină se întinsesc de asemenea și în Romania și în tôte lumea, pentru ajutorulă carele cu atăta francheță dăduse regelui de Sicilia, și așa cu o egală francheță ambla dupre amici spre ași forma suita sea, precum fu En Berenger de Entenza, carele era unulă din frații se

de jurământu, carele-î promise că-lu va urma, și totu așa făcură En Ferran Ximeniz de Azenos, En Ferran de Ahones, En Corberan de Alet, En Martin de Logran, En Pedro de Aros, En Sanelho de Aros, En Berenguer de Rocafort și mulți alți cavaleri Catalani și Aragonezi, și mai bine de patru mii Almogaveri (speciă de soldați mercenari), toți deprinși la resboiu, cari depe timpul regelui En Pedro până in acé și făcuseră resboiul din Sicilia; de care asociațiunea se implu de bucuriă Roger, adjutându între aceste pre fie-carele cu ceea ce putea și nelăsându-î să ducă lipsă de cellu mai micu lucru.

Așa de rapede navigă galera, că in puținu timpu sosi la Constantinopole, unde afflără pre Imperatoarele Kir Andronico și pre fiulū seū mai mare Kir Michaelē. Ascultă Imperatoarele mesagiulū, și remânendū fôrte voiosū și mulțumitū dede o pré-bună primire mesagerilorū, așa că, infine, se termină negociațiunea in modulū propusū de Roger, căci voi imperatorulū să-î dé de soțiă pre nepôta sa, carea era fiica imperatorului Ionū Asan, a căreia fidanciare o subsemnă pe dată, din partea lui Roger, unulū din cavalerii menționați. Priimi de asemenea imperatoarele ca totă suita ce avé cu sine fratele Roger se fiă in solda imperitéseă, plătindū patru unți de fie-care calū armatū, două de fie-care callū de povară, una de fiă-care pedestru, patru de fiă-care sub-oficerū de galeră, una de fie-care privighetorū de nôpte, doue-șeci de tarine de fiă care arbalestariū și două-șeci și cincī tarine (?) de fie-care *proel* (?) Care sumă li se va da din patru in patru luni; și decă vre-unulū dintre ei s'arū affla cu intențiune de a se reintôrce spre Apusū, va fi solvitū dupe aceeași analogiă, și va putea a se duce priimindū soldă pe douē luni; finalminte primi ca f. Roger se fiă Megaduce allū intre-gulū imperiū, care funcțiune equivale cu acé de Principe, Domnū preste toți soldați imperiului, cu autoritate asupra amiralului, și avëndū in supunere tôte insulele Romaniē și încă și porturile marinei.

Imperatoarele trâmise lui Roger privilegiulū titlului acestuia de Megaduce, sigilatū cu sigilulū seū bula de aurū și subsemnatū de ellū și de fiū seū, tremițindu-î totū odată bastonulū megaduca-

tulū, insemniele și capela, pentru că e de sciutū că pentru fiă-care din cei cari au vre-o funcțiune in Romania este o palăriă speciale, pre care nime altulū nu cutéză a o purta. Se invoi egalmente imperatoarele, că ei se priimescă in Malvasia reimprospătare de soldă, cândū acolo vorū sosi, și tôte celle de care arū avé necesitate.

Capitolu CC.

Cum mesagerū fratelū Roger se întôrseră de-la Constantinopole le Mesina, cu tôte asigurările și privilegiile, fiindū numitū Roger mare duce a tóta Romania; și cum Domnulū rege Fredericū de Sicilia ordonă se se dee șeci galere și două barce, ajutândulū cu bani, și indestulându-lū cu proviziuni.

Și așa, mesagerii bucuroși și indestulați se întôrseră cu totă asigurarea in Sicilia și afflără pre fratele Roger in Alicata, spunendu-î totū ce făcuseră, și-î inmânără privilegiile relative la tôte celle supra șise, și de asemenea și bastonulū, Capela, insemniele și sigilulū Mare-ducaturulū. Și de aci inainte ilū voiū numi Mareducele.

Și dupe ce Mareduce priimi tôte lucrurile aceste, merse la Domnulū Rege și-lū afflă la Palerino cu Dómna Regina, și șise lui tôte câte se făcuseră. Și Domnulū Rege multū s'a bucuratū; și indată ordonă să se dé Mare-ducelū X galere de la arsenalū și douē barce pre care puse să le armeze și să le pregătéseă pentru serviciulū lui Roger. Și Mareduce mai avé alle sêlle VIII și așa face XVIII galere și douē barce; și apoi pregăti încă trei nave mari, multe luntre și alte vase, și trâmise in tôte părțile să se spună că totū omulū care va voi să mērgă cu ellū se vină la Mesina. Și Domnulū Rege adjuta pre fiă-carele cu ceea ce puté, cu bani, dândū fiă-căruia, fiă bărbatū, fiă femciē seū copilū, din aceia cari avéu se mērgă cu Mareducele, fiă Catalani seū Aragonezi, un *cântariū* (*quintal*) de pesmeți, și unū porcū seū carnea sarată dela unū porcū pentru câte patru inși, și cēpă și usturoiū

Capitolū CCI.

Cum fratele Roger. Mare ducele Romaniē, se desșărți de Domnulū Rege de Sicilia, și trecu in

Romania cu doue-mii cincisute cavaleri inarmați, și cincii mii Almogavari (mercenari) și pedestri.

Așia, fiă-cine își adună muerile și copiii și se imbarcară foarte alegri și indestulați de Domnul Rege, ca și carele încă nu mai fu altă dată Domnii care să se pörte ca densulii cu ömenii cari i'au servitü, că ellü făcu pentru densii totü ce puté și mai multü decâtü puté, că seia fiă-cine, că Domnul Rege nu avé tesaurü, și că din atare resboiü eșia de nu-i adjungé ceea ce avé. Și așa se imbarcară de asemenea *Ricos-hobres* (ömenii instăriti) și cavalerii: și aveäu cavalerii și ömenii cu cai duple portiune din töte lucrurile. Dar En(*) Berenguer de Entenza și En Berenguer de Rocafort, nu puturä a se imbarca cu ei de astă dată, căci cellü dupe urmă avé doue castele in Calabria, pre care nu voi a le da, cândü cu pacea, pinä ce nu va scöte solda ce i se datorézä lui și la ai sei, pentru care causä nu se putu imbarca de'ndatä; dar se imbarcarä En Ferran Ximeniz de Arenos, En Ferran de Ahones, En Corberan de Alet, En Pedro de Aros, En Pedro de Logran, și mulți alți cavaleri, căpetenii și almogavari. Și așa cum se imbarcarä, furä galere, vase, navii și luntre peste totü XXXVI de ventrele cu 1500 ömeni căläreți, duple cum erau incriși, căpuiți de töte lucrurile, pe lângä cai. Și era preste IV mii de Almogavari și mai bine de uä miä pedestri, fără a se mai numera și cărmacii și marinarii imbarcațiunilorü, cari cu toții erau Catalanii și Aragonezii, ducändü cu sine-și soțiile seü metre-sele și copiii lorü. Și așia luarä dioa-bună dela Domnul Rege, și purceserä in örä bună dela Mesina, cu mare alegriä și satisfacțiune.

Capitolü CCII.

Cum Mare-ducele desbarcă la Malvasia și tre-cu la Constantinopole, unde fu bine primitü de Imperatorele și de fiulü seü; și cum Catalanii și Genovezii se ciocnirä vntre ei și murirä preste trei mii de Genovezii.

D-deü dădu timpü bunü, și in pucine dille desbarcarä la Malvasia; și aci afflarä pre cine să-i primescä cu multä onöre și le dede mare inprospätare de töte provisiunile. Și afflarä aci ordine dela Imperatorele, ca să mERGä dreptü la Constantinopole, și așia făcurä, că purceserä dela Malvasia și merserä la Constantinopole.

Și cum sosirä la Constantinopole, Imperatorele tatälü și fiulü îi priini cu mare bucuriä și mare plăcere, și asemenea și toți locuitorii imperiului; dér dëca erau ei bucuoși, Genovezilorü inse le era necazü; că bine vedëü că de va sta multü acolo assemene gente, ei vor perde onörea și influința ce esercitaü in imperiü; că imperatorele nu cuteza a face nimica decâtü ceea ce voiaü ei, și pe viitorü nu-i va mai ținé in sémä. Ce se ve dicü? Nuntele se făcurä, căci Marele-duce luä de muiere pre nepöta imperatorului, care era din cele mai frumöse domnițe și din celle mai ințelepte din lume, și avé cam la XVI ani; și nuntele se făcurä cu mare veselü și mare indestulare, și se dădu fiä-cäruia omü plata pe patru luni. . . .

Capitolü CCIII.

. . . . Ce se ve dicü? Bătaia fu teribilä, căci Turcii alergarä la arme; dar ce putëü? că Mare-ducele cu compania sa de cavaleri și pedestri, năvälli cu atäta furiä asupra lorü, incätü Turcii nu puturä să se mai ținä; și așa totü nu voiaü să fugä din cauza muerilorü și a copiilorü lorü; care erau acolo cu ei, de căre îi durea inima, preferindü mai bine se mörä decâtü să se dispartä. Neci odatä n'a fostü ömeni care se lupte cu mai multä strășnicia, dar in fine atätü ei cätü și muerile și copiii lorü remaserä toți prinsii, murindü din Turcii in acé di mai bine de trei mii cavaleri și mai bine de 2000 de pedestri. Și așia Mare-ducele și ömenii seü rădicarä tabera, și neläsändü cu viețä pre nici unü bărbatü din căi avöü versta preste dëce ani, se întörserä la

(*) D. de Bofarull crede că vorba *En* ce se întâlnește inaintea tuturorü numelorü proprii, precum, de exemplu, se affla *Io* inaintea numelü vechilorü nostri *Domni*, este radicale din vorba *senyor*, dela latinul *Meus senior*. Acöstä vorbä, sincopatä seü transformatä, dede locü lui *Meus Sen* seü *Mossen* (*Monsieur*, pöte și vorba *Mosiu* romänä); din cauza sinalefei in *Mos* și *Sen*, mai cu timpulü se reduse la *Mos En*, duple cum din aceiași originä năsenrä *Monssenyor*, *Mossenyer* *Micer*, seü *Misser*. Silaba *En* a președütü (dupe marturii indubitabile) la numele suveranilorü și a nobililorü, mai allesü in Aragon și Aquitania. La numele feminine se puné in locü de *En* pre *Na* seü *N* unitä cu vocala numelü. E curioasă acöstä potrivire in *En* și *Io* romänü. — *V. Abaandrescu*.

Artaqui cu mare bucuriă, trămiseră în galere pre sclavi și pre sclave, și multe frumoase scule imperatorului cea mai mare parte, și din sclave imperătesei și fiului imperatorului, și Dómnnei femeii Mare-ducelui îi trămise sclave și seule multe și din partea fiă-căruia din Ricos-hombres, Andaluzi și Almogavari, asemenea Dómnnei sócre a Marelui-duce. Și acesta fu în a 8-a di dupe ce se despărțiseră de imperatoarele, astú-feliu bucuria și alegria fu așa de mare în imperiú și mai alesú din partea imperatorului și a Dómnnei sócre a marelui-duce și a Dómnnei fiica ei, că totă lumea trebuia să se înveseléscă

Nu așa și Genovezii, căroră acesta căusă mare necazú. Și mare fu și desplăcerea lui Kyr Mihaile fiulú mai mare allú Imperatorului, și mare și invidia lui, așa că din acé di înainte se implu de mânia contra Marelui-duce și a companiei séle, că mai bine iubi să pérđă domnia decâtú să dobândéscă victoria cu ajutoriulú acelluia, pentru cuvântulú că ellú (Mihaile fusese acolo cu ómenii seí și de doue orí fusese bătutú, cu tóte că ellú era particularmintre unulú din ce mai buní cavaleri din lume. Dar asupra Grecilorú D-đeú trămise atâté vicié că veri-cine îi póte confunda.

Capitolú CCIV.

Cum Marele-duce se duce la Constantinopole spre a-și lăsa pre Marea-ducesă; și cum priimi de la Imperatoarele solde pe patru luní și despre marile daruri ce făcu companiei.

Și așa fie-carele făcu conta sa cu patronulú și unii avură de a lua p'atá pe unú anú, puténdú să trăiască cei cu bună renduélă pe pucinú, dar neci unulú nu fu carele să nu fie priimitú mai multú decâtú pe timpulú câtú stătură acolo. Pe cândú se regulaú contele, în luna lui Martie Marele-duce, cu patru galere, împreună cu marea ducesă și cu sócrăsa, carea era sora Imperatorului, carea și ea iernase cu densusulú, și cu duoí frați ai soției sélle, merse la Constantinopole spre a lăsa acolo pre numita Marea-ducesă și a-și lua dioa bună dela Imperatoarele Și așa lăsă pre Marea-ducesă la Constantinopole, și-și luă dioa bună dela ea și dela sócra sa și dela cumna-

tii seí și de amicii seí; și apoi luă dioa bună de la Imperatoarele

Capitolulú CCVIII.

Cum Imperatoarele de Constantinopole trămise să spună Marelui-duce că, lăsându tóte, să se întorcă la Constantinopole, spre a-í da ajutorú contra Imperatorului Ionú Asan, carele se rescu-lase cu imperiulú seú.

Apoi marele-duce făcu să se vestéscă, ca totú omulú să urmeze drapelulú seú, și să mérgă la pórtă de Ferrú și acolo să sté trei díle, și apoi să se gătéscă de a merge spre cetatea Dania. Și pe cândú ellú realisa acestú planú, îi veni messengeri de la Imperatoarele, care-í vestiau că, lăsându totulú, să se întorcă cu óstea sa la Constantinopole. Că Imperatoarele Ionú Asan, tatálú Mareducesei, murise și lăsase imperiulú fiilorú seí, carií erau duoí frați ai Mareducesei și nepoți ai Imperatorului; dar cu tóte acestea, unchiulú lorú, frate cu tatálú lorú, apucase domnia, pentru care motivú Imperatoarele de Constantinopole, (pe teméu că imperiulú lui Ionú Asan se cuvine nepoțilorú seí), trimise messengeri la unchiú, carele se ridicase la domniá, dicéndu-í să lase imperiulú la acei copii, nepoți ai seí, că a lorú era. Crudú fu respunsulú ce acesta dede, și cu acesta incepu unú resbelú cumplitú între imperatoarele de Constantinopole și acellú carele s'a făcutú imperatore dupe Ionú Asan, astú-feliu că acella de Constantinopole perdea necontentú în luptă, și de aceea trimise mesagie la Mareducele, ca să alerge în ajutoriulú seú.

Capitolú CCIX.

Cum Mareducele, primindú mesagiulú Imperatorului de Constantinopole, intruni Consiliulú spre a vedé ce trebuie să facă, în care consiliú se otári, că veri ce să fie, să se ducă a adjuta pre Imperatoarele.

Și Marelui-duce mare îi fu neplăcerea, că în acellú timpú trebuia să lase domnia Anatoliei, după ce o cucerise dela Turci, restabilind'o din necazurile la care aceia o supuseseră. Și după mesagiulú ce priimi, și ascultându de repetitele rugăciuni ale Imperatorului, ordonă să se țină con-

siliu și aretă la totă compania celle ce se petreceau, și se ruga să-lu consilieze ce are de făcutu. Și finalminte consiliu fu datu de toți, ca oricum să fiă să adjute pe Imperatoarele la nevoia sa, și in primăvară apoi se voru reinturna la Anatolia. Și așa Marele-duce priimi de bunu consiliulu și cunoscu că compania illu consiliase bine. Și îndată se pregătiră, și pregătiră galerele și imbarcară totu ce apucaseră și oștea incepu viagiulu pe țărmlu mării, așa felu că in fie-care di aveau deaprobe galerele, lăsându pe lângă aceste Marele-duce in fie-care locu bună garnizonă, deși era d'ajunsu pucine forțe, căci deja isgonise de acollo pre Turci, nici unulu nu se arăta in totă domnia; lucru care face posibilu a se dice, că acéstă țerră o restabiliseră cu de-seversire.

Și cum regulă totă țerra in acestu modu, merse Marele-duce la Passaguia (Lamsaki), și trimise unu vasu armatu la Constantinopole ca să intrebe pe Imperatoarele ce voesce să facă. Și cum Imperatoarele de Constantinopole află că oștea Franciloru era la Passaguia, fu forte alegre și mulțumitu și ordonă să se facă o mare serbare la Constantinopole, și trămise la Mareducele să-i dică, să se ocupe de a trece la Galipoli, și că la capulu de Galipoli să staționeze trupele sêlle.

Capitolul CCX.

Cum, aflându de venirea Marelu-Duce, Imperatoarele următoru lui Ionu Asan trătěză cu imperatoarele de Constantinopole și se primi a face totu ce acesta va voi, și cum se introduse ura inre Imperatoarele de Constantinopole și Marele-duce.

Și cându totă oștea fu aședată acollo, ellu merse cu 100 omeni cavaleri la Constantinopole a vedé pe Imperatoarele și pe Dómna sócra sa și pre soția sa; și cându intra in Constantinopole i se făcu mare serbare și mare onóre. Și pe cându ellu era in Constantinopole, fratele Imperatorulu Ionu Asan, cellu ce se resboia cu Imperatoarele, așa cum mai susu ați afflatu, aflându și ellu că Mareducele sosise acollo cu totă oștea sa, își socoti trebele perdute. Și îndată trămise ambassadori cătră Imperatoarele și făcu

totu ce acesta voi: și așa Imperatoarele isbuti prin Franci totu ceea ce doría in acestu resboiu. . . .

Capitolu CCXII.

Cum in capätulu a 400 ani câtu imperiulu stätuse fără de Cesaru, fratele Roger fu creat Cesar de Imperatoarele de Constantinopole; și cum iernă in Galipoli și după incheierea păcei trecu la Anatolia.

. . . Și cu mare alegriă se întórseră la Galipoli, la compania sa, și Cesarele conduse pre Dómna sócra-sa și pre Dómna soția sa și doi frați ai soției sêlle, cellu mai mare dintre cari era Imperatore dupre Ionu Asan. Și cum fură la Galipoli, se pregătiră de iernare, că deja trecuse serbătórea tuturor sfințiloru: și cu mare bucuriă iernéză Cesarele cu Dómna soția sa și cu Dómna sócra sa și cu cumnații sei

Capitolulu CCXIII.

Cum Cesarele deliberá se mERGă a-și lua dioa bună dela Kyr Mihail, cu tóte că sócra și muerea sa illu impotrivescú, pentru că erau sigure de invidia ce Kyr Mihail simția contra lui.

. . . Și pe cându se făcea acé plătire, Cesarele di-se Dómnei sócrei sêlle și Dómnei muierii sêlle, că voesce să mERGă a-și lua dioa bună dela Kyr Michail, fiu mai mare allu Imperatorulu. Și sócra și muieria îi diseră ca nici într'unu chipu se nu facă acéstă, căci sciú elle că acella e mare neamicu allu lui, și atăta invidia avea contra lui, că de siguru, de va merge Cesarele la unu locu unde Mihail se aibă mai multe puteri, acollo illu va ucide și pre ellu și pre toți cari illu voru insoți. Dar finalminte Cesarele di-se, că nici într'unu modu nu se va opri de a merge, căci i-arú fi rușine să plece din Romaria și să intre in regatulú Anatoliei cu otărire d'a lupta necontentitu contra Turciloru, fără mai întéiu a-și fi luatú dioa bună dela Mihail, lucru care s'arú putea lua in reu. Ce să vE dicu? că sócra sa cu muieria sa și cu cumnații sei stărúiră in așa modu că traseră in partea lorú totu Consiliulu și-lu făcură să-i dică nu cumva se intreprindă acéstă caletoriă; dar fu in vanu, căci nemica nu putea să-lu

oprăscă d'a merge. Și așa sócra și muerea lui vedându că nici cu unú chipú nu-lú potú opri d'a merge, îi dîseră să le dea lorú patru galere spre a merge la Constantinopole, și chiámându Cesarele pre amiralulú En Ferran Daunes (de Abones), îi dîse să le conducă in acea cetate. Rașiunea că femeia Cesarelú nu trecu cu ellú in Anatolia, fu că era gré mai bine de VII luni și doría să nască in Constantinopole, otărítă inseca, după ce va nasce să fiă dusă cu galere acollo unde va fi Cesarele. Și așa Dómna státu la Constantinopole și la timpulú cuvenítú nascu unú frumosú báiatú, carele încă era viú cândú eú incepuiú acéstă carte.

Și așa voiú inceta de a vorbi de acuma de sócră și de fiú și mé voiú reintórce a vorbi despre Cesare.

Capitolulú CCXXVI.

Cum compania purcese spre a combate pre Alaní; murindú șefulú lorú Gircon, cum le dărimá stindardele și omori pe lângă acésta mulți din ai lorú; și despre ceea ce se templá unú cavalerú dintre Alaní, voindú să libereze pre socia sa din mânele companiei.

. . . Și așa cu grația lui D-đeú, óstea se gátia lása Galipoli, fiindú vre o 12 zile de acollo până la punctulú unde Alaní erau in țerra lui Ionniță Asan. Déca cineva me intréba cum se împărți dobânda, ia așa: că CC ómení care avéú să rămâie cu mine la Galipoli, aveau să ea a treia parte, și trebuia să adaogú că așa se urmă, căci nu se affla nime carele să voéscă a remănea altú-feliú. Ce se vé spunú? Că decunópte se duseră despărținduse de acei ce avéú să remăna, și emaseră cu mine numa 133 ómení cu pedestri cu marinari și Almugavari și șapte cai inarmați cari erau ai casei melle, căci cellorú-l'altí fui silítú a le da drumulú, promítându ei a împărți in jumătate totú cástigulú ce li-arú da D-đeúeu acei și altí șapte cavaleri armați ce remaseră cu mine. Așa resultă că eú remăsei ráú acompantú de ómení și bine acompantú de mueri; că una cu alta remaseră cu mine mai bine de 2000. Așa, óstea plecă și merse mai multe zile po-

ne ce intrá in **imperiulú lui Ioniță Asan**, așediatú intr'unú pré-frumosú plaiú. Și Gircon Bcapulú ulgarilorú, carele cu mânele selle ucisese pre Cesare la Andrianopole, și avé cu ellú la 3000 de ómení cālári și la 6000 mií de pedestri; fie-care cu a sa soțiá și copii, pentru că este de sciutú că Bulgarií facú asemenea cu Tătarií cari iaú cu sine totú ce aú, și neci odatá nu stau in cetate nici oráse séú in sate. Și cândú ai nostri se apropiarâ de ei, atunci ei se oprirâ o zi spre a-și regula și asigura mai bine preparativele batáliei, căci e de sciutú, că Bulgarií sunt reputați a avea cea mai bună cavaleriá din orientú. Și dupe ce se odihnarâ o zi, venirâ a doua zi ai nostrú a se aședa mai aprópe de ei, la o legâ de distanță, și sculânduse fórte de diminetâ, la ivirea zorilorú, se ciocnirâ cu ei, și năvâhrâ assupra taberei lorú. Și deși Bulgarií prinseserâ limba, totuși nu putuserâ crede că erau ai nostri așa de aprópe. Astú-feliú că nu erau nici gátii bine 1000 de cālăreși. Ce să vé șicú? Bătăia fu crâncenâ și durâ tótâ ziua, până ce incolo către ora de amézi șefulú Bulgarilorú fu ucisú, perđânduși capulú, și fiindú abátute stindardele selle; așa feliú că incurândú furâ invinși. Ce să vé șicú? Din toți Bulgarií nu scăparâ, unulú cu altulú, dintre pedestri și cavaleri, mai multú de 300 ómení, și așa perirâ toți, fiindú mähniți la inimâ de a se despărți de muerile și copii lorú...

Capitorú CCXL.

Cum ducele de Atena lása ducatulú seú Contelú de Brenda (Brienne) și cum, desfídatú șisulú conte de Despotele de Artá, și de Domnulú Românei (Senior de la Blaquia) și de Imperatorele, avu in ajutorulú seú compania, dar cum, după ce redobândi tótâ țerra sa, voindú să ucidâ compania, compania illú uccise pre ellú și pre toți ai lui.

In acéstú timpú succedâ că ducele de Atena muri de morbú, și neavéndú fiú nici fiică, lása ducatulú Contelú de Brenda (Brienne), carele era vorú allú seú și carele crescuse in Sicilia, petrecândú multú timpú, cândú era bâteășú, in castelulú de Agosta, unde stete in otagiú pentru

(*) Minunata expresiune comunâ cronicarilorú iberi și la ai nostri: *haber llinga donar lengua a prinde limbă a da limbă.*

tatălă seŭ, pre care-lŭ prinseseră; pentru care motivŭ ȃsulŭ Conte își dobândise iubirea Catalanilorŭ, și vorbîa și insăși limba Catalană. Cândŭ veni la Ducatŭ, illŭ desfidă Despotele de Arta, totŭ așa făcend Langlo Seniorele Blaqueri și Imperatorele, din care causă, pentru a li se oppune, ellŭ trâmise messengeri la companiă, și promise a-î plăti solda de șese luni, adecă patru scuzii pe lună de fie-care omŭ cu calŭ și una scuză de fie-care pedestru; și dacă se făcură respectivele tractate cu cãrți jurate din ambele părți, atunei compania purcese dela Saserandria (Cassandria?) și veni la Morea, cu mare anevoință, căci suferise prę-multŭ trecendă Blaquia, care este cea mări tare țerră din lume

No. 326.

— 1509 —

Stanislav Gorski resumă, dupre acte oficiale, mersul resbelului și incheierea tratatului de pace între Moldova și Polonia in cursul acestui anŭ.

Din Acta Tomiciana.

. . . Decretum etiam in eisdem comitiis fuit ad preces procerum regni, ut rex ad conjugium animum suum inclinaret, sumeretque sibi uxorem, regni ac vite sociam, ex qua successorem sibi in regno relinqueret, ne regnum ipsum ade xterne gentis dominatum deveniret. Designati itaque erant Joannes Laski, coadjutor archiepiscopatus Gnesnensis, cancellarius regni, Joannes de Lubranz eps. Posnaniensis, Christophorus de Schildowycz camerarius regni, qui ill. virginem Catharinam, ducis Mekelburgensis filiam, ad regale matrimonium postularent. E quum in procinctu jam essent, mens regis a cogitatione nuptiarum ad bellum Valachicum conversa est et legatio revocata. Advolant ex Podolia et Russia ad regem frequentes nuncii, initio de apparatu belli, post de invasione Bohdani, vojevode Valachorum cum exercitu magno in Russiam et Podoliam. Et rex quidem Sigismundus invitus bellum hoc suscepit adversus vicinam et christianam gentem, que et regno Hungarie, Polonis confederato, subiecta, et munimentum esset tam Hungarie quam Polonie regnis contra Turcorum impressionis.

Ad primas itaque nunciationes de apparatu illius bellico Sigismundus rex Ser. Vladislaum fratrem suum Hungarie regem rogavit, ut Valachum regni sui Hungarie subditum juxta fidem pro illo datam ab inferendo bello, cujus nulla justa causa esset, contineret, quem potius ad fedus ictum cum Polonis observandum cogeret. Alioqui rex lacesitus fedifragum hostem, bello ulcisci cogeretur.

Simulabat quidem initio Valachus suos ad reprimendas Tartarorum incursiones in castra coegisse. Ceterum in gratiam Basilii Moscorum ducis sui schismatis cultorem, cujus gentem a rege cesam et magnis cladibus affectam dolenter tulit regem ulcisci et ditionem ejus vastare pergebat.

Pretendebat insuper idem vojevoda et has causas, quod rex Polonie partem ejus soli Valachici, Pokucie dictam, per vim jam pridem ademptam occuparet, et quod rex ipse sororem suam germanam, virginem Elisabetam, reginulam, per Alexandrum ei in conjugium promissam, affinitatem ejus aversando dispensare nollet, quod denique pro damnis et injuriis ex Polona ditione illatis consequi justitiam non posset.

Interea dum rex cum exercitu universe nobilitatis regni militeque mercenario in hostem properat, Valachus cum copiis suis Russiam ac Podoliam ingressus, Camenez et Halicz, arces regias oppugnabat, sed cum capere eas non posset, villas et oppida circumquaque igne vastabat, preda hominum et pecorum abigebat. Ad Leopolim inde exercitum duxit et dispositis a longe bombardis magnis globos superne versus civitatem jaculabatur. Ubi tamen jactura suorum non modica in oppugnatione civitatis facta, tertio ab obsidione die, cum accepisset, regem cum magno ac forti exercitu contra se adventare, reducere suos ad Valachiam cepit et in reditu Rohatinum oppidum, per deditionem captum, incendit, cives illius oppidi, multam preterea predam auream atque argenteam, calices, cruces, vasa templorum, campanas ad Valachiam abduxit.—

Rex Leopolim veniens, cum per febrem, ex ardore solis contractam, proficisci in terram hostilem non posset, Nicolaum de Camenez, palatinum Cracoviensem, exercituum regni generalem ducem, voto prius facto Deo optimo, maximo et divo Stanislao martyri, Polonie patrono, donandi

imagines argenteas, ut id bellum sibi populoque Polono felix ac fortunatum esse vellet, ire cum exercitu jussit. Is, superato Thyra amne rapido, alacri animo terram hostilem ferro, igne, cede vastavit, oppida Czarnowcze, Dorobin, Botuszani, Stepanowce, Choczim, aliaque oppida, fortalicia, curias, villas ac predia in cinerem redegit. Districtum Pokucie, cesis ac pulsis presidiiis Valachicis recuperavit, et post devastatam in longum et latum hostilem terram predamque abactam, cum Soczawa, sedes vojevode, capi sine tormentis majoribus non posset, sed nec pugne copia a Valachis appareret — vojevoda sese cum suis in silvis occultante — dux ipse exercitum regium propter pacem tractari ceptam, reducere cepit et tam viros quam mulieres, senes, pueros, pecora, que ad usum non essent, ut par pariferret, interficimandavit.

Interea dum hec in Valachia geruntur, venerant Leopolim ad regem Sigismundum a Vladislao fratre, rege Hungarie, legati ad bellum hoc Valachicum intercipiendum pacemque conficiendam. De qua cum tractant cum rege, exercitusque regius spe pacis detuci jussus, Thyram flumen tranat, mox Valachi ex insidiis a tergo erumpentes pugnam cum reliquo exercitu regio nondum flumen ingresso, censerunt, sed numero ac viribus impares victi, partim cesi sunt ac fugati, partim capti. — De occisorum numero non satis constat. Captivorum insignes erant triginta, inter quos magistratibus prestabant *Logoffet*, *Humiennik*, *Kyrza* magnus dispensator, *Petrica* et *Dobrosteph*. Vincti omnes Leopolim ad regem perducti in custodia habiti sunt. Reliqui vero procerum ac bojarorum Valachi quinquaginta mandante duce exercitus decollati sunt; ex ea causa, quod Stephanus vojevoda, pater Bohdani hujus, stipendiarios milites Polonos in Trembowla raptos crudelitatem suam sanguine Polono satiaturus sub Podhayce decollari fecerat. Quorum tumulum dux regii exercitus in Valachiam vadens cum vidisset, illacrimans indignam necem eorum ulturum se vovisse fertur. Idecirco occisorum Polonorum manibus, cede Valachorum parentavit.

Accidit ea pugna IV Octobris, qui dies erat sacer divo Francisco, et ob victoriam eo die partam, dies sancti Francisci solennis in Polonia agi ceptus est.

Fractus hac clade Valachus pacem, legatis Hungaris procurantibus, lubens amplexus est, cuius constituende causa rex Sigismundus consiliarios suos ad Camenez misit, *Jouannem de Lisko* marschaleum regni Polonie, *Georgium Krupski* castellanum Belsensem, *Petrum Tomiczki* archidiaconum, secretarium suum, una cum legatis Vladislai, regis Hungarie, *Oscato Charluczki* et *Berlaj Balabasso*. Ad quos illuc venerant consilarii Valachi *Theutak Logoffet*, *Thador capitaneus*, *Isaac capitaneus Novohrodensis*, *Iwanko* et *Petrica*. Quorum omnium opera pax ad XVII Januarii anni sequentis MDX constituta est. his conditionibus, que sunt in federe conscripte intra.

Ad firmandam autem eam pacem juramento vojevode, profecti sunt ad eum in Valachiam *Krupski* et *Tomiczki*. Quo accepto reversi ad regem fuere, et quo hec pax firmior foret eam Vladislau, rex Hungarie, pro sua in Valachos superioritate confirmavit. Cujus rei causa Petrus Tomiczki ad Vladislau regem in Hungariam missus fuit. Quemadmodum hec omnia tam ex tenore scripti federis, quam ex legationibus Tomicii ipsius infra descriptis plane videri possunt.

XVI autem Martis die anni MDX legati a vojevoda ad regem Sigismundum Cracoviam venientes, *Thador*, *Iwanko Pitar*, *Luca*, *Draga*, satisfaciendo conditionibus federis, supellectilem omnem predamque sacram ac profanam ex Russia et Podolia abductam secum attulerunt ac reddiderunt. Cives Rohatinenses et ceteri illius districtus populi a vojevoda liberi dimissi sunt. Proceres vicissim Valachi et officiales in prelio ad Thyram fluvium capti, Leopoli vinculis soluti abire in Valachiam permissi. Ceterum rex Sigismundus, eisdem legatis Valachorum presentibus, oratoribus Hungaris *Charlaczki* et *Balabasso* servare fedus XX Martis juravit. Ad eundem modum et senatores Poloni jurarunt.

Eodem anno MDIX XXII Martis vicus apud Cracoviam Stradomia subito incendio exusta est. Urbs ipsa Cracoviensis ab eodem incendio egre ac magno labore defensa est. Quod signum erat futuri belli Valachici.

decise prin decretul de a adresa rugămintă regelui pentru a-lu indemnă să intre în căsătorie, luându-și uă soție de viață și de tron, din care să ăssă unu mostenitoru. pentru a feri regatul de a căde sub uă dominațiune străină. În urmarea acestei inițiative, fură orânduți: Ionu Laski vice-archiepiscopul de Gnezno și cancellariul regale, Ionu Lubranski episcopul de Poznanian și Cristoforu Szydlowiecki camerariul regale, cari să mērgă să cēră în numele regelui mâna principesei Caterina, fiia ducelui de Mecklenburg. Dar după plecarea loru regele lăssă planul de căsătorie, pentru a se gândi numai la reshoi cu Moldoveni, și așa dēră se grăbi a rechiama pe ambasadori. În adevēru, curierii nu contēniau de a totu veni din Podolia și din Galiția, aducēndu regelui sciri de'ntăiu de mișcările, apoi de invasiunea lui Bogdanu-vodă cu uă mare ște de Moldoveni. Astu-feliu, chīarū fără voiă, regele Sigismundū trebuia să se inarmeze contra unu poporū crestinū și vecinū, pe de uă parte suppusū amicei nōstre Ungariei, ēră pe de altă parte servindū și Ungurilor și Polonilorū dreptū unū zidū contra Ottomanilorū.

La prima veste despre pregătirile lui Bogdanu-vodă, regele Sigismundū rugă pe frate-seu Vladislau, regele Ungariei, să oprēscă dela unu resbellū nedreptū pe vassalulū Moldovenū și să-lū silēscă a observa tractatulū de pace cu Polonia, căci altu-feliu va fi pedepsitū pentru călcarea creștintei.

Moldovenulū de'ntēiu se prefăcea cumcā își adună osile pentru a respinge pe Tătarū; apoi pretindea că voesce a resbuna asupra regelui, prin pustiirea Poloniei, bătăiele și pagubele ce sufferise din partea Polonilorū correligionarulū seu Vasile, ducele Moscoviei.

Maī imputa Bogdanu-vodă regelui și aceia că reține prin forță Pocuția, uă parte din teritoriulū moldovenescū; că-i refusă lui cu desprecū pe veră-sea vergură Elisabeta, pe care îi promisese repositulū rege Alecsandru; și în fine, că nu satisface perderile și insultele occasionate Moldovei din partea Polonilorū.

Pecândū regele, cu totă nobilimea polonă și cu ște mercenariă se mișca în expedițiune, Bogdanu-vodă năvăli în Galiția și în Podolia,

assediă forterețele regale Camenețu și Halici, dar neputēndu-le lua, devastă tōte orașele și satele din pregiurū și apucă în robie mulțime de ămeni și turme. De aci păși asupra Leopoli și incongiurāndu cu artileria, o bātu din tunurile celle mari. Dar după uă bombardare în cursū de două zile, însciințāndu-se de apropierea regelui cu uă armată mare și puternică, se retrase în a treia zi și, pe drumū spre Moldova, luāndū prin capitulațiune orașulū Rohatinu, illū arse, iar pe orașeni de'mpreună cu uă mulțime de aurū, argintū, potire, cruci, vase bisericesci, clopote, îi duse robū.

Sosindū la Leopole bolnavū de friguri, provenite din cauza arșitei sōrelui, regele remase acolo, incredințāndū comandantului-generalū Nicolae Kamieniecki expedițiunea în interiorulū Moldovei, după ce inse maī înainte votase icōne de argintū lui D-deu și S-tului martirū Stanislavū, patronulū Poloniei, dēca vorū bine-cuventa armele polone contra Moldovenilorū. Apoi Kamieniecki trecu rāpedele fluvii Nistru, năvăli cu furiā în Moldova, tōte pustii prin ferrū, focū și omorū, și reduce în cenușă orașele Cernăuțū, Dorohoiu, Botoșeni, Ștefănesci, Hotinulū și alte politie, castelluri, curți, sate și burguri. După aceia recăstigă provinția Pocuția, allungāndū de acolo și ucciēndū garnizonele moldovene și, în fine, după ce devastase în lungū și în latū tōtă țerra inamică, robindū și omorāndū pentru represallie bărbăți, femeie, bătrāni, copii, dobitoce; — se retrase; căci capitala Sucēva nu o putea lua fără artilerieă grea, ēr de uă bătăliă generală se feri Bogdanu-vodă, ținēndu-se cu ai sei în codri și începēndū a negoția pentru incheiarea păcii.

Pe cāndū acestea se petreceau în Moldova, veniri ambasadori unguri la Leopole, stāruindū pe longă regele pentru împăcarea lucrurilor. Dar chīarū atunei cāndū armata polonă, aflāndū despre negoțiațiunū de pace, se retrāgea din Moldova, Bogdanu-vodă îi pāndi la trecētoarea Nistrului și după ce uă parte trecuse fluvialū, năvăli din dosū asupra restului; inse maī slabī și maī puținī la numărū, Moldoveni fură invinși, ucciși, fugāriți și prinși. Cifra celorū morți nu se prē scie. Intre prizonieri era 30 boșeri de frunte, maī allesū logofētulū, Cārjea marele jūni-

ceru (*), Petrică și Dobrotesfű. Toți fură adduși legați la Leopole și, din ordinul regelui, aruncați în temniță. *Cei-lalți boieri și boierinași moldoveni, în număr de 50, fură descapitați din porunca commendantului generatū allū armatei, întocmai precum Ștefanū-vodă, tatălū lui Bogdanū-vodă, lacomū de sânge polonū, descapitase sub Podhaite pe ostașii poloni prinși în Trembovle, alle cărorū morminte le veduse commendantulū generalū mergēndū spre Moldova și se dice că atunci arū fi juratū de a resbuna peirea lorū, ceia ce și făcu.*

Accea bătăllia dela Nistru se intemplă în 4 Octobree, ziua Sf. Franciscū, și din acēstă causă de atunci încōee ziua Sf. Franciscū se serbeză în Polonia cu solemnitate.

Sdrobotitū prin acea victoriă, Moldovenulū imbrățișandū cu bucuriă proiectulū păcii, prezentatū de ambassadorii ungari, regele Sigismundū trimise cu acēstū scopū la Camenețū pe Ionū Laski cancellariū, pe Stanislau Chodecki mareșallulū regatului, pe George Krupski castellanulū de Belz, pe secretarulū seū Petru Tomicki archidiaconū, de'mpreună cu ambassadorii regelui ungurescū Vladislau, Oswaldū Korlathky și Berlaj Balabas; către cari se însoțiră consiliarii moldoveni, Teutū logofetū, Tóderū purcalabū, Isacū purcalabū de Romanū, Ivanko și Petrică. Prin communa lorū înțelegere fură elaborate condițiunile păcii în ziua de 17 genariū anulū urmatorū 1510.

Pentru confirmațiunea acelei păci prin jurământulū personalū allū lui Bogdanū-vodă, meraseră în Moldova Krupski și Tomicki, după a cărorū întorcere o mai întări și Vladislau, regele Ungariei, ca suzeranū allū Moldovei; cari tōte se potū vedē atâtū din textulū tractatului de pace precum și din relațiunea de ambasadă a lui Tomicki.

În 16 martie 1510 ambassadorii moldovenesci, Tóderū, Ivanko pitarū, Luca Drace, venindū la Cracovia, adduseră regelui tōte lucrurile și predele sacre și profane apucate în Galiția și Podolia. Cetățenii din Rohatin și cei-lalți robi fură eliberați. De asemenea fură scoși din ferre și trimiși în Moldova boierii moldoveni, prinși în bătăllia dela Nistru. Apoi regele Sigismundū,

în prezența ambassadorilorū moldoveni și unguri, jură și ellū în 20 martie pădirea tractatului de pace. Jurară și senatorii poloni.

În aceleași anulū 1509, 22 martie, burgulū Stradomia de longă Cracovia fu arsū. Însăși Cracovia abia-abia scăpă de acellū nicendiū. *Acēsta fusese semnulū viitorului resbellū moldovenescū.*

No. 327.

Constantinopole, 1628.

Testamentulū lui Mironū Barnovski, domnulū Moldovei, cădēndū în mâna Turcilorū și în adjunetū de a fi omorītū.

Originalulū acēstui prețiosū documentū istoricū și litterarū se află la monastirea Bėrnova, iar uă copii în *Conдика Nr. 1015* din Archiva Statului, pag. 332—336.

Ionū Miron Barnovschi-voevodū dămū scire cu scrisórea noastră tuturorū cui se cade a sci, că eū fiindū acuma în mâna păgănilorū de bună voia mea venitū în mâna lorū, pre amăgiturile și înșălăciunile lorū și mă scóseră din odihna mea cea bună, și cum cunósemū și vedemū tocamele păgănesci mai multū avemū nădejde de mórte decătū de vieță, și într'acella chipū meștesuguiră cu mângăerea lorū, de nici casa nu m'amū toemitū, cum să cade în purcesulū nostru, cum mī-a fostū voia mea, ca de mi s'arū prileji aci și veri-ua mórte, să se scie pre ce tocmelă arū fi remasū casa noastră, ce nici unū lucru statornicū n'amū făcutū să fie mórtea noastră cu odihnă, pentru căci că nici eū n'amū avutū acēstă nădejde, să fiū eū astăđi într'acēstă nevoiă; pentru acēsta mă rogū pentru mila lui D-deū tuturora prietinelorū nostri, de ni se va prileji aicea veri-ua mórte seū veri-ua închisóre îndelungată, să vé fie milă de casa noastră de nu ne-am priceputū la purcesulū nostru să ne tocmimū casa cum se cade, ca să nu fie pre urma noastră price și gălcévă între ruda noastră seū între prieteni, căci că n'amū sciutū că voiū veni la una ca acēsta; și avut'amū gândū să facemū până amū fostū pre locū, ce totū amū îndelungatū đi după đi și amū trasū nădejde că vomū dobândi érašī domnia; decă așū fi sciutū în ce chipū va fi, mi-ași fi tocmitū lucrurile; acuma sint

(*) Cf. documentulū N. 8.

scăpată de acelle tóte, numai pre D-deu și pre dreptatea mé amú tótă nădejdea; cându este acuma, eú mărturisescú înaintea lui D-deu, celui ce a făcutú cerulú și pământulú, și mărturisescú a tótei rudei melle și tuturor prietinelorú, că eú lasú cu tótă voia mea și cu totú suffletulú meú acéstă scrisóre într'acellași chipú, cum de mi se va prileji aicea verí-uă mórte, ca să fie de credință și de séma pre urma nóstră ce se va affila scrisú într'acéstă scrisóre.

1). Pentru acelle ocine ce amú cuperatú dela Dumnélui Sireaschi (Siniawski?) și dela Dumnéei Dómna Ana și dela Domnu Cnéz Corezchi; până amú fostú locuitorú acolo, dumneaei dómna Ana de multe ori ne-aú grăitú și cu rugăminte, într'acestași chipú, cum de așú vrea să cheltuescú acelle ocine, cum să nu încapă moșia dumnisale într'alte mâni, să se vëndă altuí cui-va, că sunt gata dumnélorú a ne întórce baní, să le hie moșă érá pre mâna dumnilorú-selle, cum aú și fostú; într'acéstú chipú amú fostú și noi bucuroși să nu cađă pre mâna altora; după pofta dumiselle avut'amú și noi gândú de ne va da D-deu éráși domnia în țerra Moldovei, dumnélorú săși rescumpe-re moșia dela noi, că aú fostú și cu destulă gál-cévă, și să mai lasú din suma banilorú ce amú datú pre acelle ocine, cum amú și scrisú la dumealorú, și acuma de osebí; decí de va vré acum dumnélui jupánulú Sireavschi și cu dumneaei dómna Ana să-și rescumpe-re moșia dumiséle, dumnélorú să dea din suma banilorú ce amú datú pre tóte părțile, uă sută și duoă-decí de mii de zloți proști la mâna ómenilorú nostri, cariú vomú arreta mai josú, érá altá sumă ce vorú trece din uă sută și duoă-decí de mii de zloți eú daú și dăruescú cu tótă voia mea dumiselle Dómnei Anei și coconilorú dumiselle să fie datá în veci, nimé să n'aibă a cere dela dumnélorú. Numai dumiselle; maicei nóstre săi facă venitú dintr'acelle ocini ce vorú socoti dumnélorú, să i fie de hrană până va hi dumnéei viă, érá după mórtea dumiselle să hie iar domnei Anei și coconilorú dumiséle: și până va fi dumnéei maica nóstră viă, să aibă dela dumnélorú socotință și cinste, cum aú avutú și de la noi; inse de va vré dumnéei să locuiască acolo până la mórte-i.

2) Cea sumă de bani uă sută și duoă-decí mii de zloți ceamú arrátatú mai susú, să aibă a da dumnélui jupánulú Sireavski și dumnéei dómna Ana la mâna ómenilorú nostri, la Gavrilaşú vornicú și la Costinú post; érá ei vorú da acești bani unde le vomú arreta noi; érá de nu va vré D-lui jupánulú Sireavski și dumnéei dómna Ana săși rescumpe-re moșia ca să dé acé sumă de bani 520,000 de zloți la ómenii mei cariú amú arrátatú, atunci să fie volnici acesti doi boeri, Gavrilaşú vornicú i Costinú postelniculú a vinde acelle ocine fie-cuí va vré să cumpere. Eară altulú din ruda mé nime să nu fie volnicú a vinde.

3). Dintr'acești bani să aibă a da Gavrilaşú vornicú i Costinú postelniculú 5000 de zloți la sánta biserică din Liovú care o amú sferșit'o noi cu cheltuiala nóstră, și multe cheltueli a făcutú brasla dela acé sántă biserică cu disa nóstră, și n'amú apucatú să plătimú acelle cheltueli, ci să aibă a da acé 5000 de zloți să plătescá tóte cheltuelile, ca să fie poména nóstră deplină.

4). Așjderea sánta biserică *Adormirea Pre-cisti* din târgú din Iași care este inchinată la luminatulú și sántulú morméntú allú lui Christosú și acé sántă biserică este nesevărșită, decí să aibă aceștia a sevărși și acolo dintr'acei bani cu câtú vorú socoti că se va săverși.

5). Așjderea biserică lui sántú Ioanú *Botzătorulú* érá in târgú in Iași care este făcutá de noi și érá nu este săvărșită, și acolo să aibă a da să o săvărșescá, și vesminte și altú ce va trebui, la acé sántă biserică să aibă a face.

6). Pentru detorii, care vorú fi detorii drepte, să aibă a le plăti, să nu fiú in blestemú.

7). Luatu-s'aú nisce boi dela nisce neguțátori și dela comisulú Furtună pre vremea ce plătiámú Ustia, și s'aú datú acei boi jupánului Sireavschi in prețulú Ustiei, și unora dintr'acei neguțátori li s'aú făcutú plata, érá altora nu li s'aú plătitú. Ce scie Tudorașco cămărașú cui s'aú plătitú și de alte detorii de tóte, care sunt detorii drepte, scie cămărașulú, și ce va răd'ca ellú cu suffletulú seú cu juráméntú tare, să aibă acelle detorii a se plăti, să nu'mi fie ingreunatú suffletulú și cu acelle peccate: luat'amú și de la că-

mărașul nisece banî cându amî trecutî în cöce, avea și zapisî dela noi, să aibă a i se plăti după zapisul nostru.

8). Nisece argintî ce amî datî la Dumnealui Ștefanî Potoschi voevodulî din Breslavî și la dumnéei dómna Maria, cându amî fostî la Hotinî după ce ne maziliră prețî de 16000 de zloți, pohtindî dumnélorî la noi, să-î imprumutămî cu uă sumă de banî. Noi banî n'ainî avutî îndemănă să-î dămî într'aceeași dată, apoi dumnélorî pohtiră și argintî să-lî zălogéscă într'unî annî, de abia să ne dea érá argintulî înapoi. Decî pohtimî pre dumneaei pre dómna Maria să-lî dea la mâna cestorî duoî boerî, care amî lăsatî ispravnicî casei melle, ca să aibă a-lî vinde și să dea din banî ce vorî lua pe acellî argintî 5000 de zloți la sântulî morméntî Domnului nostru Iisusî Christosî, la Ierusalimî, alți banî érá să-î dea unde va fi disa nóstră.

9). Biserica dela Toporăuți, unde zace ósele părintelui meî D-đeî să-lî pomenéscă, să aibă a o găti de ispravă.

10) Pentru cinstită maica nóstră, de nu va vré să ședă dumnéei la Ustia până va fi dumneaei viă, în țéră să ședă cu sora mea cu Scripca, scimî că va fi la cinste și socotită, și ce se va alege partea dumiselle, să-î fie de mörte, să fie totî pre mâna dumiselle Sripcăi.

11). Pentru sânta monastire Bärnova care este începută de noi, vedemî că după vreme ce stătură, că altî nime nu va putea să o săvârșéscă, numai o putere domnéscă; pentru acea de va alege D-đeî unî domnî creștinî, ca acella să o săvârșéscă, D-đeî să-î fiă într'adjutorî; monastiora cea de lemnî ce s'a făcutî ántăiî să aibă acești boerî a o socoti și a o întări.

12). Pentru satî pentru Toporăuți de vorî socoti și vorî recunósce călugérii, că nu vorî putea ținé acellî satî, ci se va pustii căci este la cea margine și mai multî în nădejdea nóstră s'au ținutî; de câtî se va pustii acellî locî și acea sântă biserică, unde zacă ósele părintelui nostru, mai bine să facă toemélă călugérii cu vorniculî Gavrilašî să le dea într'altî locî mai cu odihnă și să ilă acollo coconii surorii melle Svercăi.(?)

13). Pentru cocóna lui Ionașco Strovici,

să o iea la sine aî vorniculî Gavrilašî aî Costinî postelniculî să o căsătoréscă după unî feciorî de boerî din țéră, să-î fie moșiele și pentru ce s'au crescutî în casa nóstră, să-î facă ceva parte din haîne și din argintă, să-mî fie poménă.

14). Pentru nescari zapise séu macramuri de se vorî afla undeva făcute de noi adevérî, și făcut'amî a bogați cercândî binele nostru, și amî giuruitî unuia și altuia, cum de vomî dobândi domnia în țerra Moldovei după nevoința lorî ca să aibă dela noi nagradî după nevoința ce vorî nevoi; acuma la acelle tóte să nu fie de credință nici să se creză nicăirea.

15) Pentru slugî cari ne aî slujitî cum se cade, să aibă nagradî după slujba lorî.

16). Iară să nu dică cineva dintru surorile nóstre, séu de nepoți séu de veri-primari, séu fie-cine dintru ruda nóstră, că döră are trebă séu parte dintru ocinile nóstre ce le amî cum-păratî în țerra leșéscă séu din tótă averea nóstră, că nimé n'are trebă nici parte întru agonisita mea fără cui voî arăta eî după nevoia mea, acella va avea trebă și parte, că aceste ocini și agonisita nóstră nu ne-aî remasî moșia dela părinți, ci le amî agonisitî eî singurî, pentru acea nime să nu se amestice să céră parte, ci să aibă acești duoî boerî alleși, și voî tóte pre mâna lorî, ocini, aurî, argintî, haîne, tóte aceste clătítore și stătátore să dé pe la monastiri și bisericî, pentru sufletulî nostru și a părinților nostri: sunt bogate bisericé góle de vestiminte, sunt bogate stricate, descoperite: să aibă a le griji dintr'agonisita mea, cum le va ajunge puterea pentru sufletulî nostru eî daî și dăru-eséu (?) coconilorî surorii melle Sripcăi, și coconilorî nepótei nóstre Saței jupănesei lui Costinî.

17) De ni se va prileji mörte aici la mâna acestorî păgânî să pue acești boerî nevoință să nu zacă ósele în păgânî, ci să le adducă în țéră, să le ingrópe la sânta monastire Dragomirna.

18). Pentru sante bisericî care sunt făcute de noi cu nevoința nóstră, să vè fie-aminte, și pre urma domnielorî vóstre și coconilorî vostri.

19). Tóte aceste câte s'au scrisî mai susî sunt poftele melle cu tótă voia mé, și poftescî și rogî pe toți prietenî mei să fie aceste tocmé-

le stătătore, nimea să nu le amestice într'altu chipu de cum amu tocmitu eū cu voia mea.

Iarē cine se va ispiti să amestice într'altu chipu acēstă tocmelă ce amu tocmitu eū cu tōtă voia mea, să fie trecletu și proclētū, și afurisitū, și să fie neferitatū de D-ḡeū.

No. 338.

Tergovisce, 1618, februarū 12.

Gavriilū Movilă, domnulū Țerrei-Muntenesci, cu frații scī Petru (mai în urmă mitropolitū de Kiev), Ionū (*) și Moise (mai în urmă domnulū Moldovei), dăruescū monastirii Galata uă moșiă, remasă lorū dela vērulū lorū hatmanulū Isacū Balica.

Se află în originalū la monastirea Frumōsa, iar în copii în *Condica Nr. 1015* din Archiva Statului, pag. 266-67.

Gavriilū Movila voevodū a tōtă Țerra-Romānescă și cu pré-iubiții și dintruă inimă frații mei *Petru-voevodū* și *Ionū-voevodū* și Moisi voevodū, fiil marelui și pré-bunului repăosatului Eremiū voevodū, facemū scire tuturorū cui se cade a sci, cum noi cu vrerea și cu mila lui D-ḡeū ne-amū milostivitū de amū datū și amū miluitū sfānta monastire a nōstră ce se chīamă a Balicāi, ce este la Galata lōngă tērgulū Iașilorū, unde este hramulū Sveti Arhangheli Mihailū și Gavriilū și alți fără de trupū puteri, de este metohū la sfāntulū și de D-ḡeū āmblatulū muntele Sinae; care monastire este incepută și făcută de repăosatulū Balica hatmanū și este săvārșitā și intāritā de repăosatulū părintele nostru Simeonū voevodū și de unchilū nostru Erimie voevodū și de vērulū nostru *Dumneahū Balica hatmanū fciorulū Balicāi hatmanū cellū bētrānū*; acea monastire miluimū și intārimū cu unū satū ce se chīamă Hēcilū în ținutulū Sorocei pre apa Rēutulū, cu locū de heleșteu și de mori într'acea apă, cu totū hotarulū; pentru căci acellū satū aū fostū drēptā cumpāraturā și moșiă a repăosatului vērulū nostru Dumnelū Isacū Balica hatmanū; pentru să-ī fie de ajutorū și de intārire la acea monastire și la monastirea cea mare dela muntele Sinae; și noūe

să ne fie pomană locuitōriā, și moșilorū și părinților nostri, și noūe și a tōtă ruda nōstră; pentru că *ocinele căte aū avutū vērulū nostru Isacū Balica hatmanū remānū pe māna nōstră și a rudei nōstre*; iar cine &. (urmēzā blāstemulū și marturī): *Enaki vel-banū Krālevskū, Ivașco vel-vornicū, Papa vel-logofetū, Stoica vel-visternicū, Miho vel-spatarū, Mihalache vel-stolnicū, Buzesculū vel-comisū, Vladū vel-ḡaharnicū* și amū scrisū eū Lepadatū în scaunulū Tergovisce, fev. 12 днн и вт Адама до нинѣ в лѣто 1738 а рождества Христова 1491. (Urmēzā iscālliturele și pecețile lui Gavriilū Movilă și Ionū Movilă,— *Petru Movilă lipsesce—iscālītura grecescū a lui Cirillū patriarculū de Alexandria* și altele căte-va grecesci).

No. 339.

Fără locū, 1652, aprile 14.

Actū de confirmațiune dela Vasilie-vodă monastirii Barnoski pe satele Toporāuți, Șipote, Munteni, Negrinți și neșce pravāllie.

Notă: *specificarea unorū dări; ce-va pentru istoria lui Stroici; uă allusiune la hatmanulū Arbore; ce-va pentru biografia lui Miron Barnovski; despre moșie alle orașelorū; topografia Iașului; invasiunea tataro-cozacă în Moldova*

Ionū Vasilie voevoda etc.

Adecă aū venitū inaintea nōstră rugătorii nostri călugērii dela sfānta monastire ce se chīamă Adormirea Precistei din tērgū din Iași, care este ziditā de reposatulū Mironū Barnovski voevoda; și aū plānsū și ni s'aū jeluitū inaintea nōstră, cu mare jalbă, ḡicēndū: că direse ce-aū avutū și alte zapise de daniā și de miluire cu mare blāstemū dela ctitorulū lorū Mironū Barnovski voevoda, și de intāriturā dela alți Domni mai de'nainte de noi și insāmī domnia mea, pe satulū Toporouții, ce este în ținutulū Cernăuților, cu mori și cu heleștee în pereulū satului, și *pentru 1,500 oie de goștină, și 500 mascuri, și 1,000 stupi de desetină și de solāritū, și pentru alte dări și anḡerie căte vorū fi pre alți în țerra nōstră*; care satū Toporouții aū fostū ḡiumētate dreptū de moșiă a lui Barnovski-vodă, iar ḡiumetate din acellū satū aū fostū lui drēptā cumpāraturā dela unchilū

(*) Despre care veḡi Engel, t. 2, p. 265.

domniei s'elle Stroici logofetă, dreptă 1,000 ughî; și iar satul Șipotele în ținutul Hărlăului, cu ho-leșteu și cu mără în Miletin, și eu viie în țari-nă, și cu 800 oie de goștină și cu 300 mascuți la goștină, și cu 300 stupi la desetină, și pentru alte dări și angerie; care sată aă fostă mai ina-înte a lui Arbore, și aă amblată din mână în mână, și aă fostă și domnescă, pōnē cândă l'au cum-perată Mironă Barnovski vodă, cândă aă fostă hatmană, mai înainte de d mnia lui, dela Radulă vodă Mihnea în domnia lui înteu, dreptă 1,800 galbeni unguresci; și iar satul Munteni, ce este pe Bêrladă în ținutul Vasluiului, și cu vadă de mără în apa Bêrladului, care sată aă fostă dreptă domnescă ascultătoră de tērgul Vasluiului; și iar uă bucată de locă din satul Negrinți, în ținutul Hotinului, care bucată de locă le-aă fostă iar daniă și miluire dela ctitorii monăstirii, și aă avută și pēră cu Efremă Hăjdeu pentru acea bu-cată de locă din Negrinți și l'au remasă din totă legea țerei; și iarăși pentru nesce dughene și cu pivnițe din tērgul Iașului împotriva cărvășă-riei domnesci în ulița rusescă; aceste tōte direse și alte întăriture tōte s'au prăpădită din taina (?) sfintei monăstiri cândă aă venită Salga-sultană cu ôste tătărăscă și cu Bogdană Hmilniski hatmană cozăcescă cu ôste zaporojenescă, și aă robită și aă predată țerra noastră din Nistru pōnēn munte, și aă arsă tērgul Iași și tērgul Sucevei și mitro-polia, și mulți ômenii aă căduți în nevoiă; deci domnia mea deca aă vedută atătea jălbi și plân-gere și rugăminte dela rugătorii nostri călugerii dela acēstă sfântă monăstire de mai susă scrisă, cumcă stă sfânta monăstire fără scrisori și fără de urice; domnia mea m'amă milostivită, și amă dată și amă miluită și amă întărită sfintei mo-năstiri pe aceste de mai susă scrise sate, ca să fie sfintei monăstiri dela domnia mea drēptă da-niă și miluire, și în totă loculă cu totă venitulă, nerușeită nici uă dată în veci; iar hotarulă ace-stora ca să fie din tōte părțile pe hotarulă cellă vechiu, pe unde de veci aă amblată.

Și spre acēsta credința domniei melle și a dumilor-selle boierilor nostri: dum. Ghica vel-vornică, și Ghiorghie hatmană, și Toma vel-vor-nică, și Eni Moșocă purcălabă de Hotin, i Mi-ronă Ciogole și Boțulă purcălabă de Nēmțu, și

Stămatie vel-postelnică, și Costină Ciogole spă-tară, și Alexandru vel-păharnică, i Iordakie vel-visternică, i Pătrașco Ciogole stolnică, și Grigorie vel-comisă, și credința tuturoră boierilor nostri.

Și pentru mai mare întărire a tōte căte s'au scrisă mai susă, poruncit'amă dumiselle Ghiorghie Ștefană vel-logofetă ca să serie și să lege pece-tea noastră la acēstă incredințată carte a noastră.

(Din Condica moldovenescă Nr. 1015 în Archiva Statului).

No. 340.

Fără locă, 1618, martă 30.

Actă, prin care Radu-vodă, domnulă Moldovei, dărucesce lui Condrea ex-camarașă satulă Șivița.

Nota: pustiirea sateloră prin invasiuni tatară, perderea drep-tulă de proprietate prin ne-usă de 25 de anni.

Facemă scire tuturoră cui se cade a sci pen-tru boiarulă nostru Condrea biv cămărașă; slu-jindă domniei melle cu drēptă credinciosă slujbă și țerei, dreptă aceia și domnia mea m'amă mi-lostivită asupra lui și i-amă dată și l'amă milu-ită pre dēnsulă cu ună sată anume Șivița la Prută în ținutulă Covurluiului, care acellă sată aă fostă de mai de nainte vreme a lui Ceacăr Greculă, înse dela dēnsulă n'au remasă nimeni, căci n'au avută copii, și aă remasă de aă fostă acellă sată pustiu 25 anni dreptă că este la marginea țerei și este lōngă drumulă păgăniloră Tătară; și amă a-flată domnia mea în acēlășă sată s'au luată dom-nescă de Ștefană-vodă Tomșe, și aă fostă acollo strinsă căți-va ômenii din tōte părțile; ci domnia mea l'amă dată și amă miluită cu acellă sată pre a-cestă boiară mai susă numită: una pentru a lui drēptă slujbă; alta că ellă aă dată domniei melle și trei sute ughî roșii de i-amă dată acei banii în trēba țerei de unde amă avută nevoiă și tre-buință; pentru aceia acellă mai susă scrisă sată Șivița la Prută și cu totă hotarulă ca să-i fie și dela domnia mea daniă și miluire și întăritu-ră și urică și ocină cu totă venitulă, lui și fiiloră lui și nepoțiloră strănepoțiloră lui, stătătoră în veci; érá încă și de se voră afla verii într'ua ôre-care vreme din niscaiva dille niscaiva dresse de daniă la verii-ua parte, ori de daniă ori de întări-

tură seî de cumperătură pre acellu satu, fie la oricare, ca să nu fie nici de uă cređare nici uă dinioră; dreptu ce c'au stătuțu acellu satu totu pustiū in multă vreme și după aceia aflându-se s'au luatū domnescū de Stefanū vodă. Iară hotarulū acellu mai susū scrisū satu anume Șivița la Prutu, ca să fie hotarulū dreptū tôte părțile dupe a sêlle bețrâne hotare cum au umblatū. Și spre acêsta este credința domniei melle Radulūvodă și o fiu-meū Alexandru; și credința tuturorū boiarilorū nostri cei mari anume: Ionașco Ghen-

ghe vel-logofetū, Coste Băcioeu vel-vornicū, Ne-coară vel-vornicū, Necula i Costantinū Roșca parcalabī de Hotinū, Gheorghe i Dumitru Goe parcalabī de Némțu, Manole i parcalabī de Romanū, Mihulū hatmanū i pęcălabilū Sucevei, Bernatū postelniculū, Grigorie Ciolpanū spătarū, Mihailū Furtună paharnicū, Neculae stolniculū, Dumitrache vistierulū, Simeon Ghenghe comisulū.

Din aceeași *Condică*.

Registrurile, promise in introducțiune, se publicū in broșura separată, astū-feliu incātū broșurile pe dece anni să formeze unū tomă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FINEA

t o m u l u i I.

